

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2012 – 2014

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Eva Čermáková

Historie sokolského hnutí a jeho odraz v médiích

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Soňa Štroblová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED (PART TIME)

2012 - 2014

DIPLOMA THESIS

Eva Čermáková

History of the Sokol movement and its reflection in the media

Prague 2014

The Diploma Thesis Work Supervisor

PhDr. Soňa Štroblová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů. Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 30. května 2014

Bc. Eva Čermáková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí práce PhDr. Soně Štroblové za cenné rady, za možnost podívat se na dění Sokola děkuji Sokolu Kralupy nad Vltavou. Za poskytnutí rozhovoru o životě v Sokole děkuji paní Libuši Vackové, Ivaně Hurdíkové a panu Miloslavu Czechmanovi. Pavle Schmidtové děkuji za jazykovou úpravu a vlastní rodině za trpělivost.

Anotace

Předkládaná diplomová práce si klade za cíl zpracovat dostupné materiály o organizaci Sokol a o sokolském hnutí vůbec od založení v roce 1862. Nedílnou součástí historie není jen, jak probíhalo založení, ale velice Sokol zasáhla také kapitola válek a posléze komunistického období. Každé toto období mělo na dění organizace velký vliv. Dále si práce klade za cíl zpracovat pohled médií na sokolskou organizaci, jak médií tištěných, tak z pohledu rozhlasu a televize. Jedna z kapitol pokryje historii Sokola Kralupy nad Vltavou, který v letošním roce slaví 130 let od založení. Je to nejstarší organizace ve městě a pro život obyvatel sehrála a stále sehrává velkou roli. Součástí práce bude kapitola slety a spartakiády. Součástí práce budou i rozhovory s pamětníky na Sokol předválečný, válečný a současný a bude zakončena bohatou obrazovou a textovou přílohou.

Klíčové pojmy

Sokol, Tyrš, Fügner, Barák, Kralupy nad Vltavou, historie, slet, spartakiáda, šibřinky, župa

Annotation

This thesis aims to process the materials available on the organization Sokol and Sokol movement ever since its foundation in 1862. Integral part of the history not only as founding took place, but very Sokol also hit chapter wars and later the communist period. Each of these periods had on organization a large influence. Furthermore, the work aims to process view media on the Sokol organization as the print media, and in terms of radio and television. One chapter covers the history of Sokol Kralupy nad Vltavou, which this year celebrates 130 years since establishment. It is the oldest organization in the city and the lives of the residents played and still plays a big role. The work will contain chapter rallies and spartakiades. Part of the work will be interviews with survivors of the Sokol pre-war, war and contemporary and will conclude with plenty of pictures and text supplement.

Key words

Sokol, Tyrš, Fügner, Barak, Kralupy nad Vltavou, history, festival, spartakiáda, šibřinky, County

OBSAH

ÚVOD.....	9
Teoretická část.....	11
1. Rok 1862, začátek historie.....	11
1.1. Společenské podmínky vzniku Sokola.....	11
2. Tělocvičný spolek paní a dívek Pražských	16
3. Sokolské župy.....	25
3.1. Župa Barákova.....	28
4. Sokolská symbolika	29
4.1. Sokolský pozdrav NAZDAR.....	29
4.2. Jak vznikl sokolský kroj.....	29
4.3. Sokolský prapor	33
4.4. Šibřinky	34
5. Významné osobnosti.....	36
5.1. Dr. Miroslav Tyrš.....	36
5.2. Jindřich Fügner	41
5.3. Josef Barák	44
6. Válečné a komunistické období	48
7. Slety versus spartakiády.....	57
7.1. Role rozhlasu a televize při sletech a spartakiádách.....	71
8. Sokolská jednota Kralupy nad Vltavou	72
8.1. Osobnosti Sokola Kralupy.....	78
9. Sokolové ve světě.....	79
9.1. Amerika.....	80
10. HISTORIE ZNAKU SOKOL	82
11. Sokolská literatura	83
12. Sokol v médiích.....	85
12.1. O šibřinkách, sletech a Sokolu vůbec.....	85
12.2. O spartakiádě.....	96

Praktická část.....	107
13. HLOUBKOVÉ ROZHOVORY	107
13.1. Miloslav Czechman, o sobě a bratru Zbyňkovi	107
13.2. Libuše Vacková.....	112
13.3. Ivana Hurdíková.....	115
ZÁVĚR.....	121
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	124
Seznam použitých českých zdrojů.....	124
Seznam použitých internetových zdrojů	126
Seznam použitých rozhlasových a televizních zdrojů	129
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	130
Příloha A – Obrazová příloha	131
Příloha B – Sokolské zajímavosti	145

ÚVOD

Žijeme v době, kdy se život zrychluje a svět se zmenšuje. Vše se rychle mění, co v jeden den vzniklo, už druhý den nemusí platit. Za vše mohou moderní informační technologie a globalizace. Navzdory tomu každý ve skrytu duše touží po nějaké jistotě. K takovým pevným bodům patří nesporně Sokol. Historie se píše od roku 1862, tedy již úctyhodných 152 let.

Málokterá organizace sehrála v dějinách naší země tak významnou úlohu jako právě Sokol. Z povahy lidstva vyplývá snaha sdružovat se podle zájmů. Lidé usilují o upevnování svého zdraví a fyzické zdatnosti společně s duševním zdravím. V minulosti nejmýstižněji vyjadřovala tyto lidské touhy řecká kalokagathia, antický ideál člověka všestranně rozvinutého. Tento ideál silně ovlivnil zakladatele Sokola, který se pro helénskou vzdělanost nadchl.

Předkládaná diplomová práce si klade za cíl sokolskou historii zpracovat.

Tvůrci sokolské myšlenky byli dva muži. Miroslav Tyrš a Miroslav Fügner. Jejich zásluhou patří naše země mezi státy s nejstarší tělovýchovnou tradicí a s nejstarším tělovýchovným hnutím.

Tyrš byl iniciátorem a hybnou silou, Fügnerovou zásluhou byla hlavně ekonomická a společenská činnost. Jejich životy se spojily i tím, že si Tyrš vzal za ženu svojí žačku, o dvacet let mladší Renátu Fügnerovou.

Hlavní myšlenkou Sokola je pěstování tělesné výchovy a sportu ve smyslu harmonického rozvoje osobnosti člověka a výchova k národnímu uvědomění. Nedílnou složkou je činnost vzdělavatelská, společenská a kulturní. K naplnění této ideje je také zaměřena činnost cvičitelů, trenérů a vzdělavatelů.

Kontinuitu s tradicí představují trvalé hodnoty, které Sokol vyznává. Slušnost, oddanost demokracii nebo lásku k vlasti. Sokol se stal pevným bodem, jistotou, že v něm vždy nalezneme podmínky pro realizaci svých zájmů a zálib, společně s lidmi, kteří uznávají podobné hodnoty. A to bez rozdílu věku nebo vzdělání.

Velký důraz kladl Sokol na společná cvičení, tzv. slety. Slet veřejnosti potvrdil, že je Sokol organizací pro celou rodinu, a to po celé roky jejich fungování. Názorně to dokládala hromadná cvičení na Letné nebo na velkém strahovském stadionu. Slety se staly jakousi sokolskou symbolikou. Ve světě snad není sportovní událost s delší tradicí. Vždyť i novodobé olympijské hry jsou o 14 let mladší.

Každý slet je jiný. Do srdcí se zapsali nejvíce dva. Rok 1938 - vyjadřující odhodlání bránit svou vlast a 1948 – který se stal tichou demonstrací proti komunistickému režimu.

Nedílnou součástí dalšího vývoje tělovýchovy se staly spartakiády. Nebudeme si nalhávat, že všichni, kteří na spartakiádách cvičili, byli přívrženci komunistického režimu. Chtěli si zacvičit, tak chodili a plnili i nadále tělocvičny. Sice pod jinou hlavičkou, ale stále se používalo "...jdu cvičit do Sokola". A vyvrcholením jejich snažení bylo zacvičit si na Strahově. Projít bránou borců. Každý má právo využít svůj volný čas podle svého uvážení.

Životnost Sokola potvrzuje číslo, kde i nyní je každý padesátý občan země sokolem. Tradice, kterou představuje, neznamená zkosnatělost, ale rozvíjí odkazy předchozích generací.

Nejen doma, ale i v zahraničí má Sokol dobré jméno. Potvrzuje to Mezinárodní cena Pierra de Coubertina, kterou České obci sokolské udělil v roce 2004 Mezinárodní výbor pro fair play UNESCO.

TEORETICKÁ ČÁST

1. ROK 1862, ZAČÁTEK HISTORIE

1.1. Společenské podmínky vzniku Sokola

Pokud chceme pochopit, proč byl Sokol založen, musíme nahlédnout do doby, kdy lidé, kteří ho založili, žili.

Na konci 18. století a v první polovině 19. století dozrávaly příčiny politických, sociálních a kulturních událostí, které předznamenaly a ovlivnily založení Sokola a budoucí dílo jejich tvůrců. V Evropě sílily revoluční myšlenky a vznikaly sociální bouře. Docházelo ke změnám v národním i politickém životě. *„Záslužná činnost buditelů, počátky spolkového života, to vše přispělo k růstu národního uvědomění a sebevědomí, již nebylo možno zadržet ani soustavu perzekucí rakouské vlády. V tomto období se formoval novodobý český národ a završovalo se národní obrození. Stále však českému národu chyběla jedna složka kulturní obrody – péče o jeho fyzický rozvoj, jinými slovy: organizovaná tělesná výchova, jako součást všeobecného zušlechťování národa, ačkoli již v 17. století zformoval požadavky na tělesný rozvoj mládeže Jan Amos Komenský^{1,2}. Pro národy rakouské monarchie se stal revoluční rok 1848 důležitým mezníkem. I když bylo povstání v Praze potlačeno, jeho význam byl v tom, že lidé nabyli sebevědomí a začali se hlásit o svá národní a sociální práva.*

---

1 KOMENSKÝ Jan Amos, 28. 3. 1592 - 15. 11. 1670, biskup jednoty bratrské, pedagog, vědec a spisovatel. Komenského jako "učitele národů" zná snad každý Čech a celý kulturní svět. Některé spisy tohoto velkého zakladatele pedagogiky byly a jsou vydávány i za hranicemi naší země. Jeho učebnice latiny Svět v obrazech a Brána jazyků otevřená byly ve své době pedagogickým hitem a patřily mezi nejrozšířenější knihy na světě. Pro Čechy představuje Komenský prototyp vlastence, který vroucně miloval svůj národ, hluboce prožíval jeho utrpení po Bílé hoře, pracoval ze všech sil pro jeho dobro a přes mnohá zklamání a pocity beznaděje věřil, že nakonec zvítězí. Často jsou citována jeho proročká slova: "Věřímť i já Bohu, že po přejití vichřic hněvu vláda věcí tvých k tobě se opět navrátí, ó lide český."

2 ŽIŽKA, Jiří. *Dějiny a současnost Sokola. Praha: Česká obec sokolská, 2005. ISBN 80-86402-14-2. Str. 5*

Celkové uvolnění přišlo koncem padesátých let. Rakousko prošlo hospodářskou krizí a absolutistický režim se hroutil. Docházelo k rozvoji a oživení spolkové činnosti. Fungovala Umělecká beseda, podpůrný spolek českých spisovatelů Svatobor³, pěvecký spolek Hlahol⁴, a po založení také právě tělocvičný spolek Sokol. Byla zakládána celá řada dalších spolků, které ovlivňovaly veřejný život. Podmínky pro formování české národní kultury nastal po pádu rakouské absolutistické vlády.

Významným vrcholem národního hnutí bylo v roce 1868 položení základního kamene pro stavbu Národního divadla. Významnou úlohu při této události sehrál Sokol jako uznávaný národní spolek.

Téměř dvě desítky let před založením Sokola působilo v Čechách několik soukromých tělocvičných ústavů. *„Např. léčebný tělocvik začal v Praze od roku 1843 provozovat lékař J. Hirsch. První soukromý tělocvičný ústav, založil v Praze v roce 1843 Rudolf Stephany. V Praze dále působil český učitel a tělocvikář Jan Malypetr. Byl to právě jeho ústav, ze kterého vyšla řada cvičitelů pozdější tělocvičné jednoty Sokol Pražský. Jako cvičitel zde působil také Tyrš. I když se v té době hovořilo o významu tělocviku pro zdraví a brannost národa na její význam upozorňovali někteří buditelé (Jakub Jan Ryba, Jan Evangelista Purkyně...), nestala se tělesná výchova*

---

³ Spolek Svatobor byl založen v roce 1862 „k podpoře spisovatelů českých peněžními prostředky a k oslavení jejich památky“. V čele zakladatelů byl František Palacký, historiograf Království českého. Ideou Svatoboru bylo pomáhat českému písemnictví, které bylo nejpodstatnějším prvkem vzniku a rozvoje národního obrození, a to i v době Bachova absolutismu. Mezi podobnými osudy mnoha spisovatelů, dnes už i sotva známých, vzrušovalo veřejnost, že jako následek tohoto útlaku zemřeli v bídnych poměrech a s podlomeným zdravím například dramatik Josef Kajetán Tyl, novinář a spisovatel Karel Havlíček Borovský (oba 1856) či první a největší česká spisovatelka Božena Němcová (leden 1862). Vznik Svatoboru byl odezvou i těchto neblahých prožitků.

⁴ Vznik Hlaholu spadá do doby po roce 1860, zakladatelem byl Jan Ludevít Lukes, známý pražský zpěvák a sládek, z jehož soukromého sboru se vytvořil na počátku roku 1861 veřejný spolek - tehdy vystoupil poprvé pod jménem Hlahol (na pohřbu básníka Václava Hanky v lednu 1861) a čítal 120 členů - mužů. V r. 1862 vymaloval Hlaholu Josef Mánes spolkový prapor s heslem "Zpěvem k srdci, srdcem k vlasti.", jehož autorem byl JUC. Josef Sklenář. Prvními sbormistry se stali J. L. Lukes a Ferd. Heller, známý tvůrce České Besedy. Prvním předsedou byl zvolen šlechtic - kníže Rudolf Thurn-Taxis. V roce 1863 se sbormistry stávají F. Kaván a B. Smetana, v následujícím roce pak F. Heller a B. Smetana.

až do konce padesátých let jedním z prostředků národního probuzení. K tomu došlo až založením Sokola. Nepochybně jedním z nejsilnějších impulsů byl příklad soudobých tělocvičných, výchovných a sportovních organizací.⁵

V oblasti tělovýchovy působilo na Tyrše antické Řecko a také řada idejí západní civilizace.

V Berlíně v roce 1811 zakládá Fridrich Ludvík Jahn turnerské (tělocvičné) hnutí. Členové (turneři) byli vedeni ke zdatnosti a patriotismu. „*Jahn vynalezl hrazdu, bradla, koně s madly. Kolem roku 1850 vystupuje ve Švédsku Petr Henrik Ling (1776 - 1839) se švédskou gymnastikou a vynalézá švédskou bednu, lavičky, žebřiny, boom a další nářadí. Podstatou německého tělocviku byla statická nářadí, na přesnost a rozvoj síly. Švédský systém zdůrazňoval uvolněnost, rytmičnost a plynulost cvičení. Francouzský systém, s kterým se Tyrš také seznámil, propagoval ve smyslu moderní pedagogiky cvičení v přírodě (běh, skoky, zdolávání přirozených překážek, lezení, házení atd.) a vyzvedával důležitost tělesné výchovy ve vzdělání (Jean Jacques Rousseau 1712 – 1778).*“⁶

Tyrš se přiklonil k nářadovému tělocviku. Snažil se obohatit tělocvičnou soustavu o švédský systém, o plavání, šerm, šplh a turistiku.

Založení Sokola, jak to tedy bylo

Jak Tyrš napsal Renátě Fügnerové, své budoucí ženě. „*Jeho démon prý mu vnukl, aby vše ostatní nechal jiným a sám aby vykonal úkol, který by tehdy nikdo jiný nebyl svedl – založit český tělocvičný spolek*“⁷.

V Rakousku se měnily politické poměry. Po nezdařené revoluci v roce 1848 byl na Prahu uvalen stav obležení. Ministr Bach⁸ vládl krutou rukou. Doba se měnila.

---

5 ŽIŽKA, Jiří. *Dějiny a současnost Sokola*. Praha: Česká obec sokolská, 2005. ISBN 80-86402-14-2. Str. 6

6 tamtéž str. 6

7 HAVLÍČEK, Věnceslav. *Kdo je: Miroslav Tyrš*. Praha: Orbis, 1947. Str. 9

8 Alexander svobodný pán von Bach, 4. ledna 1813 – 12. listopadu 1893, rakouský konzervativní politik, ministr spravedlnosti (1848–1849) a ministr vnitra (1849–1859). Jelikož Bach patřil k hlavním architektům nového systému, byl po něm v českých zemích pojmenován Bachův absolutismus. Alexander Bach nově zřídil četnictvo a policii. Během svého působení nejdříve toleroval, až podporoval, Karla Havlíčka Borovského. Později ho nechal internovat

V roce 1860 poskytl císař tzv. říjnovým dokumentem národům Rakouska částečnou svobodu. V českých zemích nastal vlastenecký ruch. Jsou zakládány časopisy, spolky, dává o sobě vědět nová generace umělců a spisovatelů (Neruda, Hálek, Mánes, Čermák, Smetana). Nové myšlení a snaha o něco nové vyvolala myšlenku založit česko-německý spolek.

S redaktorem Grégrem vypracoval Tyrš stanovy, schváleny byly 27. ledna 1862 a 16. února 1862 došlo k ustavující schůzi. Němci podali svojí žádost o povolení Turnvereinu o čtyři dny později než Tyrš.

Kolem nového spolku se podařilo Tyršovi sdružit představitele českého národa. Starostou byl zvolen Jindřich Fügner, autorita ve finančním oboru. Náměstkem a domácím správcem se stal Tyrš. Později se stal i náčelníkem.

„Za jednatele zvolen MUDr. Edvard Grégr, za pokladníka Ferdinand Náprstek, sládek, bratr známého průkopníka známého průkopníka českého hospodářského podnikání Vojty Náprstka⁹. Ve výboru byl i JUDr. Julius Gregr, známí svobodomyšlný politik a redaktor, Tomáš Černý, pozdější starosta Sokola a i starosta města Prahy, Rud. Skuherský, profesor techniky, Emanuel Tonner, historik a ředitel obchodní akademie, vlastenecký šlechtic kníže JUDr. Rudolf Thurn-Taxis, pro svou demokratičnost nazývaný „selský kníže“, Jan Krišpín, sedlář, Frant. Písařovic, magistrátní inženýr a Karel Šteffek, majitel plynárny. Bud' ve výboru, ve cvičitelském sboru nebo jinde účastnili se pak práce i Josef Barák, vůdce studentstva a dělnictva,

---

a byl dlouhá léta považován za hlavního Havlíčkova odpůrce. Bach se vyjadřoval kladně ke všem Havlíčkovým žádostem o povolení návratu do Čech a poskytoval v tomto směru i rady stran vhodného postupu jeho příbuzným.

⁹ Vojtěch Náprstek, 17. dubna 1826 – 2. září 1894, významný český vlastenec, národopisec, mecenáš a zapálený bojovník za pokrok. Od raného dětství projevoval zájem o cizí kultury a chtěl studovat orientalistiku. Během studií práv se v roce 1848 zúčastnil povstání v Praze i ve Vídni. Poté, co byla revoluce potlačena, odešel do emigrace do USA. Ve Spojených státech prožil celkem 10 let, v jejichž průběhu se živil různými činnostmi: truhlář, nádeník, knihkupec, politik. Jeho knihkupectví se stalo významným krajanským střediskem pro vystěhovalce přicházející z Čech. Byl členem vládní expedice, jejíž úkol byl prozkoumat indiánský kmen Dakota, to byl pravděpodobně první impuls, který jej nasměroval k národopisu.

*Hynek Palla, hudební skladatel, František Ženíšek, akad. malíř, Bohuslav Šnyrch, akad. sochař (díla obou zdobí Národní divadlo) a jiní.*¹⁰

Tyrš znal velice dobře z praxe německý tělocvik, který už v roce 1800 zaváděl pruský zakladatel turnerských spolků Fridrich Ludwig Jahn. Tyrš si z toho vzal jen to dobré, co za dobré sám považoval. Sokol založil v podstatě ideově i prakticky jinak.

Vrátíme-li se k Jahnovi, tak ten založil své tělocvičné spolky po napoleonských válkách, aby pozvedly vlasteneckého ducha a sebevědomí německého národa. Co mu ale také vštípil, byla nenávisť k Francii, k západoevropské kultuře a ke všemu, co není německé. Jeho tělocvik byl vojensko-vlastenecký, tvrdý, silácký a drsný. „*Jahn se obíral jednostranně jen německým jazykem a německými dějinami, zavedl ponurou velkoněmeckou trikoloru zlato-červeno-černou a instituci buršáků.*“¹¹

Sokol v prvních letech existence

Sokolové nejdříve cvičili v ústavu Jana Malypetra, a poté v budově Apolla v Ječné ulici. V Apollu však dostali v dubnu 1863 výpověď. Jindřich Fügner to vyřešil tím, že zakoupil parcelu na stavbu nové tělocvičny. Dvě stě členů slavnostně vykopalo základy. V budově, kterou projektoval v novorenesančním slohu architekt Ignác Ullmann, se začalo cvičit v prosinci téhož roku. Budova zůstala Fügnerovým vlastnictvím a podle smlouvy, kterou uzavřel s výborem tělocvičné jednoty, ji mohli její členové užívat každodenně od 18 hodin do půlnoci. Základem činnosti jednoty se pochopitelně stala tělesná cvičení, která organizoval náčelník Miroslav Tyrš a jeho cvičitelé. „*Zároveň je však nutné podotknout, že prakticky po celou dobu existence sokolské organizace od jejího založení až do února 1948 více jak polovina dospělého členstva necvičila. Tito muži, a od přelomu 19. a 20. století i ženy, se podíleli na jiných, například kulturních aktivitách Sokola a svým členstvím v Sokole pak především manifestovali své vlastenectví a odhodlání bojovat a bránit zájmy české národní pospolitosti. V sokolských jednotách se záhy ujaly tzv. šibřinky, tj. maškarní plesy*

---

10 HAVLÍČEK, Věnceslav. *Kdo je: Miroslav Tyrš*. Praha: Orbis, 1947. Str. 10

11 tamtéž str. 10

a postupně také ochotnické divadlo.¹²Obrázek č. 17 na str. 139,Obrázek č. 16 na str. 139

2. TĚLOCVIČNÝ SPOLEK PANÍ A DÍVEK PRAŽSKÝCH

Z podnětu Tyrše se v létě 1869 sešel prozatímní výbor za účelem založení tělocvičného spolku pro ženy a dívky. První schůze se uskutečnila 23. července 1869 v bytě paní Kateřiny Fügnerové. Stanovy sestavené dr. Tyršem přítomné dámy jednohlasně schválily a byly podány k úřednímu schválení, ke kterému došlo 29. září 1869. Na základě schválených stanov se nový spolek sešel. Většina nových 22 členek, byly žákyně tělocvičného ústavu dr. Tyrše, které vycvičil také v teorii a praxi tělocviku.

„Není zde místa vyvracet předsudky, dovozovat nutnost tělocviku ženského a šířiti se o účelu a úkolu spolku našeho. Tělocvik dívčí jest nutností od té doby, kdy kladou se u školním vyučování dívek požadavky skoro tytéž, jako u vyučování hochů a jinochů, tak že jednostranným pěstováním ducha zakrněti by musilo tělo, kdyby tělocvik přiměřeně řízený nezjednal rovnováhu.“¹³

Spolek působil bez velkých okázalostí. Byl skromný, vyhýbal se hlučné veřejnosti a věnoval se hlavně vychovatelské činnosti. První valná hromada se konala 29. listopadu 1869 v tělocvičně Sokola Pražského. První starostkou se stala Ž. Podlipná, první cvičitelkou byla zvolena slečna Klemeňa Hanušová.

Spolkové cvičení začalo v listopadu 1869 a konalo se každý všední den se 4 – 6 družstvy od 16 do 17 hodin v tělocvičně Sokola Pražského. V liché dny se členy a v sudé dny se žákyněmi spolku.

Aby byla zabezpečena technická správa spolku, byl zřízen sbor cvičitelek, které se ve zvláštních cvičebních hodinách, za vedení cvičitelky Hanušové, zabývaly teorií a praxí ženského tělocviku. Knihovna spolku měla několik set svazků, většinou dary paní Fügnerové.

---

12 USTRCR. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/sokol/panel04.pdf>

13 MÜLLER, Josef; TALLOWITZ, Ferdinand. *Památník Sokola Pražského*: Památník vydaný na oslavu dvacetiletého trvání Tělocvičné jednoty Sokola Pražského. Praha: Sokol Pražský, 1883. Str. 278

Bylo důležité, jak přijmou spolek Pražané, respektive Pražanky. Hlavní mluvčí se tedy stává Sofie Podlipská, která v letáku a výzvě otištěné v předních listech formuluje hlavní účel a smysl nově vznikajícího společenství. Zdůrazňuje nutnost harmonického rozvoje osobnosti (v zdravém těle zdravý duch) i pro ženy, kritizuje dosavadní běžný životní styl a výchovu dívek, které mají minimum pohybu v dětství i dospívání. Navíc sem prolíná i kritika nerovnoprávného postavení žen v otázce vzdělání a veřejné činnosti. Tělocvik může být počátkem cesty jisté emancipace. Problematická 70. léta, kdy byla ohrožena existence řady venkovských sokolských jednot, kdy zanikalo mnoho ostatních spolků s nejrůznějším zaměřením, proběhla u pražských cvičících dam a dívek k plné spokojenosti.

Veřejnost si zvykla na existenci spolku a jeho aktivity se postupně naučila chápat jako samozřejmou součást veřejného a národního života. Spolek nebyl uzavřeným společenstvím, jeho aktivity byly nasměrovány navenek, k jiným ženským organizacím i ke školství. Od roku 1874 zajišťovaly členky spolku pravidelnou výuku dívčího tělocviku ve škole u sv. Štěpána a v dalších školách v blízkosti Sokolovny. Žádost městské radě o povolení dívčího tělocviku na obecných školách byla podána v r. 1871. Velkou oporou tu byla v roce 1872 vydaná metodická příručka první cvičitelky a náčelnice spolku Klemeni Hanušové, nazvaná Dívčí tělocvik.

„Další aktivitou byla snaha umožnit některým členkám spolku získat kvalifikaci „ošetřovatelek ze stavu občanského“. Výbor vedený S. Podlipskou ustavuje za tímto účelem zvláštní odbor, jehož členky jsou po čase nuceny konstatovat, že „vše se v tak širokých rozměrech provésti nedá“. V reálných možnostech bylo pouze zajištění „přednášek z oboru zdravotní od osvědčených sil lékařských“.¹⁴

Bezplatné cvičení bylo umožněno i starším chovankám pražského ústavu hluchoněmých. Měla je na starosti Renata Fügnerová. Zdarma nebo za snížený poplatek mohly cvičit i frekventantky Ženského výrobního spolku, oficiálně označeného za spolek sesterský.

Skutkem, který lze nazvat odvážným až riskantním, bylo první veřejné cvičení členek spolku 29. června 1870. Národní listy, které byly vždy nakloněné pro sokolskou věc, přijaly tuto akci s velkou sympatií: *„S radostí nelíčenou pohlížíme na rozkvétající*

---

14 Lidé města. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://lidemesta.cz/archiv/cisla/5-2003-10/telocvicny-spolek-pani-a-divek-prazskych.html>

*tento spolek, který nám opětne důkazy neúnavné své činnosti a čilosti podal... Při zvucích hudby objevily se cvičící dívky a paní v stejnokroji tělocvičném. Velmi zajímavými a namnoze pak dosti těžkými cvičeními započato... Oddělení druhé obsahovalo cvičení družstev na náradích... Veškerá cvičení byla velmi zdařile a k nemalému překvapení obecnstva provedena... Nadějeme se, že dívky a paní pražské, poznavše takto pravý účel tělocviku, hojně přistupovati budou k spolku tomu, jehož dalšímu rozvoji z plna srdce voláme Na zdar!*¹⁵ Bylo to něco nevídaného, a všichni si na tuto situaci museli zvyknout. Další veřejné cvičení bylo pro žákyně ve věku 7-13 let v červnu 1872. Tato produkce přilákala tolik obecnstva, že byla i významným kasovním úspěchem (výtěžek byl věnován postiženým povodní). V roce 1874 byl zorganizován odborně vedený kurs pro cvičitelky pražské, ale i venkovské. V některých venkovských městech začaly také vznikat kroužky cvičících žen, hledající záštitu v Sokole. Aktivní byly například ženy v Jindřichově Hradci, Chrudimi, ale i jinde.

*Spolek tedy v prvních letech, „nezůstal, jako většina ženských podniků, vězet na půl cesty, ztroskotavši se o úskalí, skrze něž jest ženě projíti, než se dostane na svoje nové a přirozené dráhy. Na těchto drahách má se státi člověkem a muže tudíž rovná, ale musí zůstatí přitom ženou. Nemá tedy jednati stůj co stůj otrocky nebo pohodlně, dle mužských vzorů, nýbrž původně a samostatně, tak, jak to vyžadují poměry její ženskosti.*¹⁶

Nastoupený směr spolek dodržoval i v dalších letech. Místo známých dam, spisovatelek a manželek významných mužů, které vahou své morální síly a vážnosti mohly dokázat, že spolek přežil a dokonce prosperoval, aniž by samy musely odložit krinolínu a rukavičky, přicházely nositelky méně zvučných jmen. Byly však zcela oddané myšlence ženského tělocviku.

Cvičitelký sbor byl po dlouhá léta vedený Klemeňou Hanušovou. Ta byla také autorkou sestav a skladeb druhého veřejného cvičení 28. května 1875. I toto vystoupení bylo pozitivně přijato. Proběhlo opět v tělocvičně Sokola Pražského,

---

15 Lidé města. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://lidemesta.cz/archiv/cisla/5-2003-10/telocvicny-spolek-pani-a-divek-prazskych.html>

16 tamtéž

kteřá byla prakticky jediným místem, kde ženy mohly nejen veřejně vystupovat, ale i cvičit v běžných pravidelných hodinách. Vlastní tělocvičnu spolek nikdy neměl.

Pocit vlastní nezávislosti byl oslabován i systémem organizace. Ze Sokola byla převzata i terminologie: „*starosta(ka) v čele organizace, výbor, cvičitelský sbor vedený náčelníkem(nicí), sbor pomahatelů(telek), členstvo cvičící a necvičící, žactvo. Velmi těsné byly osobní vazby zakladatelů obou organizací.*“¹⁷

Závislost na Sokole byla vidět i na prvním ženském cvičebním kroji. Střih musel samozřejmě respektovat dámský oděv, ale materiál a barvy byly stejné: silnější plátno režné barvy a červené punčochy. Střih tohoto „sportovního kompletu“, zdobeného červenými lemovkami, byl dost odvážný. Široká přepásaná blůza sahala ke kolenům a pod ní vykukovaly okraje nohavic ze stejného materiálu. Boty byly buď měkké, šněrovací, nebo nízké střevíce. Cvičitelky měly v pase převázanou modrou šerpu.

Vztah obou organizací byl velmi blízký, intenzivní a probíhal jak po oficiální linii, tak i na základě příbuzenských a neformálních kontaktů. Přitom je jasné, že Sokol zaujímal k ženskému spolku vztah spíše protektorský, vědom si své převahy materiální i zcela přirozeného nadřazeného postavení mužského společenství.

V ženském spolku byla otázka vnější reprezentace a symboliky spíše okrajová a podružná. Představenstvo se příliš netrápilo tím, že nemá k dispozici něco, co by se dalo nazvat klubovou místností. Výbor a cvičitelský sbor se k poradám scházel v bytech svých členek a hostitelka při té příležitosti podávala malou svačinu.

Také nebyla vypracována žádná závazná pravidla pro společenský styk. Navenek byly členky samozřejmě „sestrami“ a ve vzájemné korespondenci se Sokolem se používalo pouze oslovení „drazí bratři“ a „drahé sestry“. V běžném styku však zůstalo tehdy mnohem obvyklejší vykání a také oslovení paní nebo slečno a bylo to chápáno jako přirozené. „*Tato titulatura přetrvává i v oficiálních zápisech z porad a schůzí ještě v prvním desetiletí 20. století. Vykaly si i členky cvičitelského sboru a jen mladší generace se případně oslovovala křestním jménem. Pokud si některé dvojice tykaly, bylo to ostatními chápáno jako jejich výhradně soukromá záležitost. Nebyla tu zřejmě pociťována potřeba překračovat vžitou společenskou*

---

17 Lidé města. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://lidemesta.cz/archiv/cisla/5-2003-10/telocvicny-spolek-pani-a-divek-prazskych.html>

konvenci jako v mužském Sokole, kde demokratické tykání a oslovení „bratře“ bylo od počátku existence spolku závazné.“¹⁸

Členky organizace neměly také potřebu spolkového praporu. Pokud se objevily na veřejnosti jako oficiální zástupkyně svého společenství, bylo to vystoupení skromné. Jediný spolkový šat byl cvičební, pochopitelně zcela nepoužitelný pro jinou příležitost. Vztah ke spolkovému kroji byl v ženské organizaci mnohem vlažnější než v Sokole, kde docházelo právě kvůli kroji ke dramatickým výstupům a temperamentním diskusím na shromážděních a později i na stránkách spolkového časopisu.

Ženy také nepořádaly hlučné masové výlety tak typické zejména pro počáteční období činnosti Sokola. I tyto akce byly výlučně mužskou záležitostí a byly regulovány dosti přísnými předpisy výletního řádu. Ženská aktivita byla směřována převážně k ženské veřejnosti a dalším ženským spolkům.

Tělocvičný spolek paní a dívek pražských fungoval i po odchodu původního předsednictva. V polovině 70. let se činnost zaměřila i na dívky s ortopedickými vadami a vadami růstu.

Následující období bylo klidné. Spolek pracoval ve vyjetých kolejích a nedělo se tu nic, co by poutalo zvláštní pozornost veřejnosti. Spolek se scházel k pravidelným cvičením, poradám a schůzím, udržoval už zavedené kontakty. Od roku 1887 je otevřeno cvičení i pro zcela malé děti předškolního věku „rejiště dětské“. O rok později členky začínají pravidelně pěstovat zpěv. Je to jakýsi návrat ke kořenům, protože už v zakládací listině, podobně jako v mužském Sokole, je výslovně konstatováno, že *„úcel jednoty jest, aby pěstoval se tělocvik ve spojení se zpěvem“*.¹⁹

Devadesátá léta přinesla nové oživení a zájem o ženský tělocvik. Nebyla to jen exkluzivní záležitost malé skupinky lehce výstředních dam a slečen. Vedle řady organizací, které vznikaly ve venkovských městech a snažily se zatím neúspěšně začlenit pod ochranná křídla Sokola, zůstává Tělocvičný spolek paní a dívek na své právní samostatnosti.

„Od r. 1890 organizoval kursy pro zájemkyně o složení privátních učitelských zkoušek z tělocviku, určené především industriálními učitelkám, které byly často touto

---

18 tamtéž

19 Lidé města. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://lidemesta.cz/archiv/cisla/5-2003-10/telocvicny-spolek-pani-a-divek-prazskych.html>

výukou pověřovány. Současně magistrát spolku přidělil zahradu Na Bojišti. Členky tu mohly pěstovat květiny a získat tak i jistou odbornou kvalifikaci. V zimě se zahrada používala jako kluziště. Významné byly i kontakty s právě otevřenou Minervou.²⁰ Studentky prvního dívčího gymnázia absolvovaly zcela zdarma kurzy tělocviku pod vedením učitelek spolku.

V roce 1891 mohl opožděně vydaný leták ke dvacátému výročí spolku bilancovat: „*Tělocvičný spolek paní a dívek jest spolek směru přísného, jest spolek ryze vlastenecký i dobročinný. Spolek pracuje, aby dorost dívčí, mládež, to jádro národa, bylo zdraví pevnějšího, otužilejšího, pracuje ku povzbuzení citu vlasteneckého, hledí dle svých sil, aby i nezámožným dívkám poskytovalo se dobrodiní zdraví a osvěžení, ujímá se ubohých dívek křivě rostoucích, on pracuje i k rozšíření drah působnosti ženské, odchováváje cvičitelky na venek a upozorňuje dívky na zdravé pěkné zaměstnání s květinami, kteréž především na venkově při mnohém dámském spolku pěstiti by se mohlo a schopno jest otevřítí pěknou novou dráhu přiměřené práce ženské...*“²¹

Jiná situace byla u nově vzniklého společenství pražských cvičících žen. Tělocvičný kroužek dam vyšehradských byl založen v roce 1891 a velmi vehementně se domáhal začlenění do vyšehradského Sokola. Jejich žádost byla striktně zamítnuta, ale protože podobné situace vznikaly i jinde, musely se nejvyšší orgány Sokola čas od času tímto problémem zabývat. Tato otázka se „*stala bolestivým místem organizace sokolské, jehož dlouho nikdo se nechtěl dotýkati.*“²² V této fázi vývoje se už skutečně jednalo o problematiku ženské emancipace v pravém slova smyslu a předsednictvo České obce sokolské tím bylo zaskočeno. Dotazy, zda lze do Sokola přijímat ženy, respektive zakládat v jeho rámci ženské odbory, se množily. Vedení Sokola se k závěrům propracovávalo pomalu a těžce. Situace se musela řešit. Do roku 1897 bylo rozhodnutí ponecháno na jednotlivých jednotách. Ženy cvičily a spolky fungovaly pod různými názvy a jejich vztah k Sokolu reálně existoval, neměl však statutární formu. Postavení Tělocvičného kroužku dam vyšehradských bylo takové,

---

20 tamtéž

21 Lidé města. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://lidemesta.cz/archiv/cisla/5-2003-10/telocvicny-spolek-pani-a-divek-prazskych.html>

22 tamtéž

že byl považován za „dámský odbor jednoty“, členky platily stejné příspěvky jako muži, ale neměly v organizaci žádná práva.

Ještě v březnu 1896 prohlašuje Česká obec sokolská, že „ženské za členy jednot přijímány býti nemají a kde je potřeba, budiž tělocvik dívčí zařazen do způsobu cvičení dorostu.“²³ Tento výrok ovšem zcela ignoroval situaci, že ženy, ať už je jejich statut jakýkoli, v Sokole skutečně cvičí. Následovala tedy vyjádření, postupně upravující „ženskou otázku sokolskou“. V listopadu a prosinci 1897 formulovala Česká obec sokolská věc takto: „bud'ťež všude, kde poměry tomu dovolují, zřizovány ženské tělocvičné odbory, aneb jiným vhodným způsobem zaveden tělocvik žen“.²⁴ To byl velký pokrok. Možnost oficiálního založení ženských odborů Sokola využila hlavně venkovská města, v Praze pak přirozeně ženy z vyšehradského kroužku a brzy i další. Přesto nebyla pozice ženských odborů zdaleka rovnoprávná. O jejich postavení, aktivním a pasivním volebním právu, autonomii a dalších otázkách se diskutovalo ještě mnoho let.

Významná byla účast žen na IV. všesokolském sletu v roce 1901. Ženské vystoupení se poprvé stalo částí programu a bylo všeobecně dobře přijato. Vystoupení se účastnilo 900 cvičenek. „Počet ženských odborů v Sokole vzrůstal. Tím víc vystupovalo do popředí výlučné postavení Tělocvičného spolku paní a dívek. Podržel si svou nezávislost i původní název, který se pomalu stával anachronismem. Blížila se doba, kdy muselo dojít ke konfliktu uvnitř organizace.“²⁵ Spolek měl stejný nebo alespoň podobný program jako ostatní ženské odbory, ale lpěl na své emancipaci a nezávislosti. V roce 1902 dochází k začlenění Tělocvičného spolku do České obce sokolské. Spolek měl i dále svou autonomii.

Největší názorové střety probíhaly v letech těsně před první světovou válkou. Nešlo v nich už dávno o ženský tělocvik, ale i o postavení žen vůbec.

Vysoké morální ohodnocení sklidily ženy, které vystoupily na V. sletu v roce 1907, ale jejich postavení v rámci Sokola zůstávalo nevyřešené. Na sletu jich tentokrát cvičilo 2400.

---

23 Lidé města. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://lidemesta.cz/archiv/cisla/5-2003-10/telocvicny-spolek-pani-a-divek-prazskych.html>

24 tamtéž

25 tamtéž

Cvičitelky zavedly od června r. 1909 ve cvičebních hodinách všeobecné tykání. V lednu 1910 přišly s návrhem, aby ve výboru bylo zastoupeno více cvičících, tedy aktivních členek.

Ustavující schůze nového výboru se sešla 6. března 1912 a dostala za úkol vypracovat nové stanovy podle stanov České obce sokolské. Proces sblížování se Sokolem byl nastartován a bylo důležité, aby proběhl rychle, protože v létě téhož roku byl plánován VI. všesokolský slet. Návrh nových stanov, jednacího řádu a názvu spolku byl prodiskutován na výborové schůzi 1. dubna a schválen valnou hromadou 24. dubna. Nové stanovy, schválené pražským místodržitelstvím 23. května, se daly okamžitě tisknout ve dvoutisícovém nákladu. *„Organizace měla nyní „podvojný“ název: Ženský odbor Sokola pražského, dříve Tělocvičný spolek paní a dívek pražských. Tento název nebyl konzultován s výborem Sokola, nelíbil se a rozladění bylo vyjádřeno jak ústně, tak dopisem. Doslovná formulace zněla, že výbor „nepožádal o dovolení přijetí nové jméno“. Reakcí byl vysvětlující a omluvný dopis, operující jednak s tím, že na sletu (v červnu t.r.) chtěly už ženy cvičit pod novým názvem, vyjadřujícím spojení se Sokolem, jednak „nechtěly jsme našim členkám o letošním sletu všesokolském způsobiti znovu nepříjemnosti poznámkami ostatních sester z odborů ženských, kterým náš bývalý název v organizaci sokolské právem se nelíbil, a proto uspíšily jsme přeměnu stanov...“²⁶*

Spolek se tedy stal jedním z ženských odborů. Ztratil své výjimečné postavení, které však bylo mladším členkám na obtíž.

O sletu řídila ženská vystoupení z velitelského můstku jistě spokojená Eliška Roudná. Přehlížela řady žen oblečených v modrých cvičebních úborech s bílými límcí, cvičící s kuželi, i zástupy žákyň, jejichž náročné vystoupení narušilo špatné počasí.

Situace se uklidnila, nejhorší emoce vprchaly. *„Říká se, že dějiny píše vítěz, a tak byla tato malá historie ve výroční zprávě za rok 1912, podepsané novou starostkou Julií Kretšiovou, interpretována takto: „Vystřídaly se síly ve vedení spolku. Starší, zkušené pracovnice postoupily místo novým svěžím silám, které, doufám, s chutí vrhnou se do práce a vynasnaží se spolek náš netoliko udržeti na místě,*

---

26 Lidé města. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://lidemesta.cz/archiv/cisla/5-2003-10/telocvicny-spolek-pani-a-divek-prazskych.html>

kam příčinností svou jej přivedly naše předchůdkyně, ale povznesou jej znovu na onu výši, odkud druhdy svítil probouzejícímu se hnutí ženskému v sokolstvu...²⁷

Předsudky se lámou jen pomalu. Je těžké hledat pro toto období výstižnější charakteristiku než slova jedné z významných představitelk ženského tělocvičného hnutí: *„Podlehly jsme, ale myslím, jen k našemu prospěchu. Neboť domnívám se, že jest lepší postupný vývoj než náhlý převrat... dle mého mínění nejsme dosud vychovány pro úplnou samosprávnost, schází nám důkladná zkušenost a důvěryhodná samostatnost. Emancipujme se dříve z područí a vedení mužů v tělocviku a ve vedení odborů dokažme, že dovedeme též samostatně pracovat po boku mužů. Uplatíme práci svou nejen po stránce tělocvičné, ale i po stránce vzdělávací jak v odborech, tak i v župě. Vychovejme si v odborech ženu po sokolsku i pro její vznešený úkol vychovatelky. Nezbavujme členky naše pelu ženskosti, nevychovávejme mužatky, ale družky, vědomé povinností nejen národních, ale i rodinných...“*

Obrázek č. 18 na str. 140

Obrázek č. 19 na str. 140

---

27 tamtéž

3. SOKOLSKÉ ŽUPY

Od počátků Sokola se objevují snahy o součinnost sokolských jednot. Na výzvu Miroslava Tyrše byl v srpnu 1863 sestaven „*zvláštní sbor pro vzájemnost tělocvičných spolků slovanských především v Čechách a na Moravě.*“ *Tento sbor byl ochoten jednotám „odpovídati na všeliké dotazy a přispívati, pokud o to požádán bude, všemožnou radou svou v příčině vnitřního upravení a především technického řízení jednot sokolských. Mimo to byly jednoty vyzvány, aby vyslaly po jednom cvičiteli nebo vyspělem cvičenci do cvičitelského kursu pro ně v Praze zřízeného.*²⁸

Rozhodnější krok ve sblížení jednot nastal po čtyřech letech. Na valné hromadě pražského Sokola 20. října 1867 bylo jednohlasně odhlasováno usnesení „*aby svolány byly všechny tělocvičné jednoty česko-slovenské do Prahy na sjezd sokolské ke společné poradě a k společnému veřejnému cvičení.*“²⁹

Porada se měla uskutečnit 29. června 1868. Úřady toto setkání ovšem zakázaly. Veřejné cvičení bylo tedy zrušeno a bylo stanoveno, že 21. června 1868 bude uspořádán výlet do Kolína na slavnostní svěcení praporu tamní jednoty Sokol. Účast byla velmi velká.

Stále byly kladeny překážky ze strany úřadů. Tyršovi se alespoň podařilo uskutečnit jeden bod z úkolů „Spolku jednot sokolských“ a založil v roce 1871 časopis Sokol, což bylo sokolstvem uvítáno s velkým nadšením.

---

28 ČERMÁK, Vratislav. *Památník sokolské župy Tyršovy*. 1934. Str. 5

29 tamtéž str. 5

Ještě téhož roku se znovu pokusili o založení Spolku jednot. Byla vytvořena komise, aby vypracovala nový návrh podle stanov švýcarských. Po sepsání stanovy předali na zeměpanský úřad ke schválení.

Další návrhy Tyrš otiskoval v novém časopise. Tím usměrňoval organizační ruch, který se projevoval na různých místech. Zejména v Brně, kde se při slavnostním svěcení praporu 29. května 1871 uskutečnila schůze zástupců jedenácti sokolských jednot Čech a Moravy. To byl začátek župní jednoty Moravské. Dr. Ctibor Helcelet, náčelník brněnského Sokola, podal v září 1871 v Sokole „*Návrh k utvoření skupin sokolských jednot na Moravě, kde uplatňuje názor, aby byla z 21 moravských jednot utvořena jižní skupina se středem v Brně a severní s ústředím v Prostějově.*“³⁰

Na návrh brněnského Sokola se tedy sešli koncem roku 1871 zástupci 17 jednot v Brně a založili župní jednotu se sídlem v Brně. Počátkem roku 1872 byly schváleny stanovy.

Teoreticky připravoval župní organizaci Karel Kareis z Prahy. V časopise Žižka v roce 1870 vyšel jeho článek o rozdělení celé oblasti na 11 žup. Další návrh jak uspořádat sokolské jednoty vychází v časopise Sokol pod názvem „Návod k utvoření skupin sokolských“. Zde navrhuje Kareis 12 skupin, které by tvořily župu Kutnohorskou se 772 členy v 9 jednotách.

Tyrš ovšem považoval za nutné, aby každá župa měla alespoň 400 cvičenců. Kareis proto svůj návrh pozměnil. Podal tedy návrh na vytvoření 7 žup.

V sedmdesátých letech dolehly na sokolstvo špatné časy. Špatná ekonomická situace a politické změny měly špatný vliv na další kvalitní rozvoj Sokola. „*Ba nebylo bezpečno ani udržovati styky mezi jednotami, jak vysvítá z rozhovoru při měsíční schůzi Sokola Pražského 18. listopadu 1872, kterým na otázku: „Jak by se dala vzájemnost sokolská i bez spolku jednot sokolských pěstovati?“ odpověděno, že jsou veřejná cvičení, výlety i soukromé společenské porady sborů cvičitelských za tehdejších okolností neproveditelné.*“³¹

V Sokole to tak zakolísalo, že Tyrš zastavil 15. prosince 1876 vydávání časopisu Sokol.

---

30 ČERMÁK, Vratislav. *Památník sokolské župy Tyršovy*. 1934. Str. 6

31 Tamtéž str. 7

Situace se začala zlepšovat. Byl obnoven časopis Sokol, který začal vycházet opět 1. ledna 1881. Rok 1881 byl rokem, kdy se mělo oslavit výročí dvacet let od založení Sokola. Tyrš podal návrh, aby bylo o rok později uspořádáno velké společné cvičení všech sokolských jednot. Bylo vydáno heslo: „Složme se, připravujeme se, tužme se!“³²

Tento první všesokolský slet, byl mezníkem v sokolských dějinách.

Po této úspěšné akci Tyrš opět obnovuje myšlenku sokolské organizace. Na výborové schůzi Pražského Sokola, 6. prosince 1882 předložil návrh stanov pro spolek jednot. Čekalo se, že vše proběhne úspěšně, proto v časopise Sokol v roce 1883 Tyrš v úvodníku napsal: „*O spolku jednot sokolských, v němž navazuje na sliby dané na jubilejních schůzích pražských a vyslovuje naději, že spolek jednot, „tenkráté bez překážek a záhy v skutek vejde“ a uvažuje o jeho úkolech a správně.*“³³

Po kontrole právnické komise a po Tyršově revizi bylo usneseno, že se má vše již „*litograficky rozmnožiti a rozeslati všem jednotám po dvou exemplářích – pro výbor a pro sbor cvičitelský – k posouzení a k případnému doplnění se lhůtou 14 dnů.*“³⁴

Některé jednoty si změny přály, jiné jednoty navrhovaly jen nepatrné změny.

Ale ani tentokrát ministerstvo vnitra zřízení spolku nepovolilo. Na dlouhou dobu se tedy opět snaha o zřízení spolku jednot zastavuje.

V roce 1884 dává Sokol Kolín podnět ke článku v časopise Sokol „Zřizujme župy!“, a to v čísle 7. v X. ročníku., kde se říká: „*Prozatím obraťme nyní veškerý zřetel na organizaci župní, s kterou jsme dosud otáleli, doufajíce, že tato provede se zároveň s organizací ústřední jednoty, by docílen byl žádoucí souhlas a rozvrh v soustředění jednotlivých sil. Počátek již toho učiněn, nuž přičiňme se, by ještě tímto rokem veškeré síly naše ve více šiků se spojily, a bohdá, že brzy nadejde doba, kdy skutkem se stane spojení všeobecné v pevný, jednolitý celek.*“³⁵

Po kladném vyřízení žádosti župních stanov na kolínském hejtmanství byl konečně 25. srpna 1884 výnosem místodržitelství v Praze č. 60925 úředně zajištěn vznik první sokolské župy. Jako pocta zakladateli Sokola, o jehož tragické smrti

---

32 Tamtéž str. 7

33 ČERMÁK, Vratislav. *Památník sokolské župy Tyršovy*. 1934. Str. 7

34 tamtéž str. 7

35 tamtéž str. 10

v té době došla zpráva, bylo navrženo jméno „Sokolská župa Tyršova na středním Labi“. Stalo se tak na výborové schůzi kolínského Sokola 2. září 1884.

Potom již župy vznikaly jedna za druhou. Když byla konečně v roce 1889 zřízena Česká Obec Sokolská, soustředily se v ní župy v Čechách. Po třech letech Moravskoslezská Obec Sokolská, která splynula s českými župami v jedinou Českou Obec Sokolskou. Tyršovy snahy po jednotné organizaci všeho sokolstva byly uskutečněny.

Župní zřízení se stalo důležitým článkem v této organizaci.

3.1. Župa Barákova

Sokolská župa Barákova nese jméno Josefa Baráka, novináře a vlastence. Tato župa patří mezi 42 žup České obce sokolské a slučuje 45 tělocvičných jednot s více jak 7 tisíci členy.

První dělení středočeské župy bylo v roce 1890. Vznikla Podbělohorská župa na levém břehu Vltavy a na pravém břehu řeky zůstala Středočeská župa Jana Podlipného. Během let docházelo k přeřazování jednot z jedné župy do druhé. *„V mezidobí vznikla ze župy Podbělohorské župa Jungmanova se sídlem v Praze na Smíchově a středočeská župa Barákova se sídlem v Praze - Karlíně. Sokolská župa Barákova začala fungovat k 1. 1. 1898.“*³⁶ Byla odsouhlasena na valné hromadě 27. 2. 1898 a do svazku ČOS byla přijata k 24. 4. 1898.

Prvním starostou župy byl knihkupec Alexandr Štorch, náčelníkem Josef Zápotocký a místonáčelníkem Bohumil Havel. V roce 1898 začal být vydáván Věstník Sokolské župy Barákovy, po vydání 10 čísel však zanikl. Jeho vydávání bylo obnoveno v roce 1912. Po obnovení Sokola se tento Věstník přetransformoval na občasník Nazdar. Činnost župy se po jejím založení začala rozrůstat. V roce 1904 měla 27 jednot, 2564 členů a 190 členek. V dalších letech se začala rozrůstat i činnost tělocvičných jednot, pořádala se veřejná cvičení, závody, turistické výlety a ochotnická divadla.

---

36 Župa Barákova. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: http://sokolbrod.cz/wp-content/uploads/2013/12/Nazdar18_201312.pdf

„Až do začátku druhé světové války byla činnost župy velmi aktivní. Po roce 1948 byla činnost zase násilně přerušena. K obnovení činnosti župy došlo po roce 1989. V lednu 1990 se konal ustavující sjezd ČOS za účasti 2000 sokolů.“³⁷

Župa Baráková od své obnovy vydávala svůj informační občasník pod názvem „Noviny Sokolské župy Barákovy“ v černobílém provedení. V letech 1998 byl změněn název župního občasníku na „Nazdar“ podle pozdravu br. Baráka. Původně byl vydáván v rámci možnosti župy amatérsky vlastním nákladem a až od roku 2003 je vydáván profesionálním tiskem s barevnými fotografiemi.

V roce 2013 měla župa Baráková 6902 členů.

Obrázek č. 11 na str. 136,

Obrázek č. 12 na str. 137

4. SOKOLSKÁ SYMBOLIKA

4.1. Sokolský pozdrav NAZDAR

K základům společenského chování patří pozdravit. Zdravíme různými způsoby. Slovně nebo pohybem ruky či hlavy. Každý pozdrav má svoji historii. Co víme o sokolském pozdravu „Nazdar!“?

„Pozdrav „Nazdar“ je ryze český pozdrav. Začal se používat v roce 1851, při sbírkách na vybudování Národního divadla. Téměř všude byly pokladničky s nápisem „Na zdar Národního divadla“ a takto se oslovovalo i při návštěvách s pokladničkou. Časem se pozdrav zkrátil na prosté „Nazdar“.“³⁸

„Dne 20. 4. 1862 byl přijat Tyršův návrh hesla „Tužme se!“, vyšitého na prapor jednoty, navržený Josefem Mánesem. Současně s praporem byl schválen i návrh E. Tennera na sokolský pozdrav „Nazdar!““³⁹

---

37 tamtéž

38 Sokolská župa Budečská. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.zupabudecska.cz/clanky/znate-historii-sokolskeho-pozdravu-nazdar>

39 Stopař: Trampský internetový časopis. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://stopar.cs-info.cz/index.php/lanky-mainmenu-28/46-pvod-pozdrav-nazdar-ahoj-a-au>

Za první světové války, v roce 1914, byla názvem „Nazdar“ pojmenována jedna jednotka oddílu českých dobrovolníků, která se později stala hlavní součástí vzniklé československé legie ve Francii.⁴⁰

Pozdrav „Nazdar!“ a oslovení „bratr“ později převzaly i hasičské spolky.

4.2. Jak vznikl sokolský kroj

Hned v prvních měsících trvání Sokola nastala potřeba odlišit se při veřejném vystupování. V jednacím řádu vydaném 8. března 1862 bylo ustaveno v článku 25, *„kdo se k výletu dostaví, musí odznakem jednoty a co do kroje alespoň kazajkou, na níž se spolek usnesl, opatřen býti.“*⁴¹

Nemluvilo se ještě přímo o kroji. Určitě se o tom ale mluvilo, protože již 10. března 1862 vyšel článek, který se kroje týká.

První návrh kroje od bratra Jana Musila zní: *„K povzbuzení citu společenského, jakož i z ohledů krasocitných i praktických bylo by záhodno, aby všichni k Sokolu příslušející údové měli stejný jakýsi šat. Způsob, jakým by se rovnost docílit dala, byl by dle mého návrhu ten, aby údové se uvolili, látku od jednoho a téhož kupce, který by ji na skladě míti musil, koupiti, a u jistého krejčího podle ustanoveného vzoru zhotoviti dali. Nechci o šatu obšírně mluvit; aby však každý alespoň poněkud věděl, oč se tu jedná, uvádím, že by zapotřebí byla kazajka (z ruského snad plátna), kalhoty z vlněné tmavší látky (snad podle novější francouzské mody) a čepička pro výlety (snad jako francouzská bivouační čapka bílomodřečervená, z lehké jenom látky, a jakýmsi znakem). Vše to by, když by se každý účastnil, nestálo mnoho.“*⁴²

---

40 Neviditelný pes: Lidovky. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: http://neviditelnypes.lidovky.cz/historie-150-let-od-skvele-myslenky-sokolske-2-fmv-p_spolecnost.aspx?c=A120609_230644_p_spolecnost_wag

41 MÜLLER, Josef; TALLOWITZ, Ferdinand. *Památník Sokola Pražského*: Památník vydaný na oslavu dvacetiletého trvání Tělocvičné jednoty Sokola Pražského. Praha: Sokol Pražský, 1883. Str. 180

42 Tamtéž str. 181

Doktor Grégr odpověděl: „*Podporuji tento návrh, myslím však, že by se místo čapek lépe hodily fesy a režné kazajky aby byly jednoduše ozdobeny šedými šňůrami (jako čamara).*“⁴³

Během jednání o podobě kroje přišel Fügnerovi z Itálie balíček s červenou garibaldskou blůzou. Každý z přátel si jí z žertu oblékl. Padla myšlenka, že na cvičení by byla vhodnější než košile bílá nebo jinak barevná. Byla by na cvičišti určitě lépe vidět. Byla hodně našasená, a tak ani nebránila ve cvičení. Fügner byl první, kdo si jí na cvičení oblékl. Následoval ho Tyrš a ještě někteří bratři, ale nenašli moc následovníků.

O první kresby sokolského kroje byl požádán Josef Mánes⁴⁴. Nákresy v barvě byly předloženy k veřejnému posouzení. Po mnoha připomínkách nakonec padlo rozhodnutí. Přes červenou košili se bude oblékat kazajka z ruského plátna se šňůrami nebo perličkami jako u čamary. Klobouk bude měkký, slovácký. Kdo by chtěl mít místo ruského plátna na kalhotách nebo kazajkách vlněnou látku, bude to povoleno. Jen barva musí být stejná jako na kazajce. Také se mohla obléci místo červené třeba bílá košile. Klobouky však měly být stejné. (viz. Obrázek č. 1 na str. I)

Tento návrh byl odsouhlasen na valné hromadě 10. dubna 1862.

Padlo ještě mnoho různých změn a nových návrhů. Měnila se barva košile, vzhled klobouku a i vzhled bot.

Brzy nastaly nedostatky s materiálem. Ruské plátno rychle bledlo. Látky se na kalhotách třepila, barva košile také nebyla stejná.

Místo plátna byla použita vlna. Odstranily se všechny ozdoby. Zakázalo se různé vyšívání. Brzo se mezi cvičenci objevily bílé límce, a to v takovém množství, že už nešlo je zakázat. Dále byl přijat lakovaný pás s kovovým monogramem.

S největším odporem se setkaly holínky. Když bylo bláto, tak se sice hodily, ale jinak je vlastně nechtěli.

---

43 Tamtéž str. 181

44 Josef Mánes, 12. květen 1820 – 9. prosince 1871, český malíř, ilustrátor, grafik a jeden z nejvýznamnějších představitelů českého romantismu. Jeho tvorba byla inspirována životem venkovského lidu, který pro něj představoval ideál čistoty a lidství. Jedním z jeho nejznámějších děl je kalendářní deska z roku 1865 na Staroměstském orloji (dnes už kopie, originál je uložen v Muzeu hl. m. Prahy). Zobrazuje alegorii 12 měsíců.

„K jakým výstřednostem parádnictví vedlo, pokud se týče odznaku pérového, dokazuje nastavení výboru, že délka péra 8 palců⁴⁵ přesahovat nesmí – nalézaliť se před tím někdy praví obrové, celé kosinky, na hlavách našich.“⁴⁶

Další chybou při rozvoji sokolského kroje byl způsob šití. Sokolové šili u různých krejčích bez daného střihu. Každý krejčí šil podle sebe a tak se také stávalo, že pro plno látky nabylo Sokola ani vidět.

Kroj vešel rychle v obecné užívání až ve zneužívání. Kroj byl na mnoho let ustálen v této podobě a po mnoho let nezměněn.

Kroj nosit je právo, ne povinnost. Pražská jednota začala používat kroj pouze na cvičení a výlety, a to podle stanov a §. 1. *„Každá stálá práce hmotná vyžaduje kroj zvláštní (např. při rozličných řemeslech) – tak i při tělocviku, při kterém všechny svaly a všechny údy se namáhají a napínají, potřebí jest obleku lehkého, který by nikde nevadil. Výlety jsou jen pokračováním cvičení pod širým nebem a oblek těch, kdož se na ně vydávají, musí se ovšem shodovati s účelem tímto.“⁴⁷*

Až na nepatrné změny zůstal kroj nezměněn po celé desetiletí. Až v roce 1873 se v časopise Sokol opět otázka kroje začala přetřásat. Redakce ochotně poskytla místo k nejrůznějším názorům. Po dlouhých diskusích o pokrývce hlavy nakonec padlo rozhodnutí: *„vady čapky pak výbor odstraniti hleděl jednak návratem k formě původní, kde prostředek lemovaný kraj asi o prst převyšoval, tak že čapka přímo nepřiléhala na temeno, jednak tím, že uznal za dovoleno, aby bratří, jejichž zrak plné světlo sluneční snad nesnese, na výletech užívali tenkého stínítka zastrkovacího (ze zeleného plátna!), což se ale neujalo. Celá čapka se má zhotovovati z látky, tenčí a tím méně teplé.“⁴⁸*

---

45 Palec je jednotkou délky anglosaského původu. Velikost palce je definována jako jedna dvanáctina stopy, nebo také 2,54 cm. Palec není jednotkou SI. 8 palců je tedy 20,32 cm.

46 MÜLLER, Josef; TALLOWITZ, Ferdinand. *Památník Sokola Pražského*: Památník vydaný na oslavu dvacetiletého trvání Tělocvičné jednoty Sokola Pražského. Praha: Sokol Pražský, 1883. Str. 185

47 MÜLLER, Josef; TALLOWITZ, Ferdinand. *Památník Sokola Pražského*: Památník vydaný na oslavu dvacetiletého trvání Tělocvičné jednoty Sokola Pražského. Praha: Sokol Pražský, 1883. Str. 185

48 tamtéž str. 187

Od roku 1880 se pro potřeby špatného počasí začal používat nepromokavý plášť, tzv. havelok.

„Několik slov o kroji cvičebním

*U Malypetra a v Apolle cvičilo se skorem bezvýminečně v kalhotách z režného plátna, střevících a buď v barevné košili neb v kajdě turnéřské. K veřejnému cvičení v Apolle, dne 1. března 1863, odporučil výbor kamaše plátěné z příčin slušnosti a úhlednosti, zejména při skoku a při cvičeních ve visu. V nynější místnosti pak záhy cvičeno po většině v trikotu červeném.*⁴⁹

Neměl to tehdejší Sokol jednoduché. Teplou může rozpoutat také zajímavou debatu. „Členové cvičící rozstoupili se ve dva tábory – několik stránek knihy přání pokryto je podpisy pro plavky i proti nim. Výbor odkázal záležitost tu cvičitelskému sboru, aby o ní podal své dobré zdání, což se stalo dne 5. července 1864. Sbor cvičitelský vyslovil se ve prospěch cvičení s trupem a nohama odtaženýma, a uvedl dlouhou řadu důvodů věcných, žádaje spolu výbor, aby každému ponecháno bylo cvičiti tak nebo v obleku. Výbor však přes to vyzval členy, aby necvičili v plavkách.”⁵⁰ K veřejným cvičením Sokolové používali vždy trikoty nebo červené košile. Teprve v roce 1882 bylo ustanoveno, že mají být cvičenci v bílém trikotu s červeným lemováním. Tato změna se osvědčila.

Obrázek č. 1 – 6 na str. 131 - 134

4.3. Sokolský prapor

Sokol jako každý spolek si v době svého vzniku pořizoval prapory. Touha po praporu byla tak veliká, že než ho Mánes namaloval, pořídili si jednoduchý prapor s třemi pruhy, již s heslem "Tužme se!"

V neděli 1. června 1862 se uskutečnilo slavnostní vysvěcení sokolského praporu. Obřad proběhl v krásně upravených prostorách Apolla. Prapor byl mistrovsky

---

49 tamtéž str. 187

50 MÜLLER, Josef; TALLOWITZ, Ferdinand. *Památník Sokola Pražského*: Památník vydaný na oslavu dvacetiletého trvání Tělocvičné jednoty Sokola Pražského. Praha: Sokol Pražský, 1883. Str. 187

vyroben z bílého a červeného hedvábí malířem Josefem Mánesem a darován spolku od českých dam. Na bílé straně bylo olejem vymalováno jméno Sokol a vše kolem zdobily slovanské ozdoby. Na červené straně byl velký bílý sokol s roztaženými křídly a napsáno heslo Tužme se! Na konci tyče byl připevněn stříbrný sokol sedící na monogramu slova Sokol. Do žerdě byla uložena věnovací pergamenová listina. Byla podepsaná dámami, které prapor věnovaly.

Karolína Světlá byla jmenována matkou praporu a ujala se jeho svěcení. Proběhla velkolepá slavnost, která byla ukončena proslovem jednatele Edvarda Grégra. Vše ukončil provoláním Na zdar! Významná slavnost Sokola byla ukončena společnou vycházkou do Krče. Průvod v čele s prapory byl doprovázen tisíci lidmi Žitnou branou, doprovázen písní Hej Slované. Cestou byli srdečně vítáni. Na kraji Krče stály davy lidí očekávající vzácný průvod. „*Jakmile jej uzřeli, jali se volati „Sláva“, kývajíce na pozdrav.*“⁵¹ Celá slavnost byla večer ukončena ohňostrojem.

Obrázek č. 27 na str. 144

4.4. Šibřinky

Mimo cvičení a výlety pořádal Sokol Pražský také společenské zábavy.

Starosta Fügner, jak vzpomíná Josef Müller v Památníku Sokola Pražského z roku 1883, „*jsa sám přírodou řízným vtípem obdařen, byl ovšem také přítelem dobrého vtípu a nenucené veselosti v kruhu přátelském a přál si, aby členové Sokola i mimo cvičiště se scházeli, blíže se poznávali a takto přátelským svazkem k sobě přilnuli.*“⁵² Dal proto podnět k uspořádání zábav, které se v prvních letech Sokola moc nekonaly.

A nejenom Fügner se touto myšlenkou zabýval. Měl veselého rádce. Velkým pomocníkem byl „*bratr Gabriel Žizka, tehdy ještě štíhlý junák, který vždy byl při ruce, jednalo-li se o provedení nějakého čtveráctví a jehož pravým živlem bylo vše,*

---

51 Tamtéž str. 65

52 MÜLLER, Josef; TALLOWITZ, Ferdinand. *Památník Sokola Pražského*: Památník vydaný na oslavu dvacetiletého trvání Tělocvičné jednoty Sokola Pražského. Praha: Sokol Pražský, 1883. Str. 89

co se tenkrát nazývalo „fre“, kteréžto slovo ovšem od toho času přibralo významu méně ušlechtilého.⁵³

První zábavy uspořádal sám Fügner. Vstupné se na prvních zábavách nevybíralo. Byly to večery plné překypující veselosti a rozpustilého humoru. Ale vždy v přísné slušnosti, „ani jedno kluzké aneb dvojsmyslné slovo nebylo slyšeno, tak že zábavy tyto navštíviteli mohly a také navštěvovaly dámy, příbuzné členů.“⁵⁴

Fügner tíhnul ke všemu krásnému, ovšem neměl rád sprostotu v jakékoli podobě. Ale veselá satira, ta se mezi sokoly objevovala v různých formách. Panovala zde rovnost a zásada, dnes mně, zítra tobě.

Jedna z prvních zábav se odehrála v Kopmanské zahradě, později Sochůrkově pivnici v Jakubské ulici. Přítomno bylo asi 80 členů a program byl celý humoristický. Zábavy se ujal bratr Žižka. A zábava to byla tak úspěšná, že se zpráva o této akci roznesla do celého okolí a bylo žádáno uspořádat další podobná setkání.

Zvolen byl sál v pivovaře u Šáryho na Slovanském vrchu. Na tuto druhou zábavu už byly přizvány i dámy. Sokolové se dostavili ve spolkovém obleku. Program byl opět zábavný. Z části se zopakoval program z minulého setkání. Mezi programem se tančilo, „sice točili se nejen mladí, nýbrž i starší se vsí chutí a nenuceností.“⁵⁵

Bylo uspořádáno ještě několik takových zábav, až přišla myšlenka, na Sokolský ples. „Ples tento vynikal nad jiné současné i pozdější elitní plesy zvláštní sokolskou úpravou sálu, bohatými toilettami dám dle vzorů slovanských, hojností čamar, nedostatkem fraků a uniforem, českými a polskými národními tanci, českým hovorem, nenucenou zábavou a veskrz demokratickým rázem.“⁵⁶

Všechno toto bylo sice úspěšné, ale pořad to starostu neuspokojovalo. Přál si, aby Sokol vystoupil s něčím novým a opravdu původním. V roce 1865 tedy navštívil veselého Žižku s myšlenkou na maškarní ples. „Ale jak to nazvat? Maškarní ples

---

53 Tamtéž str. 89

54 Tamtéž str. 89

55 MÜLLER, Josef; TALLOWITZ, Ferdinand. Památník Sokola Pražského: Památník vydaný na oslavu dvacetiletého trvání Tělocvičné jednoty Sokola Pražského. Praha: Sokol Pražský, 1883. Str. 90

56 Tamtéž str. 90

*anebo mumraj? – Poradím se s Tyršem! Hned druhého dne přišel opět. Už to máme! Šibřinky to nazveme!*⁵⁷

Lístky navrhl sám starosta a sám je i rozesílal. Byl to první maškarní ples a název Šibřinky byl použit poprvé. Lístky byly překvapením. Málokdo lístku porozuměl. Málokdo pochopil, že stačí číst pozpátku. *Obrázek č. 14 - 15 na str. 138*

A také bylo překvapením název akce. Co to je Šibřinky? Málokdo znal toto nové slovo, nyní známé po celých Čechách.

Oficiální datum prvních Šibřinek je tedy 15. únor 1865. Ačkoli to byl ples soukromý, pouze pro členy Sokola, byly pozvané i dámy a tím se stal ples velkolepý a ráz byl veřejný. *„Netrvalo dlouho a nepřehledná řada kočárů pohybovala se hlemýždím krokem ku předu, tak že příjezd od 7 do 9 hodin trval. Po celé cestě nakukováno zvědavým obecnstvem do povozů; před Sokolnou však byl teprve ten pravý rumrejch. Každá neobyčejná, aneb nápadná maškara uvítána hlučným áááá! a potleskem. Řada povozů stála po celé délce Žitné ulice a po Karlovu náměstí až k novoměstské radnici.*⁵⁸

Šibřinky jsou pro členy Sokola i nyní prestižní záležitostí a jejich přípravě se dává velká pozornost. Konají se i několikrát do roka, vždy na různé téma.

5. VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI

5.1. Dr. Miroslav Tyrš

17. září 1832 - 8. srpna 1884

Pokud uslyšíme jméno tohoto muže, máme pocit, že o něm víme vše. Ovšem až po podrobnějším pohledu na jeho život poznáme velice zajímavou osobnost, díky které vděčíme za organizaci, která ovlivnila celé generace. Čeští malíři a sochaři nám Tyrše ukazují jako muže statné, bohatýrské postavy. Uvědomujeme si však jeho krutý a těžký život? Od nejtěplejšího mládí se vytrvale a statečně bil o každíčkový úspěch. Bylo to spojeno s velkým vypětím jeho sil a velkými duševními útrapami, které ho provázely až do konce života.⁵⁹

---

57 Tamtéž str. 91

58 Tamtéž str. 91

59 HAVLÍČEK, Věnceslav. *Kdo je: Miroslav Tyrš*. Str. 5

Narodil se na děčínském zámku v severních Čechách. Jeho otec Jan Vincenc Tirsch byl zámeckým lékařem u hraběte Františka Antonína Thuna⁶⁰. Jeho otec pocházel z Krbic u Žatce. Matka, rozená Kirschbaumová, pocházela z Borče u Lovosic. Otec mu zemřel ve čtyřech letech, matka v šesti letech. Obě sestry se nedožily ani jednoho roku. *„Zákeřná tuberkulosa⁶¹ kosila jejich životy, podlehl jí i jeho dědeček a babička.“⁶²*

Do šesti let změnil několikrát bydliště. S rodiči bydlel v Děčíně, ve Vídni u strýce, lékárníka Emanuela Kirschbauma. Po smrti otce s matkou v Karlových Varech, v Kropáčově Vrutici u Mladé Boleslavi u strýce Bedřicha Kirschbauma, hospodářského správce. Tam Tyršova matka zemřela. Strýc, sice starý mládenec, se malého Miroslava ujal. Když se stal strýc ředitelem panství a přestěhoval se do Stránova, chodil Tyrš do školy každý den dva kilometry. *„Pohyb na venkově působil blahodárně na Tyršovo zdraví, alespoň se u něho rodinná plicní choroba neobjevila. Navykl si tam i na české prostředí a naučil se česky.“⁶³*

O svém dětství, které bylo velmi neveselé, sám Tyrš vyprávěl: *„nikdo se mnou o mém dětství nehovořil. Otce vůbec nepamatuji, i matku málo, ač jsem ji ztratil, když mi bylo již šest let, churavěla stále a nebylo jí do hovoru s kloučkem.“⁶⁴*

Z dětství si neschoval žádné památky. Neměl schované ani vlastní vysvědčení, ani sešit ze školy nebo dopis.

V roce 1841 se přestěhoval do Prahy. Vzal si ho k sobě strýc Antonín Kirschbaum, oficiál v pojišťovně. Malý Miroslav bydlel s jeho pěti dětmi v nevládném

---

60 THUN-HOHENSTEIN František Antonín hrabě, 2. září 1847 Děčín - 1. listopadu 1916 tamtéž, český šlechtic a rakouský politik. Syn Bedřicha Thun-Hohensteina, statkář a podnikatel na Děčínsku, začal se věnovat politickému životu od 70. let 19. století. Patřil k představitelům tzv. historické šlechty sdružené ve straně konzervativního velkostatku. Od roku 1882 zasedal v panské sněmovně, v letech 1883-89 a 1901-11 na českém zemském sněmu. Roku 1889 byl jmenován českým místodržitelem.

61 Tuberkulóza, též TBC, dříve souchotiny či úbytě (oubytě), je infekční onemocnění způsobené bakteriemi ze skupiny *Mycobacterium tuberculosis*. Tuberkulóza většinou napadá plicce, ale může postihnout i jiné části těla. Šíří se vzduchem.

62 HAVLÍČEK, Věnceslav. *Kdo je: Miroslav Tyrš*. Praha: Orbis, 1947. Str. 6

63 HAVLÍČEK, Věnceslav. *Kdo je: Miroslav Tyrš*. Praha: Orbis, 1947. Str. 6

64 Tamtéž str. 6

malostranském bytě. Studovat začal v dvojtřídní škole u Maltézů. Později nastoupil na malostranském gymnáziu. Na stejném gymnáziu v té době studoval také Jan Neruda. Právě tato studia měla pro Tyrše velký význam. Seznámil se s antickou kulturou a na radu lékaře začal cvičit.

Jako šestnáctiletý se zúčastnil revolučního dění roku 1948. Nejistilo se ovšem, zda se účastnil studentskou bojů legií na brigádě, nebo zda byl jenom řadovým příslušníkem gymnaziální kohorty⁶⁵.

„Příznává, že rok osmačtyřicátý učinil z něho plně uvědomělého Čecha a Slovana. Proto přestoupil spolu s jinými studenty na staroměstské akademické gymnázium, které bylo považováno za vlastenecké, a podrobil se tam r. 1850 dobrovolně maturitě i z češtiny, a to s vyznamenáním.“⁶⁶

Díky příbuzným nastoupil na pražskou, tehdy ještě německou, právnickou fakultu. S myšlenkou, že studium práva mu do budoucna zajistí slušnou budoucnost. Tyrš však přestoupil na filozofickou fakultu a věnoval se studiu filozofie a estetiky. Osamostatnil se, od strýce se odstěhoval. *„Chtěje získat ucelený světový názor a všestranné vzdělání, studoval nejen právní theorii a různé obory filosofie a estetiky, ale i literaturu, jazyky, politické dějiny, matematiku, různé obory přírodních věd, na lékařské fakultě i anatomii. Studoval i dějiny filosofie křesťanské a později i náboženství indická a mohamedánská. R. 1854 se vypravil pěšky s tlumokem na zádech přes Alpy do Itálie, aby poznal z vlastního názoru cizí kraje a národy.“⁶⁷*

Rok 1855 je konec Tyršových studií a také začátek dalších starostí. Jmění zděděné po strýci a po rodičích došlo, a tak byl Tyrš nucen hledat zaměstnání.

Na čas se stal placeným cvičitelem v tělocvičném ústavě Ferdinanda Schmidta. Není podloženo proč, ale v roce 1857 bydlel ve velké bídě na Křivoklátě. Odtud žádá svého bratrance o finanční výpomoc. Jak píše ve své knize Věnceslav Havlíček: nemá na zimu šaty ani boty, trpí hladem a zimou a ani v Praze nemá zaplacený byt.

---

65 Kohorta - vojenský oddíl, družina, houf. Ve starém Římě nejmenší taktická jednotka pěchoty, desetina legie, ve starém císařském Římě pak samostatná jednotka pomocných sborů.

66 HAVLÍČEK, Věnceslav. *Kdo je: Miroslav Tyrš*. Praha: Orbis, 1947. Str. 7

67 HAVLÍČEK, Věnceslav. *Kdo je: Miroslav Tyrš*. Praha: Orbis, 1947. Str. 8

Situace se zlepšila, když nastoupil jako vychovatel dvou synů továrníka Bartelmusa v Novém Jáchymově u Berouna. Díky tomu se Tyrš nemusel starat o existenční problémy. Udělal zkoušky, dokončil studia. Začal psát filozofické práce a začal se věnovat na sepsání českého tělocvičného názvosloví. Se syny továrníka začal cvičit. Továrníkův byt byl střediskem vzdělanosti v celém okolí.

V nedaleké myslivně se seznámil s o deset let starším Jindřichem Fügnerem a brzo se stali přáteli. Doktorem filozofie byl promován v roce 1860. Uvažoval o tom stát se profesorem filozofie na pražské universitě. „*Chtěl vychovávat českou mládež a vyprostit ji z úzkého obzoru tehdy vládnoucí jednostranné filosofie Herbartovy k všestrannému filosofickému myšlení a k světovému filosofickému rozhledu.*“⁶⁸

Z profesury sešlo, jeho místo obsadil stoupenec Herbarta, Dastich. Začal tedy uvažovat o cestě spisovatelské. Docent pražské university Eduard Grégr, asistent profesora Purkyněho, uvedl Tyrše do redakce Riegrova naučného slovníku a zpracoval tam pro slovník 22 filozofických hesel.⁶⁹ Na živobytí to ovšem nestačilo, a tak se stal opět placeným cvičitelem v druhém pražském tělocvičném ústavě u Jana Malýpetra.⁷⁰

Politické poměry se měnily. Po roce 1860 začal v českých zemích vlastenecký ruch. Zakládaly se časopisy (Národní listy) a spolky (Hlahol, Umělecká beseda, Svatobor). Změny pronikly i ke cvičencům v tělovýchovných ústavech v Praze a vznikla myšlenka založit česko-německý tělocvičný spolek. To se Tyršovy velice zalíbilo a také to v dopise v roce 1869 Renátě Fügnerové napsal. „*Jako démon prý mu vnukl, aby vše ostatní nechal jiným a sám aby vykonal úkol, který by tehdy nikdo jiný nebyl svedl – založit český tělocvičný spolek.*“⁷¹

---

68 Tamtéž str. 8

69 Tamtéž str. 9

70 Jan Malýpetr, 29. května 1815 Klobuky - 31. ledna 1899 Praha, učitel a nadšený propagátor tělocviku. Roku 1848 se stal prvním českým učitelem tělesné výchovy na zemské škole v Praze. Spolu s J. E. Purkyněm, F. L. Čelakovským a K. J. Erbenem vytvořil české sportovní názvosloví. Ve svých žácích povzbuzoval národní uvědomění. V prostorách jeho ústavu v Panské ulici byla 16. února 1862 založena Pražská tělocvičná jednota. Na veřejných školách vyučoval do roku 1888. Zakládal a provozoval soukromé tělocvičny ve městech i na venkově. Zasloužil se o zavedení tělesné výchovy do škol a její popularizaci.

71 HAVLÍČEK, Věnceslav. Kdo je: Miroslav Tyrš. Praha: Orbis, 1947. Str. 9

S Juliem Grégrem, redaktorem Národních listů vypracoval stanovy. Schválené byly 27. ledna 1962. K ustavující chůzi došlo 16. února 1862 v Pražské tělocvičné jednotě.

Za základ své tělovýchovy měl staré Řecko. Úměrnost dobra a krásy, těla i ducha, tedy kalokagathii. Síla sladěnou s krásou.

Tyrš vytvořil české tělocvičné názvosloví, později i názvosloví šermířské a vojenské. Staral se o to, aby sokolská tělesná výchova byla na evropské úrovni. Věnoval se hlavně práci pro svůj národ. *„Českému sokolskému tělocvikovi položil pevné odborné základy svým dílem „Základy tělocviků“, které roku 1868 začal v sešitech vydávat. Tyršova tělocvičná soustava se stala první skutečně vědecky založenou tělocvičnou soustavou vůbec“.*⁷²

Tyrš byl také ve výboru připravovaného spolku pro výchovu českého národa „Slovanská lípa“. Když byl spolek rozpuštěn, byl Tyrš policejně stíhán.

Kromě Sokola bylo jeho velkou zálibou výtvarné umění. Studoval slavná antická sochařská díla. Přednášel o české plastice a řeckém sochařství. V roce 1868 vykonal tříměsíční cestu do Mnichova, Paříže, Londýna a Berlína. Když se stal domácím učitelem Renáty Tyršové, začal jí s výtvarným uměním seznamovat. Tyrš si byl sice vědom jejich dvacetiletého věkového rozdílu, přesto se o ní začal ucházet.

*„Snad i tento citový neklid, zcela jistě však naprostá vyčerpanost z mnohostranné činnosti zavinila jeho těžkou nervovou chorobu, která propukla na podzim roku 1869 náhle a podlomila jeho síly. Projevovala se těžkým nervovým rozrušením, spojeným s úzkostí, mrazením, úplnou bezesností a velikými bolestmi. Donutila ho uchýlit se do venkovského zátíší v Dobrovicích u Stránova, odkud odešel do Kutné Hory. Když se nemoc zhoršovala, vypravil se na radu lékařů do Švýcarska do Widu“.*⁷³ Tyršovu nemoc zhoršoval sklon k trdomyslnosti.⁷⁴ Už jako student si vypisoval pesimistické výroky básníků a filozofů.

---

72 Tamtéž str. 20

73 HAVLÍČEK, Věnceslav. *Kdo je: Miroslav Tyrš*. Praha: Orbis, 1947. Str. 22

74 trdomyslnost - zasmušilost, smutek, mít špatné (černé) myšlenky, deprese

Léčebné metody špatného lékaře ve Švýcarsku jeho stav ještě zhoršily. Do Prahy se vrátil v roce 1870. Začal opět pracovat v Sokole a v roce 1871 se vypravil se svou věrnou pomocnicí Renátou a její matkou do Mnichova na studia uměleckých sbírek, a tam získal souhlas Renáty k sňatku. Po roce byli oddáni v kostele sv. Štěpána. O své ženě mluvil vždy s velkou úctou.

*„Zahájil svojí činnost prvního českého odborného výtvarného kritika a sblížoval umělce s národem a národ s uměním. Umělce přiváděl do Sokola k živým modelům mužné krásy. Sám byl Mánesovi již dříve modelem pro bohatýrskou postavu Zbyhoně“.*⁷⁵

Byl přítelem Mánesa, Ženíška, Hynaise i Myslbeka. Vstoupíme-li do Národního divadla, měli bychom si uvědomit, jak velký úkol při budování připadl Tyršovi. Vyhledával, navrhoval a hájil umělce, kteří na výzdobě budovy pracovali.

Opět se vrátila nevyléčitelná nemoc. Svatobor ho podpořil na cestu do Itálie, ke studiu umění. Do Itálie odjel, ale ve studiu mu bránila žaludeční choroba. Rok poté, dva roky po svatbě, nervově onemocněl a uchýlil se na venkov. Když byl na podzim roku 1874 požádán o slavnostní řeč při odhalení pomníku Žižkova u Přibyslavi, odepsal: *„Nemohu, pro Bůh, nemohu. Jsem velmi, velmi churav.“*

Jeho život byla práce pro Sokol, pro umění a vlastně pro všechny lidi. Mnoho práce podlomilo jeho zdraví. Odešel do malé vesničky do Alp. V pátek 8. srpna odešel Tyrš dopoledne na procházku a od té doby o něm nebyla žádná zpráva. Teprve po čtrnáctidenním pátrání byl nalezen v horské říčce Aaše. Až do roku 1884 odpočívalo jeho tělo na venkovském hřbitůvku v Oetzu. V listopadu bylo převezeno do Prahy a 9. listopadu 1884 byl v Praze pohřben. Jeho velkolepý pohřeb byl demonstrací lásky Sokolů k němu.

Obrázek č. 8 – 9 na str. 135

5.2. Jindřich Fügner

12. září 1822 - 15. listopadu 1864

Narodil se v Praze v rodině zámožného obchodníka. Absolvoval tři třídy v obecné škole. Pak nastoupil na piaristické gymnasium, ze kterého ve třetím ročníku

---

75 HAVLÍČEK, Věnceslav. *Kdo je: Miroslav Tyrš*. Praha: Orbis, 1947. Str. 29

odešel, aby se věnoval dráze, kterou mu určil otec. Po třech letech získal výuční list jako obchodní praktikant a odejel na zkušenou do Terstu. Itálii si zamiloval a z velké části jí procestoval. V Itálii pracoval ve velkoobchodu se zámořským zbožím. Procestoval také Německo, Anglii, Francii, Belgii a všude se vedle obchodu zajímal o veřejný život.⁷⁶

Fügner sice neprošel systematickou školní výukou, a jak říkal, jeho universitou byl sám život. I tak patřil ke vzdělaným a politicky bdělým představitelům pražského měšťanstva. Byl velkým stoupcem demokratických idejí svobody a společenské rovnosti. Po návratu do Prahy v roce 1846 převzal od svého otce velkoobchod textilním zbožím.⁷⁷

Sympatie s osvobozeneckým hnutím národů otřáslu Evropou. Vnitřní nesouhlas s bachovským režimem přivedl Fügnera k upřímnému českému vlastenectví. Po sňatku v roce 1853 zanechal obchodu a převzal generální zastoupení pojišťovací společnosti „Nova Societa Commerciale d'Assicurazioni“ a v krátké době ji přivedl k rozkvětu. O Fügnerově vážnosti v podnikatelských a měšťanských kruzích svědčí to, že v roce 1859 byl zvolen do pražské obchodní a průmyslové komory a v obecních volbách v roce 1851 do pražského obecního zastupitelstva.⁷⁸

Jindřich Fügner tvořil se svoji manželkou Kateřinou dvojici, která na sebe obracela pozornost. *„Kateřinina bílá pleť byla téměř bez poskvrny. Svou křehkostí a ženským půvabem připomínala pastýřku z míšeňského porcelánu. O Jindřichovi Fügnerovi se dalo říci, že je to krásný muž. Na druhé lidi působil laskavě, důvěryhodně a jeho pravidelná tvář, lemovaná hnědými bohatými vlasy s vousem prozrazovala bystrost, vnitřní klid a sebejistotu. Jejich povahy měly mnoho dobrých stránek. Bylo znát, že je spojuje něžný vztah, že je mezi nimi dokonalá lidská souhra a skutečné porozumění.“*⁷⁹

---

76 Osobnosti.cz. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.osobnosti.cz/jindrich-fugner.php>

77 MUCHA, Vilém. *Dějiny dělnické tělovýchovy v Československu*. Praha: Olympia, 1975. Kapitola Doba vzniku Sokola, str. 14.

78 MUCHA, Vilém. *Dějiny dělnické tělovýchovy v Československu*. Praha: Olympia, 1975. Kapitola Doba vzniku Sokola, s. 14.

79 Sokol.cz. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.osobnosti.cz/jindrich-fugner.php>

Od konce padesátých let trávila Fügnerova rodina pravidelně léto v myslivně Na Králi u obce Svatá na Křivoklátsku, a právě tady došlo v létě 1860 k historickému setkání s Miroslavem Tyršem. Miroslav Tyrš pobýval v Novém Jáchymově v rodině továrníka Bartelmusa. Ze setkání vzešlo hluboké přátelství, potvrzené vzájemnou úctou a osobní oddaností. Oba odmítali sociální nerovnost a národnostní útlak a byli přesvědčeni, že v rakouské říši mohou Češi a ostatní utiskované národy dosáhnout důslednými konstitučními a demokratickými reformami politické rovnoprávnosti. Shodovali se na tom, že národy budou zdravé a silné pouze tehdy, pokud půjdou cestou společenského pokroku.⁸⁰

Při společných setkáních a rozhovorech, při Tyršových návštěvách Prahy u Fügnera v bytě, krystalizovala idea tělovýchovy nejen jako významného prostředku k fyzickému a duševnímu zotavení národa, ale i jako prostředku schopného do národně emancipovaného hnutí zmobilizovat široké vrstvy českého lidu.⁸¹

Když byla 16. února 1862 založena Tělocvičná jednota Pražská, pozdější Sokol, byl Fügner zvolen starostou. Členů rychle přibývalo a pronajaté prostory pro cvičení nestačily. Tuto situaci vzal do rukou Fügner. *„Šlo mu o to, aby Sokolu, kterému zasvětil svůj život, zabezpečil v Praze důstojné sídlo. V blízkosti Žitné brány zakoupil parcelu se zahradou a rozhodl postavit tam tělocvičnu. Práce začaly 3. července 1863 a prvně se cvičilo už 9. prosince téhož roku.“*⁸²

Koncem roku 1865 postihla české sokolské hnutí těžká rána. Jindřich Fügner 15. listopadu zemřel. První starosta Sokola a mecenáš pražské jednoty zemřel po krátké nemoci na otravu krve ve věku 43 let.

Poslední rozloučení odpovídalo jeho vysoké společenské autoritě. Jeho ostatky byly tři dny vystaveny v sále tělocvičny, kterou nechal zbudovat. *„Katafalk strážila dnem i nocí čestná stráž dvanácti krojovaných sokolů se smutečními odznaky. Po celé tři dny procházeli kolem katafalku zástupy obyvatel z Prahy i venkova. Také pohřební průvod i vlastní obřady na Olšanských hřbitovech probíhaly za masové účasti široké*

---

80 Sokol.cz. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.osobnosti.cz/jindrich-fugner.php>

81 HAVLÍČEK, Věnceslav. *Kdo je: Miroslav Tyrš*. Praha: Orbis, 1947

82 Sokol.cz. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.osobnosti.cz/jindrich-fugner.php>

veřejnosti. Vedle pražských sokolů a početných delegací venkovských jednot kráčeli v průvodu členové většiny pražských českých i německých spolků. Dále členové zemského výboru, řada poslanců českého zemského sněmu, pražský purkmistr Václav Bělský s členy městské rady a sboru obecních starších, profesori univerzity, techniky, pražské konservatoře a další přední osobnosti národního a veřejného života. Přes dvě hodiny trvala cesta pohřebního průvodu od tělocvičny Žitnou a Štěpánskou ulicí přes Václavské náměstí k Nové bráně. Teprve ve večerních hodinách byly Fügnerovy ostatky po smutečním projevu Dr. Eduarda Grégra uloženy za svitu planoucích pochodní do hrobu na Olšanských hřbitovech.⁸³

Během jeho života se stala jedna významná změna. Byl to postupný národnostní přerod z lhostejného polovičního Němce v rozhodného a upřímného českého vlastence. Při cestách do ciziny, hlavně ve Francii, si Fügner uvědomoval nerovné postavení Čechů v Habsburském mocnářství. Pochopil, že je vlastně sám příslušníkem vrstvy utlačovatelů.

Jindřich Fügner byl člověk pevný a neúnavný, který pochopil Tyršovy myšlenky a posiloval ho v záměru založit v Praze český tělocvičný spolek. Tyrš vytvořil tělocvičnou soustavu i názvosloví, byl tvůrcem sokolských myšlenek a prvním místostarostou a později náčelníkem Sokola. Fügner byl nepostradatelný jako pořadatel všech spolkových činností a pravým mecenášem, který ze svých prostředků činnost spolku dotoval. Do Sokola přinesl demokratického ducha. Na znamení bratrství mezi členy zavedl tykání.

Tyrš o svém příteli řekl: *„Byl to neobyčejný člověk a to nejen svým zjevem, talentem, šířkou rozhledu svým vzděláním a charakterem, ale především pak svým zlatým srdcem. Tento jasný duch patřil nám. Jeho paměť nesmí nikdy vymizet.“*⁸⁴

Obrázek č. 10 na str. 136

---

83 Pohřeb Jindřicha Fügnera. Národní listy. 1865-11-20, roč. 5, čís. 259, s. 1. Dostupné online [cit. 2014-02-08].

84 Sokol.cz. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.osobnosti.cz/jindrich-fugner.php>

5.3. Josef Barák

26. ledna 1833 – 15. listopadu 1883

Významný literát, novinář, organizátor společenského a politického života a výkonný mladočeský politik. Pocházel z chudé vlastenecké rodiny. Veřejnou osobností se stal již za svých gymnaziálních let.

Jako patnáctiletý student se zapojil do dění revolučního roku 1848 a o čtyři roky později byl poprvé policejně vyšetřován kvůli položení věnce na hrob Josefa Jungmanna.⁸⁵ „Rakouská policie v něm spatřovala nebezpečného radikála, kterého je třeba mít neustále pod dohledem. V roce 1857 uveřejnil svoji básnickou prvotinu. V této době česká kulturní veřejnost vnímala Josefa Baráka zejména jako básníka. Náležel k mladé literární generaci, která se v květnu 1858 představila almanachem *Máj*. Barák se stal redaktorem tohoto almanachu, neboť hlavním inspirátorům Nerudovi a Hálkovi tehdy ještě nebylo potřebných čtyřicet let. Barákovy básně z té doby jsou již natolik vyzrálé, plné obraznosti a neotřelých básnických obrátů, že se hned objevily spekulace, že autorem básní není on, ale právě jeho blízký přítel Jan Neruda. To je velkým štěstím pro Baráka-literáta, neboť právě v této souvislosti došlo později nakrátko k určité renesanci zájmu o jeho tvorbu. Jinak by byl do kulturních dějin devatenáctého století „zanesen“ jen jako organizátor českého národního života a výkonný politik.“⁸⁶

Josef Barák pořádal české besedy, byl předsedou Akademického čtenářského spolku, a hlavně, proto se o něm zmiňujeme, patřil mezi zakladatele Sokola. Dále patřil mezi zakladatele a člena Umělecké besedy a dalších studentských spolků. Jeho hlavní činností byla novinářina. V roce 1857 se stal redaktorem Prager Morgenpost, a když počátkem šedesátých let vznikaly české časopisy, byl redaktorem Času a později také Hlasu. V letech 1867 až 1873 vydával a řídil časopis Svoboda.⁸⁷

---

85 Host: Měsíčník pro literaturu a čtenáře. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2008/9-2008/josef-barak-vlastenec-nejen-s-hubou-od-piva>

86 Host: Měsíčník pro literaturu a čtenáře. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2008/9-2008/josef-barak-vlastenec-nejen-s-hubou-od-piva>

87 Libri: Kdo je kdo. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo18/search.php?zp=1&name=Bar%E1k+Josef>

V té době se však těšil velké pozornosti policie a byl několikrát stíhán soudně. *„V roce 1858 byl za pořádání české besedy, jejíž účastníci při odchodu zpívali Kde domov můj a Hej, Slované, odsouzen nejen do žaláře, ale také vypovězen z Prahy. Bez možnosti výdělků. Žil tehdy jen z finanční podpory Jindřicha Fügnera, jednoho ze zakladatelů sokolského spolku.“*⁸⁸

Při polském povstání pomáhal Josef Barák Polákům. Nejprve jen o povstání psal, ale pak se rozhodl připojit i osobně. Na cestě do Polska, v květnu 1863, byl v Krakově zatčen, šest neděl vězněn a vyšetřován v pevnosti Wawel a pak postrkem⁸⁹ poslán domů. *„V polovině roku 1868 byl Barák za přečiny proti tiskovému zákonu uvržen na půldruhého roku do těžkého žaláře. Tady onemocněl ledvinovou chorobou, která jej nakonec předčasně sklátí do hrobu.“*⁹⁰

Jako radikální demokrat si Barák všímal dělnických problémů a účastnil se mnohých dělnických akcí. V září 1871 byl zvolen redaktorem prvního dělnického časopisu — Dělnických listů, který poprvé vyšel v lednu 1872. Ukázalo se však, že pan redaktor jako uvědomělý Čech nevyhovuje internacionálně zaměřeným socialistům ve vydavatelském sboru časopisu. Proto se už v srpnu 1872 na nátlak marxistů, vedených Josefem Boleslavem Peckou a Ladislavem Zápotockým, práce na Dělnických listech vzdal. *„Zredigoval všeho všudy sedmnáct čísel a skládaje redaktorskou funkci, rozloučil se se svými čtenáři nabádavými slovy: „Bratři dělníci. Skládaje redakci Dělnických listů zpět do rukou vašich, jsem přesvědčen, že jako dosud zůstanete věrni praporu národnímu a spásu svou hledati budete toliko*

---

88 Host: Měsíčník pro literaturu a čtenáře. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2008/9-2008/josef-barak-vlastenec-nejen-s-hubou-od-piva>

89 Postrk býval policejním opatřením, spočíval v nuceném přemístění nějaké osoby z určitého místa do obce, ve které měl tzv. domovské právo, v případě cizinců šlo už o vyhoštění z území státu. Uplatňován byl především vůči těm, kteří byli v daném místě veřejně nepřijatelní a narušovali veřejný pořádek, nešlo ale o trest, postrk byl veřejnoprávním opatřením. V českých zemích byl postrk zrušen až roku 1950.

90 Host: Měsíčník pro literaturu a čtenáře. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2008/9-2008/josef-barak-vlastenec-nejen-s-hubou-od-piva>

v osvětě, své činnosti a mravním povznesení svém. V tomto znamení musíte zvítězit. Sláva vlasti. Nazdar svobodě.⁹¹

Josef Barák ženatý nebyl, v jeho životě hrála významnou roli pouze jedna žena, „dcera národa“ Zdenka Havlíčková. *„Údajně pro toto velké zklamání zanevřel Barák na pokusy o erotickou lásku mezi mužem a ženou a upnul své srdce na ryzí a čisté přátelství mezi muži. Takto se tradičně vysvětluje věčné samotářství a staromládenectví Josefa Baráka. Ještě jednu ženu, spíše dívku, však v jeho životě nalezneme. Byla jí mladinká Karolina Kloučková, nadaná začínající básnířka, jejíž pokusy našly u Baráka odezvu a podporu. Zemřela však velmi časně.“*⁹²

Od října 1874 se stal Josef Barák odpovědným redaktorem pražských Národních listů. Ve své době byl velmi populární a oblíbenou osobností. Dnes je jeho jméno známé jen užšímu kruhu zájemců o české dějiny. Neprávem, neboť jak o něm napsal ve svých vzpomínkách spisovatel Antal Stašek, *„svými náhledy předbíhal svou dobu, což bývá vždy známkou duchů nad obecnou úroveň vynikajících“*.⁹³

*„Zemřel ve svých 50-ti letech. Jeho pohřbu se účastnilo přes 200 spolků, všichni zahraniční Slované žijící v Praze, 3000 studentů, na 80 tisíc lidí a samozřejmě i sokolové v čele s Dr. Tyršem a Dr. Podlipným.“*⁹⁴ Josef Barák je pochován na Olšanských hřbitovech a jeho náhrobek je vskutku velkolepý. Bohužel místo jeho posledního odpočinku je celkem zanedbané.

Obrázek č. 11 na str. 136

---

91 TJ Sokol Vysočany: ČOS. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: http://www.tjsokolvysocany.cz/?page_id=256

92 Host: Měsíčník pro literaturu a čtenáře. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2008/9-2008/josef-barak-vlastenec-nejen-s-hubou-od-piva>

93 tamtéž

94 Župa Baráková. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: http://sokolbrod.cz/wp-content/uploads/2013/12/Nazdar18_201312.pdf

6. VÁLEČNÉ A KOMUNISTICKÉ OBDOBÍ

Sokol před počátkem 1. světové války čítal téměř 1 300 tělocvičných jednot s 200 tisíci členy. Sokol sklízel zasloužené úspěchy nejen „doma“, ale i v zahraničí – sokolští cvičenci vítězili na mezinárodních závodech, Mezinárodní Olympijský výbor udělil Sokolu svou nejvyšší poctu „Olympijský pohár“, za zásluhy o tělesnou výchovu. Po VI. všesokolském sletu v roce 1912, kdy pochodovalo Prahou na 18 000 krojovaných sokolů, nazvali zahraniční pozorovatelé a novináři Sokol ukázněným a dobře organizovaným národním vojskem.

„Po vyhlášení války 28. července 1914, vyzvalo Předsednictvo ČOS k pokračování v sokolské činnosti, vyzvalo členstvo, aby pečovalo o rodiny, jejichž živitelé byli povoláni do vojenské služby. Sokolští lékaři byli vyzváni, aby zdarma

poskytli ošetření a pomoc nejen sokolským, ale i ostatním chudým rodinám. Během války bylo změněno 253 sokoloven na lazarety s 10 000 lůžky. Ústředí Sokola vydalo na půl milionu korun na sokolskou sociální pomoc svých členů.⁹⁵

Českou obec sokolskou ministerstvo vnitra 24. listopadu 1915 rozpustilo. K tíži jí byla přičtena především činnost amerických sokolů. Jednotlivé spolky přesto zůstaly díky své samostatné právní subjektivitě zachovány. V té době již ale sokolové déle než rok sehrávali svou historickou úlohu při vytváření československých legií ve Francii a v Rusku.⁹⁶

V domácím odboji byl významným členem a spolupracovníkem T. G. Masaryka a E. Beneše starosta ČOS Josef Scheiner, který odbojovou činnost podporoval i finančně z vlastních prostředků a z peněz České obce sokolské. Za hranicemi se sokolstvo spontánně postavilo do služeb Dohody a stalo se iniciátorem a jádrem československé zahraniční armády v Rusku, ve Francii i v Itálii. T. G. Masaryk: „*Bral jsem vždy doopravdy, co Sokol hlásal. Počítal jsem, že by Sokol byl jádrem naší revoluce. Sokol byl vždy připraven. Proto, když vypukla válka, hned jsem šel k Scheinerovi*“.⁹⁷

První česká dobrovolnická rota „Nazdar“ ve Francii, vznikla již v roce 1914 a jejím jádrem byli členové pařížského Sokola. Vznik Československého legionářského vojska ve Francii provázelo velké diplomatické a organizační úsilí. Po ukončení výcviku složila jednotka 12. října 1914 slavnostní přísahu. Postupně byly na přelomu let 1917 – 1918 vytvořeny 4 střelecké pluky, zformované nakonec do 1. československé střelecké brigády o síle necelých 10 000 mužů.⁹⁸

Vznik legionářského vojska v Itálii byl díky odmítavému stanovisku Italské vlády pravděpodobně nejobtížnější. Postupně vzniklo v Itálii Československé legionářské vojsko o síle téměř 20 000 mužů. Nejvýznamnější a nejdůležitější však bylo legionářské vojsko v Rusku. Téměř okamžitě po vyhlášení světové války

---

95 PICHLÍK, Karel; KLÍPA, Bohumír; ZABLOUDILOVÁ, Jitka. *Českoslovenští legionáři (1914-1920)*. Praha: Mladá fronta, 1996. 282 s. ISBN 80-204-0580-1.

96 USTRCCR. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/sokol/panel11.pdf>

97 PICHLÍK, Karel; KLÍPA, Bohumír; ZABLOUDILOVÁ, Jitka. *Českoslovenští legionáři (1914-1920)*. Praha: Mladá fronta, 1996. 282 s. ISBN 80-204-0580-1.

98 Tamtéž.

se již formovaly první československé dobrovolnické jednotky, iniciované početnou krajskou obcí v Rusku. Nejznámější je „Česká družina“, která se postupně přeformovala na Československý střelecký pluk a poté na střeleckou brigádu. Masový příliv československých dobrovolníků nastal po bitvě u Zborova, po které byl vytvořen Československý armádní sbor o síle 60 000 legionářů. Je však jisté, že bez členů sokolské organizace, připravených bojovat za národ, by nebylo Československých legií a nevznikl by samostatný Československý stát. T. G. Masaryk řekl: *„Když jsme na Rusku tvořili legionáře, jejichž zásluhy vy všichni uznáváte, byla pro nás sokolská myšlenka jednou z těch složek, ze kterých jsme vybudovali svou první československou armádu“*.⁹⁹ Obrázek č. 13 na str. 137

Po vyhlášení Československé republiky 28. října 1918 byla okamžitě obnovena Česká obec sokolská, starosta ČOS bratr Scheiner byl pověřen Národním výborem organizováním branné moci. Vedení České obce sokolské vytvořilo pod vrchním velením náčelníka Jindřicha Vaníčka tzv. Národní stráž. Rodící se republice chyběly mocenské opory, především armáda, protože legionáři, kteří se měli stát jejím základem, se ještě nestačili vrátit do vlasti. Přitom bylo nezbytné zabránit případnému chaosu. V jednotkách sloužili i členové dalších spolků, ale převážnou část jejich příslušníků tvořili právě sokolové. Česká obec sokolská také „propůjčila“ strážím svoji organizaci od předsednictva přes župy až po jednoty.

Veliteli vznikajících jednotek se stali převážně starostové a náčelníci sokolských žup a jednot. Národní stráž se podílely na odzbrojení vojenských jednotek složených z rakouských, maďarských a rumunských vojáků, které se nacházely v říjnu 1918 v Čechách a na Moravě. Dále zajistily a střežily sklady potravin, zboží a surovin, zbrojnice, průmyslové objekty, nádraží, železnice, komunikace, hlídaly kláštery, zámky, obrazárny, knihovny a archivy, aby nedošlo ke ztrátám na kulturním dědictví a k vývozu vzácných uměleckých předmětů ze země. Národní stráž zajišťovaly pořádek do počátku prosince, kdy jejich úkoly postupně přebíraly vojenské a policejní jednotky.

Sokol a politika v meziválečném Československu

---

99 Preclík Vratislav: Zborov a T.G. Masaryk, in ČAS., časopis Masarykova demokratického hnutí, číslo 53, str.9-11, ročník XI., červenec 2003, registrace Ministerstva kultury ČR, č.7435, Registrace ISSN 1210-1648

Mezi představiteli politického života meziválečného Československa byla celá řada sokolů. Ve volbách v roce 1929 bylo do poslanecké sněmovny zvoleno 67 sokolů a do senátu 32 členů sokolských jednot. Na seznamu najdeme předsedu vlády Františka Udržala, ministra zahraničí Edvarda Beneše a další významná jména - Rudolfa Berana, Emila Frankeho, Milana Hodžu, Karla Kramáře, Jana Malypetra, Juraje Slávika, Antonína Švehlu. Sokolové tedy nebyli bez vlivu. Většina čelných politiků byla pouze řadovými členy Československé obce sokolské.

Vedení Československé obce sokolské i členstvo sokolských jednot za první republiky rezolutně odmítalo komunismus a Komunistickou stranu Československa: *„S touto stranou se zásadně rozcházíme v otázce demokratismu. Komunisté hlásají diktaturu proletariátu...A to se přičí demokratismu. Mimo to komunistům nezáleží na trvání republiky, jsou posud příliš ovládáni komunismem ruským“*.¹⁰⁰ Z tohoto stanoviska vycházel zákaz členství komunistů v sokolských jednotách. Sokolové odmítali jak komunismus, tak fašismus.

Ohrožení republiky

Situace se Československu rok od roku zhoršovala. Boj o existenci samostatného státu vrcholil v roce 1938. Byla jmenována úřednická vláda obrany republiky pod vedením generála Jana Syrového. Jejím členem se stal jako ministr bez portfeje i starosta Československé obce sokolské František Bukovský. Sokolové se spolu s dalšími českými spolky obrátili provoláním na prezidenta Edvarda Beneše: *„Muž, jenž mluví dnes jménem velkého sousedního národa, nám pohrozil, že nás přepadne, nepřistoupíme-li ihned na jeho podmínky, jaké se vkládají na hlavu poraženým. Kdybychom jim vyhověli, vyřkli bychom sami nad sebou ortel smrti, mravní a nakonec i hmotné. Víme, pane presidente, co v této chvíli znamená naše nedávné slovo... Dovedeme rozeznat, kdy je třeba jednat a kdy bojovat. Bude-li zapotřebí*

---

100 USTRCR. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/sokol/panel18.pdf>

bojovat, dovedeme to... Nebojte se o budoucnost vlasti."¹⁰¹O osudu naší země rozhodli představitelé velmocí. Nastal jeden z nejtragičtějších okamžiků našich dějin.

Dne 29. září se v Mnichově setkali nejvyšší představitelé Německa, Itálie, Velké Británie a Francie. Dobře připravená armáda odhodlaná bojovat byla přinucena kapitulovat a bez boje vydat pohraniční oblasti státu nepříteli. Od prvních dnů po okupaci považovali nacisté české tělovýchovné organizace v čele se Sokolem za nepřátele říše. Oprávněně. Kromě toho, že se sokolové zapojili do různých odbojových skupin, vytvořili vlastní odbojovou organizaci „Obec sokolská v odboji“. V čele odbojové sítě, která se od ústředí odvíjela přes župy až do místních jednot, stáli přední představitelé sokolské obce, především náčelník Augustin Pechlát. Tato síť nezůstala před gestapem utajena. K. H. Frank 12. dubna 1941 v zastoupení říšského protektora nařídil předsedovi protektorátní vlády generálu Eliášovi, aby činnost Sokola zastavil. Zákaz činnosti Sokola byl pouze prvním krokem ve snaze okupantů o eliminaci sokolského odboje. Adolf Hitler jmenoval 27. září 1941 zastupujícím říšským protektorem Reinharda Heydricha, který ihned po nástupu vyhlásil stanné právo a rozpoutal krvavé represe proti českému odboji.¹⁰²

Za oběť jim padl Augustin Pechlát a další významný člen Sokola a příslušník odboje Vladimír Groh. Oba byli popraveni 30. září 1941. V noci ze 7. na 8. října 1941 byla zahájena „Akce Sokol“, při které byli systematicky zatýkáni členové vedení sokolské obce, žup i funkcionáři sokolských jednot. Celkem bylo postiženo asi 1 500 sokolů.¹⁰³

Součástí msty za Heydrichovu smrt bylo nejen vyvraždění Lidic a Ležáků, ale i popravy stovek českých vlastenců. Pražský stanný soud odsoudil od 28. května do 24. června 1942 k trestu smrti 381 mužů a 67 žen. Ve stejné době zasedající stanný soud v Brně odsoudil k trestu smrti dalších 208 mužů a 39 žen. Za dobu činnosti stanných soudů bylo na území protektorátu popraveno 1585 vlastenců, včetně 173 mužů zavražděných v Lidicích, jimiž se stanný soud vůbec nezabýval.

---

101 USTRCCR. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/sokol/panel25.pdf>

102 HANÁK, Vítězslav. *Muži a radiostanice tajné války*. Dvůr Králové nad Labem : ELLI print, 2002. ISBN 80-239-0322-5

103 USTRCCR. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/sokol/panel27.pdf>

Spolupracovníci parašutistů byli po skončení vyšetřování převezeni z vazby na Pankráci a na Karlově náměstí do policejní věznice pražského gestapa v terezínské Malé pevnosti.¹⁰⁴

Dne 23. října 1942 byla celá skupina „parašutistů“, odeslána do koncentračního tábora Mauthausen. *„Největší poprava v dějinách tábora byla zahájena 24. října 1942 v půl deváté ráno. V průběhu šesti hodin bylo zavražděno 264 spolupracovníků parašutistů. Šlo především o představitele sokolského odboje, členy Českého červeného kříže, vojáky a příslušníky pravoslavné církve. Nacisté si byli plně vědomi skutečnosti, že na popravu nevedou zbabělce a snažili se proto zabránit jakýmkoliv demonstračním činům. Další jednatřicetičlenná skupina přišla v Mauthausenu na řadu 26. ledna 1943. Téměř polovinu popravených tvořili členové Sokola.“*¹⁰⁵

Ještě během vlny zatýkání podepsal Reinhard Heydrich 8. října 1941 úřední výměr o rozpuštění České obce sokolské, který vstoupil v platnost o tři dny později.¹⁰⁶ Hlavním argumentem byla skutečnost, že organizace Sokola slouží v masovém měřítku odbojovému hnutí. Zatýkáním byla výrazně postižena i sokolská odbojová síť. V závěru roku 1941 ale začala její činnost opět nabývat na intenzitě. Na krvavý teror, nastolený v protektorátu Reinhardem Heydrichem, reagovali představitelé československého exilu v Londýně rozhodnutím o přípravě atentátu na zastupujícího říšského protektora.¹⁰⁷

„V samém závěru roku 1941 byla do protektorátu vysazena skupina ANTHROPOID s úkolem zlikvidovat Heydricha. Díky navigační chybě přistáli rotmistři Jan Kubiš a Josef Gabčík poblíž Prahy namísto původně plánovaného Plzeňska. Tato skutečnost se ukázala pro realizaci atentátu jako rozhodující. První,

---

104 Česká televize. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10350893065-heydrich-konecne-reseni/>

105 USTRCCR. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ustrccr.cz/data/pdf/vystavy/sokol/panel29.pdf>

106 KOUKAL, Pavel. *Sokolové proti Heydrichovi: z historie a současnosti jindřichohradeckého sportu*. Duchcov: Vydalo nakl. Kapucín pro Sokolskou župu Krušnohorskou-Kukaňovu, 2002, 43 s. ISBN 80-864-6701-5.

107 KOUKAL, Pavel. *Sokolové proti Heydrichovi: z historie a současnosti jindřichohradeckého sportu*. Duchcov: Vydalo nakl. Kapucín pro Sokolskou župu Krušnohorskou-Kukaňovu, 2002, 43 s. ISBN 80-864-6701-5.

koho parašutistům jako spolehlivou osobu doporučil místní farář, byl člen tamější sokolské jednoty František Kroutil. Od něj vedla jejich cesta k dalšímu sokolovi, mlynáři Břetislavu Baumanovi, který informoval náčelníka IV. okrsku župy Barákovy, Jaroslava Starého. Ten je kontaktoval s náčelníkem vysočanského Sokola a členem skupiny Jindra Jaroslavem Piskáčkem. Sokolové poskytli oběma parašutistům ilegální byty v Praze a veškerou potřebnou pomoc.“¹⁰⁸

Po skončení 2. světové války byla sokolská organizace těžce oslabena. Mnoho vedoucích pracovníků zemřelo. Přesto došlo krátce po osvobození k obnově činnosti. Již 5. května 1945, ještě tedy v době války a v Praze v době povstání, „se v Praze sešli zástupci tělovýchovných a sportovních organizací a Junáka, kteří vydali prohlášení, požadující vytvoření jednotné tělovýchovné organizace. Vznikl Ústřední národní tělovýchovný výbor“.¹⁰⁹

Do jeho čela byl zvolen Antonín Hřebík, který se krátce před tím vrátil z Osvětimi, kde byl za svou účast v sokolském odboji vězněn. Ovšem sladit požadavky všech tělovýchovných organizací bylo velice obtížné, a navíc se komunisté snažili získat sjednocením tělovýchovy v Sokole vliv. Po několika měsících marných vyjednávání tak došlo 1. ledna 1946 k zahájení samostatné činnosti Československé obce sokolské. V listopadu 1946 byl vytvořen Československý tělovýchovný svaz, který byl pouze formálním sdružením většiny tělovýchovných organizací při zachování jejich samostatnosti. Za vedoucího byl zvolen Antonín Hřebík. „Sokol byl chápán jako organizace, tvořící pevnou oporu demokracie, a jako protiváha sílcí komunistické moci. Po válce prudce vzrostl počet jeho členů.“¹¹⁰

Na konci roku 1947 působilo v 52 župách 3 686 jednot a poboček s více než milionem členů. Sokolové spravovali 1 294 sokoloven a 2 200 vlastních hřišť, měli vlastní nakladatelství a vydávali 7 časopisů.¹¹¹

---

108 USTRCR. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/sokol/panel28.pdf>

109 USTRCR. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/sokol/panel30.pdf>

110 USTRCR. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/sokol/panel30.pdf>

111 ČOS. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.sokol-cos.cz/sokol-v-dejinach-naroda-F5C0>

Únor 1948

Vedení Československé obce sokolské odmítlo vytváření akčních výborů. *„Na vyhrocenou politickou situaci ale zareagovalo až v okamžiku, kdy byl mocenský boj už prakticky rozhodnut. Dopoledne 25. února 1948 se v Tyršově domě sešlo za vedení starosty Antonína Hřebíka mimořádné předsednictvo, které schválilo poselství prezidentu Benešovi, ve kterém ho sokolstvo ujišťovalo svou oddaností a věrností. V této době uvnitř organizace vrcholily spory o to, zda má Sokol zůstat nadstranický nebo se má aktivně zapojit do politického dění. Po komunistickém převratu došlo přeci jen k vytvoření akčních výborů a ke jmenování nového vedení, ze kterého byli odstraněni odpůrci KSČ. Staronovým starostou se stal Josef Truhlář.“¹¹²*

Na konci února vyhlásil nový režim vznik „obrozené“ Jednotné tělovýchovné organizace Sokol. Činnost však řídil komunistický Státní úřad pro tělesnou výchovu a sport. *„V atmosféře vrcholících příprav na XI. všesokolský slet přicházela pro demokraticky smýšlející sokoly rána za ranou. 10. března 1948 byl nalezen ministr zahraničních věcí a člen Sokola Jan Masaryk mrtev pod oknem koupelny svého bytu. O tom, že byl zavražděn komunisty, dnes pochybuje stále menší část odborné i laické veřejnosti. 7. června 1948 abdikoval prezident Edvard Beneš a jeho nástupcem se stal Klement Gottwald.“¹¹³*

XI. slet začal 18. června 1948, a spontánním voláním „ať žije prezident Beneš“ dal najevo své přesvědčení. Přestože slet provázela nepřízeň počasí, byly jednotlivé skladby přijímány s obrovským nadšením a některé opakovány. Byla provolávána jména Edvarda Beneše a T. G. Masaryka a ostentativně ignorovali Klementa Gottwalda. *„Celá akce byla pod kontrolou komunistických bezpečnostních sil, které již v průběhu sletu zatklly na dvě stovky nejaktivnějších sokolů. Velká obava panovala z průběhu slavnostního průvodu Prahou. Sokolská komise Ústředního akčního výboru oznámila, že pro hlasatele rozhlasových zařízení a krajské sekretariáty zajistí delegaci 100 lidí k tribuně pro provolávání hesel. Tato snaha se ukázala*

---

112 USTRCR. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/sokol/panel31.pdf>

113 USTRCR. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/sokol/panel31.pdf>

jako marná. Sokolové v průvodu jednoznačně demonstrovali svůj odpor proti nastupující diktatuře. Provolávaná hesla glosovala nepřítomnost manželů Benešových na sletu, zdůrazňovala oddanost sokolů odkazu Masaryka a Beneše atd.“¹¹⁴ Svůj vztah ke komunistům dávali sokolové najevo zcela jasně: „Nikdo nesmí diktovat, koho máme milovat“. Kolem tribuny s představiteli státu a KSČ prošli sokolové mlčky s odvrácenými hlavami.¹¹⁵

Likvidace Sokola

Zahajovací projev ustavující schůze Ústředního akčního výboru obce sokolské pronesl na jaře 1948 ministr spravedlnosti Alexej Čepička, který měl tělovýchovu na starosti. Podporu demokracii dávali sokolové najevo i na pohřbu Edvarda Beneše. Jasně vyjádřený postoj většiny členů Sokola vůči novému režimu utvrdil vedení KSČ v přesvědčení, že Sokol a celou sjednocenou tělovýchovu je potřeba zbavit všech, kteří neprokáží poslušnost „lidově demokratickému zřízení“. Sokol měl být proto plně podřízen komunistickému vedení. V rámci očisty z něj bylo vyloučeno více než 11 000 lidí, přes 1 500 činovníků bylo zbaveno funkcí a počet členů se výrazně snížil. Zrušeny byly župy a místo nich vznikly sokolské kraje a okresy, kde hráli vedoucí roli regionální komunističtí tajemníci. Také stanovy Sokola byly upraveny, aby odpovídaly komunistické ideologii.¹¹⁶

Přijetí zákona o organizaci tělesné výchovy a sportu v prosinci 1952 znamenalo zrušení jednotné organizace Sokol. Tělovýchovu od té doby podle sovětského vzoru řídil Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport. Toto uspořádání se neosvědčilo a v březnu 1957 byl zřízen Československý svaz tělesné výchovy a sportu, který ovládal veškerou tělovýchovu až do roku 1990.

Sokolstvo v exilu

---

114 USTRCR. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/sokol/panel32.pdf>

115 USTRCR. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/sokol/panel32.pdf>

116 BĚHALOVÁ, Štěpánka. *Tužme se!: z historie a současnosti jindřichohradeckého sportu*. Jindřichův Hradec: Muzeum Jindřichohradecka, 2005, 142 s. ISBN 80-862-2722-7.

Po 90. letech přestal Sokol oficiálně fungovat. Komunistům se povedlo spolek skoro zlikvidovat. Sokol však žil dál. Řada sokolů, kteří pokračovali ve cvičení po únoru 1948, se snažila udržet kontinuitu sokolského hnutí. Tisíce sokolů ale, obdobně jako v roce 1939, emigrovaly a zapojily se do zahraničních sokolských jednot po celém světě. Mezi prvními našli nový domov ve Spojených státech amerických bývalý starosta Antonín Hřebík a náčelnice Marie Provazníková.

Antonín Hřebík začal organizovat sokolskou činnost v exilu již v uprchlických táborech a záhy navázal styky se všemi zahraničními sokolskými organizacemi. Stejně jako v roce 1914 sehrál významnou roli pařížský Sokol. V uprchlických táborech vznikaly spontánně první exilové sokolské jednoty. Antonín Hřebík usiloval neúspěšně o založení Svazu československého sokolstva v zahraničí. V listopadu 1950 se v New Yorku konala ustavující schůze Ústředí čs. sokolstva v exilu. V čele se starostou Hřebíkem, náčelnicí Provazníkovou a místostarostou Slávikem rozvíjelo bohatou činnost, která vyvrcholila organizací prvního zahraničního sletu ve Vídni. Uskutečnil se v roce 1962 ke stému výročí založení Sokola. Další slety se konaly v letech 1967 v Montrealu, 1972 ve Vídni, 1976 v Curychu, 1982 ve Vídni, 1986 v Curychu a 1990 v Paříži. Sokolové dokázali po 40 let uchovat odkaz zakladatelů hnutí a předat ho dalším generacím.¹¹⁷

7. SLETY VERSUS SPARTAKIÁDY

Ve světě snad neexistuje sportovní událost, která by měla delší tradici než sokolský slet. Novodobé olympijské hry jsou jen o 14 let mladší. Každý slet je velkým sokolským svátkem.

I. sokolský slet 1882

Uskutečnil se 20 let po založení Sokola, ačkoliv o jeho povolení usilovali sokolové již mnohem dříve. Nejdříve se uvažovalo jen o veřejném cvičení, ale nakonec náčelník Sokola Pražského Miroslav Tyrš navrhl svolat sjezd všech sokolských jednot.

---

117 USTRCR. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/sokol/panel35.pdf>

A tak se v červnu 1882 sjeli do Prahy sokolové ze 76 jednot z Čech a Moravy, ale také z Lublaně, Zábřehu a z USA.

Během hlavního sletového dne 18. 6. 1882 prošlo vyzdobenou Prahou ve slavnostním průvodu 1 572 sokolů s 57 prapory z Karlova náměstí ulicemi Žitnou a Štěpánskou na Václavské náměstí a Ferdinandovou, nyní Národní třídou, na Střelecký ostrov. Na cvičišti s heslem Tužme se! vyzdobeného girlandami, předvedlo své hromadné cvičení 700 jednotně oblečených mužů. Cvičení velel Miroslav Tyrš. Dále vystoupilo 40 družstev na nářadí. Celý program sestavil Miroslav Tyrš a vycházelo z jeho tělocvičné soustavy. Diváci byli zcela uchvázeni. Večer se pak konali besedy a taneční veselice. Jindřich Fügner se však prvního sletu nedožil.¹¹⁸

II. všesokolský slet 1891

Konal se ve dnech Jubilejní výstavy, na které měl Sokol svou expozici. Původně byl slet plánován již v roce 1887 k 25. výročí založení Sokola, ale rakouské úřady vyslovily zákaz průvodu Prahou a vůbec pohyb Sokolů po Praze. Proto bylo rozhodnuto slet nepořádat. Demonstrativně však uspořádali Sokolové tělocvičné závody v Českém Brodě, kam přijeli i krajané z Ameriky.¹¹⁹

Všechny akce v době Jubilejní výstavy byly demonstrací češství. V té době měl Sokol již 25 000 členů. Koncem června vystoupilo ve Stromovce během tří dnů 2310 sokolů z 206 jednot ve společných cvičeních, poprvé s hudebním doprovodem a 65 družstev v gymnastických závodech. Průvod 5 600 sokolů Prahou směrem na Staroměstské náměstí vyvolal nadšené komentáře novinářů a spisovatelů. Přítomnost delegací ze slovanských států a gymnastů z Francie podtrhla vyznění sletu, který se stal protihabsburskou demonstrací. Byl to první slet ČOS, která byla po dlouhém odporu úřadů založena pro 230 jednot s 25 000 členy roku 1889.¹²⁰

III. všesokolský slet 1895

---

118 XII. Všesokolský slet Praha 1994, *Program sletu*, č. 27, str. 7 - 13

119 KOZÁKOVÁ, Zlata. *Sokolské slety*. Praha: Orbis, 1994. ISBN 80-235-0029-5

120 XII. Všesokolský slet Praha 1994, *Program sletu*, č. 27, str. 7 - 13

V roce 1895 se konala v Praze Národopisná výstava a účast Sokola při této akci byla samozřejmostí. Na slet přijela také výprava z Chorvatska, Slovinska, Polska, Francie a Ameriky.

Poprvé se cvičilo na letenské pláni a tribuny pojaly 11 000 diváků. Ve dvou hlavních dnech vystoupilo 4 287 mužů z 346 jednot, poprvé 715 dorostenců s tyčemi, sokolská jízda na koních a na náradí v rámci 439 družstev. Uskutečnil se také nářaďový závod dvou stupňů. V průvodu Prahou kráčelo ve slavnostních krojích s červenou garibaldovskou košilí a pérem na čapce 7 533 sokolů a 1 400 zahraničních hostů, Na Staroměstském náměstí vzdalo sokolstvo poctu Pražanům, kteří ve vyzdobeném městě projevovali ke sletu i k výstavě velké sympatie. Na výstavě měl Sokol samozřejmě také svůj stánek, kde vystavovali zařízení tělocvičny.¹²¹

IV. všesokolský slet 1901

Tento slet si vyžádal složitou organizaci, složitější než minulé slety. Slet připravovaly technické, finanční, stavební, ubytovací, zdravotní, výstavní a další odbory. Na letenském sletišti, v té době největším na světě, vystoupilo během tří hlavních sletových dnů 6 705 mužů, 1 988 dorostenců, sokolská jízda a poprvé v historii i 867 žen s kuželi. Všechna vystoupení byla doprovázena hudbou a shlédlo je 22 000 diváků. Závodů se zúčastnilo 734 družstev. Cvičilo se v nářaďových vícebojích, pěti atletických disciplínách a v závodu prostém, tj. běh, šplh, vrh krychlí a skok o tyči. Soutěží se účastnili také sokolové z Vídně, Francie, Polska a Slovinska. Hosté přijeli ze Švýcarska, Ruska, Bulharska, Srbska, Dánská, Chorvatska a USA.¹²²

Průvodu se zúčastnilo 11 000 krojovaných sokolů. Plakát ke sletové výstavě navrhl Mikoláš Aleš. Tento slet ukázal, že úspěchy sokolů na sletech i na mezinárodních závodech vyrostly ze širokých základů činnosti.

V. všesokolský slet 1907

Tento slet se považuje za první „velký slet“. Program byl rozložen na čtyři červnové neděle. Letenské sletišťe pojmul 8 000 cvičenců a 25 000 diváků. Cvičilo

---

121 Borovička, Michael. Lidová demokracie. *Let českého sokola*. č. 50, 2. 7.1994

122 KOZÁKOVÁ, Zlata. *Sokolské slety*. Praha: Orbis, 1994. ISBN 80-235-0029-5

7 600 mužů, 2 500 žen, 2 800 žáků a dorostenců. Cvičili Bulhaři, Američani a Francouzi, dále přijely výpravy ze slovanských zemí a z velkých evropských měst.

Poprvé se objevila sletová scéna „Šachy“, vítězství Žižky nad Zikmundem roku 1422. Průvodu se zúčastnilo 12 535 krojovaných Sokolů a 115 jezdců. Ve sletových dnech se uskutečnily lidové veselice, regata na Vltavě, ohňostroj, slavnostní představení Libuše v Národním divadle atd.¹²³

VI. všesokolský slet 1912

Byl uspořádán k 50. výročí založení Sokola a také jako “Slet slovanského sokolstva“. Přijeli na něj cvičenci, závodníci a činovníci devíti sokolských organizací z Ruska, Bosny a Hercegoviny, Chorvatska, Slovinska a Makedonie, které spolu s Českou obcí sokolskou tvořily od roku Svaz slovanského sokolstva.

Na Letné cvičilo 11 000 cvičenců a v hledišti bylo přes 70 000 diváků. Sletové dny probíhaly po celý červen. Vystoupilo školní žactvo, ovšem středoškolské vystoupení bylo zakázáno. Uskutečnily se dny dorostu s 8 000 cvičenci. V hlavní dny vystoupilo 11 000 mužů a 5 600 žen. Ženy cvičily poprvé skladbu typicky ženskou. Společnou skladbu předvedly delegace slovanských národů, američtí sokolové a francouzští gymnasté. Celkem vystoupilo 32 527 cvičenců. Na tribunách se vystřídalo 170 000 diváků. V průvodu Prahou prošlo 22 412 sokolů.¹²⁴

Během sletu byl odhalen pomník Františka Palackého. Vyvrcholením sletu se stala scéna „Marathon“, které se zúčastnilo 1 500 účinkujících. Byl to hold helénské kultuře a znárodnění boje malého národa ve svébytnost. O dva roky později vypukla první světová válka.

VII. všesokolský slet 1920

Dva roky po válce se sokolové odvážili uspořádat slet. Ten předčil všechna očekávání. Vysoký kredit si získalo sokolstvo za první světové války účastí v odboji a pořádkovou službou v městech při převratu v říjnu 1918, po něm přispělo i k obraně našeho území na jižním Slovensku. Tento slet byl posledním na Letenské pláni. Vystoupilo na něm 95 855 cvičenců. Přijeli také Belgičané, Francouzi, Švédové, skoro

---

123 XII. Všesokolský slet Praha 1994, *Program sletu*, č. 27, str. 7 - 13

124 XII. Všesokolský slet Praha 1994, *Program sletu*, č. 27, str. 7 - 13

200 Jihoslovanů, Rusů, Ukrajinců a emigrantů a krajanů z amerických a evropských jednot.¹²⁵ Opět se cvičilo celý červen. Během tří hlavních sletových dnů vystoupilo 5 000 mužů a žen. Vystoupila také nová československá armáda. Průvodu se zúčastnilo 35 000 mužů a poprvé 13 000 krojovaných žen. Sokolská výstava se konala v Uměleckoprůmyslovém muzeu.

Sletová scéna znázorňovala monumentální stavbu sochy svobody. Na sletu zazněla první verze Sukova pochodu „V nový život“. Na tribuně několikrát zasedl prezident T. G. Masaryk, legionáři, generalita a diplomaté.¹²⁶

VIII. všesokolský slet 1926

Sletiště se přeneslo na Strahov. Byl vybudován areál o rozloze 60 hektarů s tribunami pro 130 000 diváků. Cvičební plocha byla velká 200x300 metrů. Cvičení mělo větší náročnost jak cvičení, tak choreografie. Byla použita zajímavější hudba, recitace a zpěv. V červnu se konaly II. středoškolské hry s 15 000 cvičenci a závodníky. Dále pak dny sokolského žactva s 12 000 dětmi. Závodilo také 25 000 dorostenců v různých druzích sportu. Kromě 60 000 mužů, žen a hostů z 13 zemí vystoupili na Strahově i starší muži, vybrané cvičitelky na kladinách, československé vojsko a jugoslávská armáda. Celkem se zúčastnilo 144 863 cvičících a v průvodech 81 160 krojovaných účastníků.¹²⁷ Uskutečnily se dvě sletové scény. Na Strahově scéna „Kde domov můj“ vyjadřující lásku k mladé republice a na Vltavě scéna „Slovanské bratrstvo“. Sokolská delegace převzala na Pražském hradě prapor pro ČOS od prezidenta Masaryka.¹²⁸

IX. všesokolský slet 1932

Byl uspořádán na počest 100. výročí narození dr. Miroslava Tyrše a 70 let trvání Sokola. Na Strahově bylo vybudováno trvalé středisko, na tribuny se vešlo 150 000 diváků, cvičiště bylo ozvučeno podzemními reproduktory.

---

125 Borovička, Michael. Lidová demokracie. *Let českého sokola*. č. 50, 2. 7.1994

126 KOZÁKOVÁ, Zlata. *Sokolské slety*. Praha: Orbis, 1994. ISBN 80-235-0029-5

127 Borovička, Michael. Lidová demokracie. *Let českého sokola*. č. 50, 2. 7.1994

128 XII. Vsesokolský slet Praha 1994, *Program sletu*, č. 27, str. 7 - 13

V rámci sletu proběhly zimní sletové hry na Štrbském plese a na Benecku. Na začátku června vystoupilo 32 500 zákyň a žáků, a na III. středoškolských hrách cvičilo 15 000 studentů. Na dnech dorostu vystoupilo 57 000 cvičenců a během hlavních dnů celkem 188 000 cvičenců.¹²⁹

Dorostenci vystoupili s lesklými tyčemi, dorostenky se zelenými věnečky a na kladinách. Program obohatili jízdní sokolové a armáda včetně vojsk Malé dohody. Několikrát byla předvedena sletová scéna „Tyršův sen“. Prahou prošel průvod se 104 600 účastníky včetně zahraničních hostů. Sletová výstava v Průmyslovém paláci na výstavišti byla moderně a umělecky ztvárněna.

Organizace sletu byla složitá, pomáhala ministerstva zahraničí, obrany a dopravy, zdravotnictví, orgány města Prahy, Autoklub ČSR aj. Sletu pomáhal i rozhlas a tisk. O hosty se starali vyškolení průvodci a na sletišti fungoval i poštovní úřad. Na každém sletu byly vydávány sletové pohlednice a na tomto sletu byla vydána ještě plaketa s portrétem Tyrše a jiné upomínkové předměty. V září ve dnech 100. výročí Tyršova narození vzplály Tyršovy ohně na kopcích celé vlasti.

X. všesokolský slet 1938

Tento slet se konal v době doznívající hospodářské krize a vzrůstajícího ohrožení Československa německým fašismem. Slet byl výrazným odhodláním národa bránit svoji vlast. V té době byl každý 15. občan sokolem.

Sletové akce začaly už koncem října 1937 rozestavným během z Tyršova domu v Praze do 10 pohraničních míst republiky, včetně Podkarpatské Rusi. Délka všech tratí byla 4 185 km a štafetové kolíky neslo 42 000 běžců.¹³⁰

V únoru 1938 proběhly sletové zimní hry v Tatrách. Dokončovaly se nové úpravy sletišť, dostavovaly tribuny a ozvučení cvičební plochy. Na starém sletišti byla připravena světelná fontána. Edvard Beneš při příležitosti sletu předal Československé obci sokolské nový prapor. Politické napětí se stupňovalo.

---

129 KOZÁKOVÁ, Zlata. *Sokolské slety*. Praha: Orbis, 1994. ISBN 80-235-0029-5

130 KOZÁKOVÁ, Zlata. *Sokolské slety*. Praha: Orbis, 1994. ISBN 80-235-0029-5

Přísaha republiky

Dne 3. července 1938 odpoledne přivítal na hlavní tribuně strahovského stadionu starosta Československé obce sokolské František Bukovský prezidenta republiky s chotí a doprovodem. Do čestných lóží zasedli předsedové poslanecké sněmovny, senátu a řada ministrů; do posledního místa byla zaplněna také diplomatická lóže.

Slet byl od počátku chápán jako mimořádná společenská událost. První cvičení, nazvané „Sokolská brannost“, předvedlo 1 600 vybraných mužů. Závěrečným a nejmohutnějším cvičením dne se stala prostná téměř 30 000 mužů, podmalovaná husitským chorálem „Kdož sú boží bojovníci“ a uzavřená přísahou republiky. Právě skladba „Přísaha republiky“ se stala symbolem celého X. všesokolského sletu a byla několikrát opakována. Závěr cvičení proběhl za doprovodu těchto slov:

„V této velké chvíli vzpomínáme bratři, kteří vzdálení domova přinášeli mu oběť - za věčná práva a svobodu, ve vřavě nenávistných bojů, a přece jen zvítězili. Hle jejich památka nás sílí, proto nikdo z nich nezemřel nadarmo. Stojíme pevně na jejich místech připraveni s novou silou za lepší příští své drahé vlasti i bojovati. Stráž nás volá, bratři, vztáhněte své paže, pevně obejmeme krásnou svoji zem. Lásku k míru, klidu v srdci svého lidu věčně zachováme sami proti všem. Kdož se boji vyhýbáte, kdo se svého práva vzdáte, kdo se matky odřikáte? Zde jsme vládcí. Zhynete jak zemězrádci!“¹³¹

XI. všesokolský slet 1948

Slet v roce 1948 byl vůbec největším v celé historii. Stal se obrovským vyjádřením podpory demokracii a prezidentu Benešovi. Současně sokolové demonstrovali nesouhlas s nastupující komunistickou diktaturou.

Plánování sletu začalo v obtížných podmínkách krátce po válce, kdy bylo nutné obnovit sokolskou organizaci a nahradit válečné ztráty. Sletové akce byly rozloženy do tří let (1946–1948). Na slet se hlásilo tolik cvičenců, že z kapacitních důvodů nebylo možné, aby vystoupili všichni. Během roku 1947 probíhaly v mnoha župách okrskové,

---

131 USTRCR. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/sokol/panel23.pdf>

župní nebo krajské slety a tzv. předsetové slavnosti škol, na kterých byli podle přísných pravidel vybírání cvičenci, kteří měli vystoupit na Strahově.

V únoru 1948 proběhly zimní sletové hry členstva ve Vysokých Tatrách a dorostu v Rokytnici nad Jizerou. Po únorovém komunistickém puči se mnoho cvičenců odmítalo zúčastnit dalších akcí a panovaly obavy, zda slet bude ještě vůbec sokolský. Mnohé zahraniční župy, zvláště americké, vyslovily nesouhlas s vývojem v Sokole po únoru 1948 a své zástupce na slet nevyslaly. Komunisté neponechali nic náhodě a okamžitě po únoru začali sestavovat tzv. akční výbory, jejichž prostřednictvím měla být provedena „očista od reakčních živlů“. Nechyběl mezi nimi ani akční výbor Československé obce sokolské v čele s Františkem Bláhou, který 29. února vyzval k zakládání akčních výborů v župách a jednotách.

Na Strahově byly vybudovány šatny pro 71 000 cvičenců, hlavní program byl v druhé polovině června. Na ploše se vystřídalo 118 000 cvičenců, které denně sledovalo 200 000 diváků. Zajímavou novinkou bylo také cyklistické vystoupení jugoslávských Sokolů přímo na Masarykově státním stadionu na Strahově. V průvodu Prahou pak pochodovalo 75 000 sokolů, 9 000 hostů a 933 jezdců na koních.¹³²

Období spartakiád

Spartakiáda byl v Československu název pro hromadná veřejná tělocvičná vystoupení. První Spartakiády organizovala za první republiky levicová odnož dělnických tělovýchovných jednot. V totalitním Československu se konaly spartakiády od roku 1955 do roku 1985 pravidelně každých 5 let, mimo roku 1970. Tehdy se předpokládalo, že se po roce 1968 uskuteční XII. všesokolský slet na Strahově. Bylo to znemožněno vpádem sovětských okupačních vojsk do Československa 21. srpna 1968. Tradice ovšem na všesokolské slety navazovala.¹³³

---

132 KOZÁKOVÁ, Zlata. *Sokolské slety*. Praha: Orbis, 1994. ISBN 80-235-0029-5

133 *Velké dny československé tělesné výchovy*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1980. ISBN 27-002-80.

I. dělnická spartakiáda 1921

Inspirovaná sletem v roce 1920. Tato akce se nejdříve se jmenovala „federální tělocvičné dny“. Funkcionář Jiří František Chaloupecký se snažil nalézt lepší název, který by vyjadřoval revoluční myšlenku a byl dostatečně mezinárodní. Pro vystoupení FDTJ - Federace dělnických tělovýchovných jednot, které se konalo v roce 1921 na pražských Maninách, vznikl název Spartakiáda. Nechal se přitom inspirovat jménem vůdce vzpoury římských otroků - Spartakem. I. dělnickou Spartakiádu navštívil i prezident Tomáš Garrigue Masaryk, který byl zejména nadšeným propagátorem Sokola, ale nevyhýbal se ani orelským cvičením.

V Brně za Lužánkami se ve dnech 5. - 9. července 1922 konala Moravská spartakiáda.

II. spartakiáda 1928

Federace proletářské tělovýchovy chystala II. dělnickou spartakiádu, přípravy byly již dva roky v plném proudu, účast přislíbily i zahraniční tělocvičné jednoty a na pronajatém pozemku už byly budovány i tribuny. Policejní ředitelství však II. spartakiádu v roce 1928 zakázalo, a to ze dvou důvodů: jednak proto, že cvičení žactva bylo v rozporu s výnosem zemské školní rady v Praze, kterým byla účast školní mládeže na tělovýchovných cvičeních Federovaných dělnických tělocvičných jednot zakázána, jednak s ohledem na veřejný klid a pořádek.

I. celostátní spartakiáda 1955

Stát se nejprve pokusil tělovýchovu sloučit pod hlavičkou Československé obce sokolské, která byla obnovena 31. března 1946. XI. Všesokolský slet byl ještě tolerován vládou Národní fronty, která rovněž nebránila zakládání sokolských jednot. Do roku 1951 jejich počet vzrostl zhruba na dvojnásobek. Roku 1952 však jednotnou tělovýchovu převzal stát.

Po rozpuštění Sokola režim nejprve hromadná tělovýchovná vystoupení zavrhl. V roce 1953 se k této myšlence však vrátil, aby mohl dokumentovat radostný život při budování tzv. lidově demokratické Československé republiky. Prezident Antonín Zápotocký v březnu 1954 prohlásil, že „*první celostátní spartakiáda musí být vedena*

*myšlenkou předčit a překonat po všech stránkách to, co až doposud bylo ukázáno na dřívějších sokolských sletech, dělnických olympiádách i spartakiádách“.*¹³⁴

První celostátní spartakiáda 23. června 1955 byla pojata jako vyvrcholení oslav desátého výročí osvobození Československa Rudou armádou. Součástí měly být původně také lyžařské závody, šachové soutěže, štafetové přebory a přebory v zimních sportech.

Příprava začala již v roce 1953. Před vystoupením na Strahově se konalo 311 okresních a 28 krajských spartakiádních cvičení. Spartakiáda se skládala z 29 skladeb, na nichž vystoupilo přes 1 690 000 cvičenců. Vystoupení na Strahově bylo rozděleno na Den mladých, Den dospělých, Den Svazarmu a Den ozbrojených sil. Kromě toho se konala řada dalších spartakiádních sportovních a turistických akcí a spartakiádní Festival lidové umělecké tvořivosti.

Spartakiády se zúčastnili i mnozí bývalí sokolové, kteří přes rozhodný a principiální odpor k tehdejšímu režimu cvičit chtěli a cvičili i v nových tělocvičných jednotách. Cvičení proběhla na velkém Masarykově státním stadionu na Strahově a byly rovněž využity původní strahovské sokolské šatny z roku 1948 pro 71 000 cvičenců.¹³⁵

II. celostátní spartakiáda 1960

Spartakiáda se konala v prvním roce platnosti nové ústavy, která Československo prohlásila za socialistický stát. Přípravy byly zahájeny zapálením tisíců ohňů. Na školách se soutěžilo o odznak "Bud' připraven k práci a obraně vlasti" ve tvaru husitské pavézy a Tyršův odznak zdatnosti, doplněný ozubeným kolem. Strahovskému finále předcházelo 15 městských, 411 okrskových a okresních a 47 krajských spartakiád. Strahovské vystoupení bylo rozděleno na Dny mládeže a Dny dospělých. Výuka na základních a středních školách byla ukončena již v polovině června 1960. Nacvičeno bylo 17 hromadných skladeb, v nichž vystoupily téměř 2 miliony cvičenců. Přímo na Strahově se účastnilo přes 750 000 cvičenců a vystoupení zhlédlo více než 2 000 000 diváků. Spartakiádních sportovních akcí

---

134 *Velké dny československé tělesné výchovy*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1980. ISBN 27-002-80.

135 E-dějiny. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.edejiny.cz/1955-spartakiada/>

se zúčastnilo téměř jeden a půl miliónu soutěžících a turistických akcí na 50 tisíc. Na Malém strahovském stadionu se konaly Večery družby za účasti 6 zahraničních delegací. Všechna spartakiádní vystoupení sledoval prezident republiky Antonín Novotný.

III. celostátní spartakiáda 1965

V roce 1965 strahovským vystoupením předcházelo 1485 spartakiádních veřejných vystoupení a 424 okrskových a okresních spartakiád. Na strahovském stadionu první programové odpoledne neslo název „Zpěv míru“, druhé „Vítězství patří nám“. Již při nácvičích a generádkách v Praze na Strahově byly "nástupní" prostory mezi Petřínem a stadiony přeplněny "k prasknutí". Čekací doby pro cvičence byly velmi dlouhé a staří sokolové si je krátili cvičením na bradlech, která tam byla rozestavěna. Nastupující silné poválečné ročníky "Benešových dětí" přeplnily zejména vystoupení mužů. Na sobě měli červené garibaldiovské tepláky, kecky "Toník" snad pojmenované podle tehdejšího prezidenta republiky a tričko "Vasil". Každý cvičenec měl také svého náhradníka. Nemohlo se stát, aby vznikla proluka. V hromadných skladbách vystoupilo přes 1 721 000 cvičenců, spartakiádních sportovních a turistických akcí se zúčastnilo 2 220 000 lidí. Večery družby se konaly v pražské Sportovní hale pod názvem „Sportem za mír a přátelství“ za účasti 11 zahraničních delegací.¹³⁶

Nikde se moc neuvádí, že došlo k neštěstí. V nově postaveném areálu studentských kolejí došlo k pádu reproduktorů do davu čekajících dětí, z nichž čtyři na místě zahynuly a další byly těžce zraněny.

I na této spartakiádě cvičila řada starých Sokolů, kteří měli na svých úborech ostentativně připevněny sokolské znaky XI. Všesokolského sletu z roku 1948. Přestože tehdy nácvičky sledoval prezident republiky Antonín Novotný, nikdo z pořadatelů nevyzval k sejmutí tohoto Sokola ve vzletu. Pro tzv. generálky i hlavní vystoupení byl využit velký Masarykův sokolský stadion, původní sokolské šatny však již byly nahrazeny studentskými strahovskými kolejemi, postavenými pro ČVUT v Praze.

Tělovýchovné slavnosti 1970

---

¹³⁶ REITMAYER, Ladislav. *Přehled vývoje tělesné výchovy na území čssr.* 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství v Praze, 1978. ISBN 14-549-78

Za Pražského jara zesílil odpor proti sjednocené tělovýchově. Orel, Sokol i DTJ usilovali o obnovení. Předpokládala se žádost o kandidaturu Prahy o pořádání Olympijských her v roce 1980 a stavba nového Olympijského stadionu na Maninách.

IV. celostátní spartakiáda v roce 1970, při pokusu o obnovu Sokola v roce 1968 byl v tomto roce předpokládán XII. Všesokolský slet, včetně okresních spartakiád byla zrušena, místo ní se konaly jen místní „tělovýchovné slavnosti“. Krom ochromení příprav rozpadem sjednocené tělovýchovy v tom hrály roli i obavy, že by se velká shromáždění mohla zvrhnout v protirežimní demonstrace.

IV. československá spartakiáda 1975

V roce 1975 došlo ke změně názvu z Celostátní spartakiády na Československou spartakiádu. Na místních, okrskových a okresních spartakiádách vystoupilo přes 1 460 000 cvičenců. Na Strahovském stadionu ve dvou programových dnech vystoupilo 180 tisíc cvičenců. Nacvičovalo se 16 skladeb. Na Večerech družby byli přítomni sportovci z 10 zemí. Spartakiádní sportovní soutěže měly letní a zimní část, například Spartakiádní štafety Dukly Praha se zúčastnilo 820 660 běžců včetně zahraničních, turistického ohňového poselství téměř 250 tisíc turistů.

V. československá spartakiáda 1980

5. října 1979, v předvečer 35. výročí karpatsko-dukelské operace, bylo po republice zapáleno 2847 ohňů na zahájení příprav ke spartakiádě. Na místních, okrskových a okresních spartakiádách vystoupilo přes 1,9 milionu cvičenců a zhlédlo je kolem 4 milionů diváků, na strahovském stadionu pak ve dvou programových dnech vystoupilo v 15 skladbách 204 800 cvičenců. Večer družby v pražské Sportovní hale se účastnili sportovci z 10 zemí a program byl čtyřikrát opakován, takže jej zhlédlo 50 tisíc diváků.

V únoru 1979 se konal Spartakiádní pohár talentů v lyžování a sáňkování, v létě se konala Soutěž talentů o pohár předsedy ÚV ČSTV, pod hlavičkou spartakiády se konaly Sportovní hry mládeže, učňovské olympiády, mládežnická zemědělská olympiáda a další akce, jichž se zúčastnily 4 miliony lidí. Ve spartakiádním turistickém stanovém městečku po dobu spartakiády soutěžilo a sportovalo na 11 tisíc turistů.

VI. československá spartakiáda 1985

Příprava byla opět zahájena zapálením ohňů, tentokrát na 3242 místech. Na místních, okrskových a okresních spartakiádách vystoupilo 2 186 900 cvičenců a navštívily je téměř 4 miliony diváků.

Hlavní program na Strahově byl opět rozdělen do dvou programových odpolední, z nichž každé se konalo dvakrát, vystoupilo zde 189 512 cvičenců v 15 skladbách a navštívilo je 1 206 000 diváků. Na Večerech družby vystoupily ve 35 skladbách kromě československých sportovců delegace z 8 zemí a navštívilo je 70 tisíc diváků. Do sportovní části spartakiády bylo započteno 12 tisíc sportovních akcí v nejrůznějších druzích sportu a napočteno bylo celkem 9 milionů účastníků. Turisté uspořádali akci „Za jeden den kolem celé ČSSR“, tedy 48 pochodů, kde cíl jednoho byl zároveň startem dalšího.¹³⁷

Pražské sportovní hry 1990

Přípravy na případnou VII. československou spartakiádu v roce 1990 byly ovlivněny tzv. obdobím "přestavby" a sametovou revolucí. Chystaná "spartakiáda" nakonec proběhla v silně omezeném rozsahu a v pozměněném ideovém rámci jako "tělovýchovné slavnosti". Některé okresní přehlídky se ještě konaly. Celostátní finále bylo přesunuto v Praze na menší Stadion Evžena Rošického, některé kategorie byly vypuštěny a slovenští cvičenci se nezúčastnili. Přípravy se účastnilo několik set tisíc lidí, na Strahově v červnu 1990 vystoupilo kolem 25 tisíc cvičenců.

Zachránit spartakiádu v plném rozsahu se nepodařilo ani Občanskému fóru cvičitelů a tvůrců hromadných tělovýchovných vystoupení, které ji chtělo pojmout jako oslavu polistopadového vývoje.

XII. všesokolský slet 1994

Tento slet se konal po 46 leté přestávce. Na Strahově vystoupilo 23 000 cvičenců, z toho 1 800 ze zahraničí. Proběhly sportovní soutěže, kulturní a společenské akce. Dojemné bylo setkání zahraničních sokolů na představení Prodané nevěsty v Národním divadle. Na tribunu přišel i prezident Václav Havel. V úvodu vystoupení se ozvaly pražské zvony a Sukův pochod „V nový život“. Menšímu počtu cvičenců ve skladbách se zajímavě přizpůsobila velkoplošná choreografie. Slet byl důkazem, že Sokol opět žije.

---

137 Česká televize. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10176269182-retro/209411000360026/>

XIII. všesokolský slet 2000

Byl součástí Národních dnů sportu a kultury v akci Praha – evropské město kultury 2000. Předcházeli mu župní slety na 35 místech České republiky. Uskutečnily se sportovní soutěže, přehlídky kulturních souborů, výstavy a mezinárodní konference o Sportu pro všechny. Na stadionu Evžena Rošického předvedli 12 společných skladeb cvičenci všech věkových kategorií ČOS, ČASPV a Sokola na Slovensku. Úspěch měl národní sletový večer s vystoupením menších skupin. Celkem na Strahově cvičilo 25 000 cvičenců, z toho 800 sokolů ze zahraničí. Průvod Prahou byl stejně početný.

XIV. všesokolský slet 2006

Týden od 1. do 6. července 2006 patřil v Praze sokolům. Po velice zdařilém a působivém slavnostním zahájení sletu spojeném s programem Sokol Gala následovala jedna akce za druhou. Nedělní sletový průvod Prahou, který patří k neodmyslitelné tradici sletů, procházel po trase od Václavského náměstí směrem na Staroměstské. Podle odhadů se průvodu zúčastnilo přes 20 000 lidí. Návštěvníci areálu Tyršova domu v Praze na Malé Straně mohli sledovat pohybové skladby sokolských jednot a hostů z České republiky i ze zahraničí, vystoupení folklorních souborů a pěveckých sborů. V květnu byl sletový pohár v národní házené a TeamGym, v červnu soutěže a exhibiční utkání v bojových sportech, badmintonu, sportovní gymnastice nebo jachtingu.

Nejpočetnější byla skladba „Ta naše písnička česká“, v níž sklidilo obdiv a potlesk 1912 sokolů a sokolek z Věrné gardy. Na závěr programu zazněl chorál „Ktož sú boží bojovníci“. Po jeho odeznění vystoupil s krátkou zdravicí prezident Václav Klaus, který poděkoval za vřelé přijetí a vysoce ocenil jak úroveň předvedených skladeb, tak celkový přínos sokolů pro společnost a jejich nezastupitelné místo a úlohu v ní. Celkem ve dvou hlavních programech v 16 hromadných skladbách vystoupilo 21 821 cvičenců, někteří z nich ale vystoupili dvakrát.

XV. všesokolský slet 2012

Slet se konal na začátku července. Bezprostředně mu předcházely župní slety v Českých Budějovicích, Olomouci, Brně, Voticích a dalších městech. Jednalo se o vyvrcholení oslav 150. výročí založení Sokola, který byl založen v roce 1862. Jako neformální zahájení sokolských oslav a sletu byla Sletová štafeta v září 2011. Oslavy, slety, soutěže, symbolické výstupy a další akce všech velikostí se konaly po celé ČR a také v mnoha sokolských organizacích po celém světě. V neděli

1. července se konal průvod Prahou, kterého se účastnilo 15 000 členů a příznivců sokola, z toho 1 500 sokolů z jiných zemí. Celý týden se konaly různé aktivity od společenských po sportovní – mše v chrámu sv. Víta, průvod na Petřín, pódiové skladby, Prodaná nevěsta v podání sokolských souborů, sportovní soutěže a loutková divadla.

Hromadná cvičení proběhla v Praze-Vršovicích na stadionu v Edenu. Skladba „Jen pro ten dnešní den“, určená seniorskému věku, nastupovala, cvičila a odcházela za hustého deště. Ve skladbě Chlapáci III pro muže zazněly motivy Pecháčkovy „Přísahy republiky“, skladby z roku 1938, při níž cvičilo na ploše Masarykova státního stadionu na Strahově při X. všesokolském sletu současně přes 30 000 sokolů.¹³⁸

7.1. Role rozhlasu a televize při sletech a spartakiádách

Pro ty, kteří nemohli být při všesokolském sletu přímo na stadiónu, přinášel podrobné a poutavé reportáže Československý rozhlas. Poprvé se tak stalo v roce 1926 při VIII. všesokolském sletu.

Slavnostnímu cvičení na letenské pláni a pak na strahovském stadionu však předcházelo několikaměsíční nacvičování. Právě rozhlas při tom hrál velmi důležitou roli. V rozhlasovém studiu předváděli cvičenci jednotlivé sestavy. Za doprovodu hudby popisoval pracovník rozhlasu jednotlivé cviky a figury, podle toho pak ostatní cvičili. Postupně se rozhlasové přenosy ze sletů rozrůstaly. Během sletu roku 1938 proběhlo celkem deset radiových přenosů. Kromě popisů vystoupení, přinášely reportáže také rozhovory s účinkujícími i s řadou zahraničních hostů.

Na XI. všesokolském sletu v roce 1948 využil rozhlas nové techniky. Poprvé byl použit nový typ vysílačů a také inovovaný způsob ozvučení prostoru pomocí reproduktorů umístěných v zemi. Tak, jak se Československý rozhlas věnoval všesokolským sletům, věnoval se po změně režimu také pořádání spartakiád. Organizací a školením reportérů v rámci příprav I. celostátní spartakiády v roce 1955 byl pověřen Josef Kolář. Z rozhlasových pracovišť byli vybráni hlasatelé,

---

138 Česká televize. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10435283878-xv-vsesokolsky-slet-i-program-hromadnych-skladeb/212471291800001/>

kteří byli schopni pracovat živě s mikrofonom. Jako poradci doplnili tým Miloslav Disman a dva profesoři tělocviku jako odborníci gymnastického názvosloví.

Z I. celostátní spartakiády se již vysílalo živě a vedle reportáží ze Strahova, vysílal rozhlas už od listopadu 1954 od úterý do čtvrtka nácvičné čtvrthodinky. Vždy v 17:30 pro muže, ženy a dorost; a ve 20:20 pro cvičence vesnických tělocvičných jednot. Přímo na Strahovském stadionu měl rozhlas tři pracoviště: na hlavní tribuně studio s deseti reportážními kabinami, režii a studiem pro rozhovory. Další na východní tribuně nad vstupní branou s výhledem na seřadiště a třetí pak v rohu stadionu. Roli rozhlasu však v té době stále více přebírala televize, která začala pravidelně vysílat od roku 1953.

Na X. sletu krom oficiálních "černobílých" filmařů natáčel slet a sokolský průvod také filmový amatér Stanislav Olmer v barvě, jeho záběry se zachovaly.¹³⁹

8. SOKOLSKÁ JEDNOTA KRALUPY NAD VLTAVOU

K založení jednoty dal podnět sám bratr Miroslav Tyrš. V říjnu 1882 přišel do Kralup¹⁴⁰ člen cvičitelského sboru Pražského Sokola bratr Karel Štulík. Protože byly Kralupy v blízkosti Prahy, dost často jezdil mezi své bývalé druhy do Prahy. Tyrš se často podívoval nad tím, že ještě není v tak na tehdejší dobu velkém místě, jako jsou Kralupy, tělocvičná jednota.

Karel Štulík byl mladý a v Kralupech byl krátkou dobu. Přímo se neodvážil veřejnosti nic povědět. Svým životem, velkým zájmem o Tyrše a domácím cvičením na sebe ale přece upozornil.

---

139 Česká televize. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/873537-hledani-ztraceneho-casu/202324246000311-stanislav-olmer-uvadi-1/video/>

140 Kralupy nad Vltavou jsou město ležící po obou stranách řeky Vltavy asi 20 km severně od Prahy, v okrese Mělník Středočeského kraje. V roce 2014 zde žilo 18 450 tisíc obyvatel. Jde o poměrně mladé město s průměrným věkem 37 let. Je železničním uzlem několika regionálních drah a hlavní trati Praha–Děčín. Název „Kralupy“ pochází ze spojení „Korlupy“, což znamenalo „loupání kůry“. Dřívější obyvatelé se zde zřejmě ve velkém zabývali loupáním kůry ze stromů. Centrum města leží na obou březích Vltavy. Velký význam pro město bylo rozhodnutí o vybudování jednoho z největších chemických závodů podniku Kaučuk. Město Kralupy: historie. [online]. [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.mestokralupy.cz/>

„Tak se kypřila půda, připravená částečně ještě živými vzpomínkami na zdařilý 1. slet sokolský, konaný na oslavu 20-letí Sokola Pražského. A když v r. 1884 přišla zvěst, že v sousedních Velvarech založen Sokol, uznali tito horlivci, že by byla nyní nejpříhodnější doba přikročiti i v Kralupech k založení Sokola.“¹⁴¹

Dne 15. července 1884 se sešlo 8 mužů. Sepsali provolání k občanům a po získání 62 členů svolali ustavující valnou hromadu. Ta se sešla 23. července. Za přítomnosti 63 členů byl zvolen prozatímní výbor, ten zadal stanovy a zařídil vše potřebné, aby jednota mohla vstoupit v život.

Prvním příznivcem Sokola se stal ředitel cukrovaru bratr František Mikulejský. Byl zvolen za protektora¹⁴² Sokola. Umožnil spolku okamžitou peněžitou pomoc na nákup potřebného nářadí.

První pravidelné cvičení se uskutečnilo ve středu 20. srpna 1884 na dvoře místní, dříve dívčí školy. Od tohoto dne se cvičilo pravidelně v pondělí, ve středu a v pátek.¹⁴³

Dne 22. září se přestěhovala jednota do tovární budovy nazývané „Kubařovna“, kde byla zdarma upravena zásluhou protektora Mikulejského zimní cvičební místnost. *„Spojením dvou sousedních bytů a probráním poloviny podlahy, aby se dalo cvičit na hrazdě a bradlech, ač i tu větší cvičenec narážel nohama na strop. Cvičilo se za vedení bratra Štulíka, a třebaže nenalézáme podrobnějších zpráv o cvičebních zápisech, přece vycítíme ze všeho, že duch v prvé době cvičení zavládnuvší byl zdravý. K tomu úsudku opravňuje osoba náčelníkova, po jehož odchodu ještě dlouhá léta jevíli starší naši druzi stopy dobré školy.“¹⁴⁴*

---

141 HNITKA, Josef. *Padesát let Sokola Kralupy n. V.:* Vydáno péčí vzdělávacího odboru jednoty. 1. vyd. Kralupy nad Vltavou: Grafický závod Josef Bláha, 1934. Str. 14

142 Protektor (z lat. protector) je osoba nebo instituce, poskytující protekci, ochranu, tedy je to ochránce, ochranitel, příznivec, přímluvce, patron. Jeho činnost nebo její výsledek bývá nazývána protektorát. *Slovník cizích slov.* [online]. [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.slovník-cizích-slov.cz/?q=protektor&typ=0>

143 HNITKA, Josef. *Padesát let Sokola Kralupy n. V.:* Str. 14

144 HNITKA, Josef. *Padesát let Sokola Kralupy n. V.:* Vydáno péčí vzdělávacího odboru jednoty. 1. vyd. Kralupy nad Vltavou: Grafický závod Josef Bláha, 1934. Str. 14

Na řádné valné hromadě 27. září byl potvrzen výbor Sokola ve svých funkcích. První vystoupení ve spolkovém kroji bylo při smutné události celého Sokola. Bylo to 8. listopadu 1884 v Praze při pohřbu Miroslava Tyrše. V krojích se pohřbu zúčastnilo 10 členů.

V prvním roce se začalo opravdu pilně cvičit a vznikala nová družstva. Vzniklo také družstvo šermu šavlí¹⁴⁵, šerm fleretem¹⁴⁶, dlouhou i krátkou holí.

Oslava rozvinutí praporu proběhla 14. července 1885 pod vedením bratra Štulíka. Oslavovalo se veřejným cvičením, kterého se zúčastnilo přes 300 členů. *„Přítomno bylo i členstvo jednoty Pražské s nám. náčelníka F. Čížkem. Byla cvičena prostná, sestavená z pohybů úpolnických¹⁴⁷ bratrem Štulíkem na píseň „Složno, složno“, následovalo cvičení družstev na náradí, závod o přebor ve skoku dalekém přes 5 m a cvičení pokročilejších členů na hrazdě.“¹⁴⁸*

V květnu 1885 se konal první polodenní výlet do veltruského parku. Byl zde pořádán závod o přebor v běhu na 30 km.

Kralupský Sokol v té době ještě nepatřil pod žádnou župu. Začala proto jednota vyjednávat o přijetí pod župu Středočeskou. Pražské vedení však poukázalo na župu

---

145 Šavle je sečná zbraň obvykle zakřiveného tvaru s ostřím na jedné straně, může ale být i přímá a oboustranná. V historii byla velmi oblíbená a užívaná od středověku až po začátek 20. století. ŠACH, Jan. Chladné zbraně. Praha: Aventinum, 2008. ISBN 978-80-86858-68-5.

146 Fleret je lehká bodná zbraň určená pro sportovní použití, která byla vyvinuta v průběhu 17. století. Jméno pochází z francouzského slova fleur (květ). Zbraň se skládá z čepele, číšky a rukojeti. Musí být kratší než 110 cm a lehčí než 500 g. Podle typu rukojeti se rozlišuje fleret francouzský, italský, nebo belgický. Čepel má obdélníkový průřez. Fleret je velmi rychlá a technická zbraň, vhodná pro začátečníky i zkušené šermíře. ŠACH, Jan. Chladné zbraně. Praha: Aventinum, 2008. ISBN 978-80-86858-68-5.

147 Slovo úpoly je pro veřejnost téměř neznámé nebo jen těžko zařaditelné slovo. Většina lidí řadí úpoly chybně do kategorie anatomických výrazů označujících úpony, případně zařadí slovo do kategorie sportovních výrazů – většinou ve spojitosti se slovem zápas. Ani ve slovnících není slovo úpoly zcela přesně zapsáno. Většina synonym, pro dané slovo, zní tělocvičný prvek, přetah, zápas. MACEK, Pavel. Průpravné úpoly a jejich využití ve školní tělesné výchově. Brno, 2011. Bakalářská práce. Masarykova universita.

148 HNITKA, Josef. Padesát let Sokola Kralupy n. V.: Vydáno péčí vzdělávacího odboru jednoty. 1. vyd. Kralupy nad Vltavou: Grafický závod Josef Bláha, 1934. Str. 15

Podřipskou, která se v té době nově tvořila, a tak potřebovala nutně další jednotu ke svému posílení.

Bratr Štulík se 19. ledna 1886 vzdal náčelnické hodnosti, protože přijal funkci společného cvičitele amerických jednot.

V roce 1887 se Kralupy chystaly na Sokolský slet. Záslouhou druhého náčelníka Viléma Vašátka začala jednotu s výcvikem žactva. Od roku 1888 byly sídlem župy Podřipské Kralupy. Byly změněny stanovy u všech jednot podle jednotného vzoru a zaveden jednotný kroj. První krok k rozkladu nastal neschopností vedení. Byly pořádány výlety, které vyžadovaly mnoho času a peněz, takže nemajetní členové se jich nemohli zúčastnit.

Štulíkova škola se ještě projevila na sletu v Novém Strašecí v roce 1889, kterého se zúčastnili 2 přeborníci. Cvičenci se ještě zúčastnili slavností na Žofíně se dvěma četami, ale jinak to dopadlo s cvičením velice smutně. *“A když v roce 1890 ke všemu ještě byla cvičební místnost zaplavena při velké vodě a většina nářadí tím zkažena, odpadlo cvičení úplně. Na oběžník náčelníkův, který vyzýval k obnovení ruchu cvičebního, nedostavil se vůbec nikdo. Ve valné schůzi 22 března 1891 nařikal jednatel ve své zprávě, že jednotu je tak zchátralá, jako by v době nejbližší s povrchu zemského měla být smetena.”*¹⁴⁹

Padaly různé návrhy, jak předejít úpadku. Nejdůležitějším rozhodnutím bylo snížit zápisné a příspěvky. Dále bylo vydáno svolání k mladšímu živnostnictvu a dělnictvu, aby se nevzdalovalo od jednoty, která je ráda uvítá ve svém středu. Čilý ruch a výprava do Paříže pod vedením bratra Podřipského a také přípravy na II. všesokolský slet přivedlo jednotu v život.

Po povodni se jednotu přestěhovala do menšího sálu v pivovaru. Bylo obnoveno a doplněno cvičební nářadí.

V roce 1892 byl učiněn první pokus o cvičení dívek, o jejich vedení byla požádána učitelka slečna Dandová. V té době měli hoši cvičení zdarma, kdežto dívky se mohly stát členy, ovšem musely finančně přispívat. První starosta MUDr.

---

149 HNITKA, Josef. Padesát let Sokola Kralupy n. V.: Vydáno péčí vzdělávacího odboru jednoty. 1. vyd. Kralupy nad Vltavou: Grafický závod Josef Bláha, 1934. Str. 16

Antonín Čtrnáctý¹⁵⁰ zemřel 7. prosince 1893. Novým již druhým starostou se stal protektor bratr Mikulejský¹⁵¹. V zahajovací řeči přednesl své záměry s jednotou a projevil úmysl postavit vlastní tělocvičnu. Náměstek starosty statkář bratr Vladislav Důras na stavbu věnoval pozemek.

Jak o stavbě píše Václav Ladislav v knize „ Padesát let Sokola Kralupy“: *„Tak se pojednou jednota ocitla před stavbou vlastního stánku, na nějž by jinak nebyla mohla pro naprostý nedostatek peněz v dozírné době ani pomyslití. Věc šla rychle kupředu, upisovány peníze i stavební hmoty a dne 14. června 1893 při prosté slavnosti položen základní kámen. Plány navrhl a stavbu vedl stavitel br. Al. Nový¹⁵² s urychlením tak, že již dne 15. ledna 1894 večer započalo se v nové budově cvičiti. Vlastní slavnost otevření stanovena na den 25. února a oslavena zdařilým domácím veřejným cvičením, jemuž byla přítomna řada nejpřednějších sokolských pracovníků z Prahy.*

Stavba tělocvičny stála okrouhle zl. 9 700, dobrovolných příspěvků sešlo se, zl. 1 616,72, rozličné práce zdarma provedené a materiál měli cenu zl. 737,56, zbytek uhrazen částečně půjčkou u kralupské spořitelny zl 2 800 a ostatními nejmenovanými dárci, tj. hlavně starostou br. Mikulejským, který byl stejně jako br. Vladislav Důras zvolen za své zásluhy prvním čestným členem jednoty.“¹⁵³

---

150 MUDr. Antonín Čtrnáctý byl prvním starostou kralupského Sokola. V této funkci působil od roku 1884 až do své smrti 7. prosince 1892. *Atletika Kralupy*. [online]. 2009 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://atletikakralupy.nolimit.cz/rubriky/historie-sokola/osobnosti-kralupskeho-sokola>

151 František Mikulejský působil v kralupském Sokole již od jeho založení roku 1884. Jako ředitel místního cukrovaru přispěl na nákup prvního cvičebního náradí. Také poskytl zimní cvičební místnost v budově továrny. V lednu 1893 byl zvolen starostou Sokola. Za jeho velkého přispění byla postavena první vlastní tělocvična. V roce 1898 se František Mikulejský stěhuje z Kralup a vzdává se funkce starosty. *Atletika Kralupy*. [online]. 2009 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://atletikakralupy.nolimit.cz/rubriky/historie-sokola/osobnosti-kralupskeho-sokola>

152 Alois Nový, Kralupský stavitel, pověřen stavbou kostela Nanebevzetí Panny Marie a svatého Václava v Kralupech nad Vltavou. Pracoval také na projektu Mánesova mostu v Praze.

153 HNITKA, Josef. *Padesát let Sokola Kralupy n. V.*: Vydáno péčí vzdělávacího odboru jednoty. 1. vyd. Kralupy nad Vltavou: Grafický závod Josef Bláha, 1934. Str. 17

Sokolové se účastnili mnoha společenských akcí a nemálo jich také pořádali. Nejoblíbenější byly každoroční Šibřinky na různá témata. V roce 1898 vznikl cyklistický kroužek. Ve stejném roce došlo ke změnám ve vedení, když se starosta Mikulejský odstěhoval do Prahy. Ve funkci ho nahradil bratr Kubr.

Bylo zvykem, že zavedeným jednotám, které měly dostatek finančních prostředků (a to kralupská jednota v té době měla), byla přidělena k ochraně menší jednota z pohraničí. Kralupský Sokol se tak stal ochránce jednoty v Podmoklech, kterou podporoval až do roku 1920. Sokol Kralupy byl součástí župy Podřipské a město se stalo několikrát dějištěm župního sletu. Nejvelkolepěji byl pojat župní slet v roce 1909, jako oslava 25 let od založení místní jednoty.

V roce 1913 proletělo nad městem první letadlo. Leteckou slavnost aviatika Evžena Čiháka¹⁵⁴ pořádala místní sokolská jednota. Tato akce přilákala na vrch Hrombaba přes 2000 diváků.

Následující rok byl poznamenán neblahými událostmi, které vyvrcholily počátkem 1. světové války. Sokolský slet v Brně musel být v polovině přerušen a kralupští se museli předčasně vrátit. V srpnu 1914 byla jednota nucena předat tělocvičnu Červenému kříži jako lazaret. Čím více členů muselo narukovat, sloužilo jich z Kralup celkem 118), tím se postupně snižoval počet cvičících, kteří zatím cvičili v sále hospody Pod Hájem. Jednota byla rozpuštěna 24. listopadu. Sokolové znovu zdatněji vystoupili až 28. října 1918.

Sokolský zapisovatel vedl přesné záznamy o tom, kdo padl. Nevrátilo se 12 členů, jeden bojoval v legiích. S obnovením cvičení začali Sokolové postrádat venkovní cvičiště. Byl proto zakoupen statek U Jodlů, ke kterému patřila rozsáhlá plocha, později upravená na letní hřiště.

„K oslavě 40. výročí existence jednotky v roce 1924 vznikaly nové sokolské prapory.“¹⁵⁵

Třicátá léta byla pro Kralupský Sokol složitá. Ekonomická krize zesilovala a Sokol organizoval pomoc pro členy, kteří ztratili práci.

---

154 Evžen Čihák, 31. května 1885 - 8. května 1958, český průkopník letectví, bratranec a spolupracovník Jana Kašpara. Uskutečnil celkem 33 veřejných letů.

155 KOLEKTIV AUTORŮ. *Život kralupského Sokola aneb tři ženy v tělocvičně*. 1. vyd. Mělník: Tělocvičná jednota Sokol Kralupy nad Vltavou, 2010. Str. 44

Po záboru pohraničí přišlo do Kralup mnoho rodin z pohraničí, o které se starali hlavně Sokolové. Dali k dispozici tělocvičnu v Jodlově ulici, sloužila jako sklad potravin a oděvů. O událostech roku 1935 se dochovalo velice málo záznamů.

Rok 1937 se nesl ve znamení příprav na X. všesokolský slet. *„Za jednotu se sletu neměli účastnit jen cvičící borci, ale také pěvecký sbor.... Podmínkou účasti však bylo, aby zpěváci vystupovali ve slavnostním kroji. Ten ovšem kralupští sboristé neměli, a proto o něj požádali ostatní bratry.“*¹⁵⁶

V roce 1937 zemřel prezident Masaryk. Jeho pohřbu, který se konal 21. září 1937, se za kralupské sokolstvo zúčastnilo 18 mužů a 8 žen v tradičních krojích. Osudový rok 1938 byl rokem X. sletu, který vyzněl manifestačně, jako obraz semknutosti českého národa k obraně. Začala válka. Sokolovna byla zase propůjčena. Opět se nedalo cvičit. V září přišel přípis ČOS, že Židé přestávají být členy Sokola. V prosinci dochází od ČOS oběžník, ve kterém zakazují všechny podniky jednot. Bylo zakázáno nošení odznaků. Poslední cvičební hodina byla v dubnu 1941. Nikdo netušil, že se do tělocvičny vrátí až za několik let. Za války byl silně poškozen sokolský majetek. Nejen používáním, ale hlavně ničivým bombardováním na konci války.

Dne 20. června 1945 byla znovu činnost obnovena. Byly provedeny volby a zaplněny mezery po obětech války. Až do roku 1948 Sokol vyvíjel obvyklou činnost. Dá se říci, že vše skončilo XI. sletem. V Kralupech vše pokračovalo asi tak, jako v celé republice. Cvičilo se, ale pod jinou hlavičkou.

8.1. Osobnosti Sokola Kralupy

Karel Štulík

Karel Štulík se narodil 5. června 1860 v Libušíně, vystudoval první českou reálku v Praze, pak chemii na české polytechnice. V Kralupech začal v roce 1882 pracovat jako chemik v místním cukrovaru. Byl členem pražského Sokola. Sokolskou myšlenku začal šířit i zde, a tak v roce 1884 z podnětu Dr. Miroslava Tyrše založil kralupskou sokolskou jednotu. Stal se jejím prvním náčelníkem. V roce 1886 odchází

---

156 Tamtéž str. 46

do Ameriky jako sokolský instruktor. V Americe působí jako lékař. Věnuje se také žurnalistice, je redaktorem časopisu „Sokol americký“. Karel Štulík zemřel 6. října 1930 v Chicagu. *Obrázek č. 26 na str. 144*

Ladislav Pavloušek

JUDr. Ladislav Pavloušek byl zvolen starostou 1916. Stál v čele kralupského Sokola až do roku 1920, kdy se odstěhoval do Prahy. V roce 1920 bylo rozhodnuto o koupi statku „U Jodlů“, kde vznikla nová tělocvična. V bývalém objektu Sokola byl plánován biograf.¹⁵⁷

9. SOKOLOVÉ VE SVĚTĚ

Krátce po založení Sokola u nás začaly vznikat sokolské jednoty i v zahraničí. Vlastenecký program českého sokolstva uvítaly mnohé slovanské národy, zejména uvnitř rakousko-uherské monarchie. Již na začátku roku 1863 byl Sokol založen ve Slovinsku, Srbsku, Chorvatsku, Bulharsku, Polsku, Lužici a také v carském Rusku. *„V Americe a západní Evropě zakládali jednoty naši krajané z řad exulantů, kteří odcházeli do ciziny za prací. Na všesokolské slety přijížděly výpravy z celého světa a některé předváděly i své vlastní vystoupení. Sokolové z ciziny se účastnili též sletových závodů, průvodu a srdečných setkání.*

V roce 1908 byl v Praze ustanoven Svaz „Slovanské sokolstvo“, který vyvíjel činnost až do počátku druhé světové války. Po ní už nebyl obnoven, protože většina slovanských zemí se při novém politickém uspořádání Evropy dostala do sovětské zájmové oblasti.“¹⁵⁸

---

157 Atletika Kralupy. [online]. 2009 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://atletikakralupy.nolimit.cz/rubriky/historie-sokola/osobnosti-kralupskeho-sokola>

158 ČOS. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.sokol-cos.cz/sokol-v-zahranici-FD6A>

„Největšího rozkvětu dosáhlo zahraniční sokolské hnutí ve Spojených státech amerických. První jednotka vznikla v St. Louis již v únoru 1865, o rok později následovala v Chicagu a postupně se tvořily další a další. V srpnu 1878 se v Chicagu sešli delegáti 10 sokolských jednot, aby založili vlastní ústřední organizaci Národní jednotu sokolskou.“¹⁵⁹

Češi a Slováci založili desítky jednot v USA. *„V obou světových válkách se částečně zasloužili o naši svobodu také sokolové v jednotkách americké armády. V období totality, kdy u nás Sokol neexistoval, pomáhali udržovat sokolskou myšlenku krajané v emigraci. Založili Ústředí čs. sokolstva v zahraničí, které sdružovalo sokolské jednoty v USA, Kanadě, Švýcarsku, Austrálii a západní Evropě, poněkud v Rakousku. Ústředí uspořádalo v letech 1962 až 1990 sedm sletů v různých místech světa. Díky tomu Sokol nikdy nezanikl a jeho myšlenka zůstala uchována.“¹⁶⁰*

Po roce 1990, po obnově Sokola v ČSR, vyvstala nutnost založit pro všechny spolky společnou zastřešující organizaci. Proto byl na podzim 1993 založen Světový Svaz Sokolstva.

Sokolské jednoty tradičně tvořily jádro krajaných komunit a dodnes patří k neaktivnějším spolkům, kde se Češi sdružují. Ať už je to ve Švýcarsku, Švédsku, Německu, Velké Británii, Anglii, nebo třeba v Austrálii, Kanadě nebo Jižní Americe. Právě tyto jednoty pomohly udržet tradici Sokola v dlouhých desetiletích, kdy jeho činnost v bývalém Československu byla zakázána.¹⁶¹

9.1. Amerika

Sokol vznikl v Českých zemích 16. února 1862, ale již o tři roky později, 14. února 1865, vznikla první Sokolovna v USA ve městě St. Louis na území státu Missouri. A o další dva roky později, v roce 1867, vznikl Sokol v New Yorku.

---

159 USTRCCR. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/sokol/panel21.pdf>

160 ČOS. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.sokol-cos.cz/sokol-v-zahranici-FD6A>

161 Český rozhlas: Radio Praha. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/krajanane/i-sokol-v-zahranici-ma-vic-jak-stoletou-historii>

Následovala pak další velká americká města jako Chicago, Baltimore, Detroit, Cleveland a další.

„Dodnes Sokol v Americe funguje pod názvem American Sokol (Americký Sokol). Právě o této organizaci a jejích myšlenkách velmi pozitivně hovořil J. F. Kennedy:

„Neptejte se, co pro vás může udělat vaše země – zeptejte se, co můžete udělat pro ni. V tomto oceňuji roli Amerického Sokola. Ten učinil cílem našich dovolených, vzdělávání i celého života dobrou fyzickou kondici a zdravého sportovního ducha. Doufám, že Americký Sokol bude inspirovat další miliony, které se zapojí do honby za dokonalostí.“¹⁶²

Úplný přepis ze stránek Sokola v New Yorku:

„Ask not what your country can do for you – ask what you can do for your country. I appreciate the part the American Sokol Movement has played in establishing physical fitness and good sportsmanship as major objectives of recreation, education and our way of life. In years to come, I hope American Sokol's example will inspire millions more to join in this pursuit of excellence.“

John Fitzgerald Kennedy

„Tak zní slavný citát amerického prezidenta Johna Fitzgeralda Kennedyho z jeho inauguračního projevu v roce 1961. Málo už se ví, že ho později spojil s rolí amerického Sokola ve Spojených státech.“¹⁶³

---

162 Vlast. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://vlast.cz/prezident-kennedy-chvalil-rol-i-sokola-v-americe/>

163 Vlast. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://vlast.cz/prezident-kennedy-chvalil-rol-i-sokola-v-americe/>

10. HISTORIE ZNAKU SOKOL

Za sto let, co sokolská značka existuje, prošla různými změnami. Procházela změnami podle dobového vkusu, výtvarného i obecného. Vždy ale respektovaly a zachovávaly základní konstrukce značky a pouze se měnila kresba detailům a trendům dobové typografie.

„S původní verzí značky Sokol se můžeme setkat nikoli hned u zrodu Sokolské jednoty v roce 1862, ale narazíme na ni až v sokolském periodiku Věstník, vycházejícím už v posledních dekádách 19. století. Koncept „o“ okolo „S“ je pro značku geniální výbavou více než na sto let. Specifickou podobu najdeme na diplomu Sokolské jednoty v Litomyšli. Autorem je Mikoláš Aleš.“¹⁶⁴

Samostatnou kapitolou jsou různé místní repliky. Zachovávaly sice původní grafický princip, ale dotvářel je obvykle místní výtvarník. Na historických praporech jednotlivých žup se můžeme setkat s pestrými škálami někdy až kuriózních variant.

---

164 ČOS: http://www.sokol-cos.cz/manual_sokol.pdf. Sokol [online]. [cit. 2014-04-18]. Dostupné z: ?page=graficky-manual-D1D0

Do těchto nejrůznějších podob se promítaly nejen zdatnost a invence místního tvůrce, ale například i folklórní vlivy dané oblasti či kraje. S velkým posunem se setkáváme v souvislosti s 5. sletem v roce 1907. Písmo získává více typografický charakter, proporce a tvary písmen jsou ještě secesního stylu.

Elegantní je verze z roku 1920. Byla použita na přebalu památníku 7. sletu. Snaha grafika o vyvážení složité kompozice působí nezvykle, po použití háčku nad písmenem „C“. Jedná se ale možná o jednu z nejdobnějších sokolských značek, kterou můžeme najít. K další změně značky došlo v období první republiky. V té době se ustaluje kruhová kompozice. Využívá se kruhový tvar písmene „O“. Vytrácí se ovšem pružnost a hravost křivek. To můžeme vidět v roce 1926 a 1932.

Zajímavá je replika, která je na obálce knihy „Sokolství Dr. Edvarda Beneše“ vydané roku 1948. Odklon směrem ke geometrickým tvarům dokumentuje verze použitá na vlajce 10. sletu v roce 1938. Právě tady poprvé dochází k nepřehlédnutelné změně značky. Tato verze byla převzata i pro slet v roce 1994. Plastický efekt prolínání písmen „S“ a „O“ byl vypuštěn, tím logo ztratilo prostorovou dimenzi a čitelnost.

11. SOKOLSKÁ LITERATURA

Česká obec sokolská vydává oficiální časopis SOKOL. Jeho pravidelnou součástí je příloha Metodické listy. V říjnu 2008 byla vydána samostatná příloha určená pro kulturní soubory a sbory - Kulturní listy. Vzdělávatelský sbor ČOS vydává časopis Sokolský vzdělavatel.

Časopis SOKOL

*„Vítej nám Sokole, ty posle nového vzniku a ráznějšího zdaru jednot Sokolských! Již nes nám povzbuzení na dráze nastoupené mužně vytrvatí, již nes nám poučení dílo započaté slavně dokonati.“*¹⁶⁵ Takto byla vítána informace o vydání prvního čísla časopisu Sokol. Tato informace byla přijata s nadšením u všech Sokolů. Tyrš chtěl časopis, ve kterém bude učit i nové cvičitele. Chtěl vydávat vlastně odborný

---

165 MÜLLER, Josef; TALLOWITZ, Ferdinand. *Památník Sokola Pražského*: Památník vydaný na oslavu dvacetiletého trvání Tělocvičné jednoty Sokola Pražského. Praha: Sokol Pražský, 1883. Str. 122

časopis. Časopis začal vycházet v roce 1871 dvakrát měsíčně. Redakční rada byla složena z 11 členů a každý měl svůj odbor, dnes by se dalo říci, svojí rubriku, ve které působil. Hlavním redaktorem byl sám Miroslav Tyrš. Vydávání bylo složité. Posledním číslem v roce 1876 bylo vydávání časopisu zastaveno.

Vydávání bylo obnoveno 1. ledna 1881 a od té doby časopis vycházel pravidelně vždy v prvního v měsíci, za celoroční předplatné 2 zl. 50 kr. V časopise vycházely i články z oboru hasičství.¹⁶⁶ *Obrázek č. 20 na str. 140*

Časopis Sokol v současnosti

Navazuje na časopis Sokol vydávaný v Praze od roku 1871 a Sokolský věstník vydávaný od roku 1897.

Časopis SOKOL se v současnosti opírá o širokou spolupráci s desítkami sokolských dopisovatelů z jednotlivých žup a jednot. Zhruba jednou ročně pořádá časopis setkání s dopisovateli. V současnosti má zhruba stovku pravidelných dopisovatelů a další desítky nepravidelných dopisovatelů. Redakce pořádá pro dopisovatele pracovní setkání. Pro dopisovatele byl zpracován Manuál dopisovatele, který jim má pomáhat v jejich záslužné práci.

Stejně jako v roce 2013 i v roce 2014 vychází časopis v kombinaci elektronického a tištěného vydání - první dva měsíce v každém čtvrtletí elektronicky (kromě letního dvoučísla), třetí měsíc ve čtvrtletí v tištěné podobě. Vždy k poslednímu dni v měsíci. Časopis je možné si také předplatit v tištěné podobě.

Od roku 2011 vychází také v elektronické podobě jako e-Sokol. Od roku 2013 vychází čtvrtletně (k poslednímu dni čtvrtletí) v tištěné verzi.¹⁶⁷

Metodické listy

Metodické listy jsou pravidelnou a nedílnou součástí časopisu Sokol.

Svým obsahem jsou zaměřeny především na cvičitele a trenéry. Metodické listy jsou tvořeny v úzké spolupráci s odborem všestrannosti, jsou zde i metodické materiály

---

166 Tamtéž str. 123

167 ČOS. ČOS [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.sokol-cos.cz/casopisy-E5AF>

pro různé druhy sportu (ve spolupráci s odborem sportu), otevřené jsou i pro další metodické materiály v oblasti vzdělávání atd.¹⁶⁸

Kulturní listy

Samostatná příloha časopisu SOKOL je určena sokolským kulturním souborům a sborům - divadelním, loutkářským, folklorním, pěveckým, hudebním, tanečním a dalším kulturním aktivitám (výstavy, kroužky apod.). Je také otevřena veškerým zájmovým kulturním činnostem i mimo Sokol.

První vydání Kulturních listů vyšlo koncem října 2008. O jejich periodicitě zatím nebylo rozhodnuto, ale zvažuje se čtvrtletní vydávání.

Sokolský vzdělavatel

je věstník vzdělavatelského sboru ČOS

První číslo vyšlo v roce 2005

12. SOKOL V MÉDIÍCH

12.1. O šibřinkách, sletech a Sokolu vůbec

Na programu šibřinek (především na počátku minulého století) nebýval jen tanec, ale i zpěvy, deklamace, „*průvod masek při magickém osvětlení*“ a *půlnoční humoristické scénky v podání divadelních ochotníků*. Značná pozornost byla věnována také hudbě. Například ve zmíněném roce 1909, kdy se šibřinky konaly 1. února v sále hotelu U Města Hamburku, „*Výbor Sokola nešetře nákladu opatřil si k Šibřinkám těmto nejnovější původní skladby české, mezi nimiž nalézají se práce nej přednějších hudebních mistrů našich, které k letošním elitním plesům pražským zvláště komponovány a tamže poprvé provozovány byly.*“

Krakonoš 25. 1. 1880

Jak významnou společenskou událostí se šibřinky v našem městě postupně stávaly, dokládají i zprávy, uveřejňované v dobovém tisku: „*Šibřinky 'Sokola' jičínského*

---

168 ČOS. ČOS [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.sokol-cos.cz/casopisy-E5AF>

dožily se letošního masopustu svých pátých jmenovin, které v noci 1. února veselým národem nejrůznějších masek opět hlučně byly oslaveny. Šibřinky tyto staly se za krátkou dobu svého trvání největším plesem, v němž vrcholí jičínský karneval, ... návštěva Šibřinek byla znamenitá.“

Krakonoš 8. 2. 1880

V Jičíně se šibřinky poprvé konaly v roce 1875. „Zábava tohoto druhu byla novinkou v Jičíně a vypravena byla velice nákladně a nádherně. Sál upraven jako skalní město Prachovské a tančilo se při hudbě vojenské.“

Památník Sokola jičínského, 1896

„Jako král všech oněch velkých a zdařilých plesů budou však, jak již možno dnes říci, šibřinky našeho jarého vždy Sokola. Letošní ráz 'z českých mlýnů' slibuje nám veselí, jakého Sokolovna dosud neviděla.“

Krakonoš 30. 10. 1909

Jak se malovaly šibřinkové dekorace: „Malovali jsme před šibřinkami a práce trvala 14 dní až 6 neděl, dle rázu šibřinek. Pokryli jsme vestibul, všechny stěny velké dvorany, jeviště i galerie, později i novou tělocvičnu a mezisálí malbami. Rolovaného papíru se spotřebovaly celé stovky čtverečních metrů a barev jsme vyplývali putynky. ... Pracovali jsme někdy až do začátku šibřinek a pak jsme se spěchali domů převléknout.“

Vzpomíná A. Martínek ve Věstníku sokolské župy Jičínské-Čížkovy v roce 1931

Pro velký zájem byl počet tancechtivých návštěvníků šibřinek v některých letech dokonce omezen. V Krakonoši z 15. 1. 1921 se například dočteme:

„...U pokladny v den šibřinek se lístky prodávati nebudou. Každý si musí (předem) osobně vstupenku zakoupit a nebude dovoleno, aby byly vstupenky jiným návštěvníkům přepouštěny. Vstupenky budou číslovány a jménem návštěvníka šibřinek nadepsány.“

Vzpomíná A. Martínek ve Věstníku sokolské župy Jičínské-Čížkovy v roce 1931

„Všesokolský slet se připravuje za finančních potíží

Přístup ke sletu v jednotlivých sokolských župách charakterizoval náčelník Žižka jako „velké nadšení“ i přes značné potíže nejen ve finančním zajištění, ale také v nácvičce. „Stále nemáme dost zkušených cvičitelů,“ přiznal.

Víc než 50 procent župních sletů v květnu a červnu se nebude konat na fotbalových travnatých hřištích, poněvadž župy nemají peníze na jejich pronájem.

Hromadná vystoupení v župách se většinou uskuteční na menších, někde házenkářských hřištích. Největší výjimkou budou župní slety v Brně, Jihlavě a především v Praze za účasti pražského pětižupí s třemi tisíci cvičenci.“

Mladá fronta dnes, 20. dubna 1994

„Nenápadně a v tichu

snad až příliš velkém se blíží XII. všesokolský slet. Jeho dějištěm bude začátkem července Strahov, ale přípravy jsou již v plném proudu.“

Svobodné slovo, 9. duben 1994

„Sokol po druhé světové válce

Rodinná čtveřice

Od roku 1945 cvičím v chomutovském Sokole. V roce 1947 jsme začali nacvičovat prostná mužů na slet – bude to můj třetí. Starší cvičenci si pamatují, že prostná mužů se tehdy nacvičovala ve čtveřicích. Můj otec a dva bratři nacvičují stejnou skladbu v Sokole na Kladně. Podaří se nám v Praze na sletu utvořit rodinnou čtveřici? Jednou či dvakrát jsem zajel do Kladna na secvičení a nakonec to vyšlo.

Táta v louži

Už pochodujeme branou borců pěkně vedle sebe a já myslím na to, zda je tady víc takových rodinných čtveřic, jak je naše? Blížíme se ke značkám a nejmladší z rodinného sboru projevuje klukovskou radost: „Heleďte, na tátu vyšla značka zrovna v louži!“ Trumbera! Neuvědomil si, že ve cvičební sestavě jsou přechody ze značky na značku a že si louže užijeme všichni čtyři.

Cvičení skončilo

V sevřených řadách pochodujeme zpět k bráně, držíme se za ruce a máme radost: úkol, který jsme si dali, je splněn. Na co teď táta asi myslí? Na to, na co já – zda se zase všichni čtyři sejdeme na příštím sletu? Určitě! Vždyť je mu teprve sedmapadesát a je ve skvělé fyzické kondici, příští slet je za šest let a to mu budou teprve šedesát tři roky.

Ale nedočkal se toho.

Znovu na stadion

Hordy bolševických tupců udupaly spolek, který byl pro tento národ nejzdravější a nejpotřebnější. Udupali, ale nezničili! Po čtyřiceti pěti letech půjdeme na stadion znovu – méně početní, méně zdatní, ale nezlomeni. I já si půjdu zacvičit s „věrnou gardou“, vždyť mi bude teprve pětasedmdesát.

Kéž by slet mládeži, která tam zavítá poprvé, zažehl v srdcích plamen nadšení, které dnes Sokol tak velice potřebuje!“

Stanislav Sembdner
Český deník, 7. ledna 1994

„Co se ví a neví o sokolském programu

Veřejnost sice zaregistrovala obnovení sokolské organizace, ale obecná informovanost o úkolech našeho hnutí je stále chabá. Přežívají představy, které se nezakládají a nikdy nezakládaly na pravdě.

Co se tedy o Sokole ví:

... Sokol hrál důležitou roli nejen v době svých začátků, ale i daleko později, především v první a druhé světové válce. Naprostá většina legionářů byli sokolové. Funkcionáři Sokola padli za oběť hromadnému zatýkání ve druhé světové válce. Ti, kteří přežili, bojovali v zahraničních armádách i domácím podzemním hnutí...

... Jako organizace ryze demokratická byl Sokol umlčen vždy v době nesvobody a temna – v době světové války i v době komunistické diktatury...

... Program Sokola byl celá léta neustále modernizován v duchu odkazu, který svým dílem výrazně předbíhající dobu zanechal dr. M. Tyrš. A tak k původnímu nářadovému tělocviku (dnešní sportovní gymnastika), přibývaly sokolské sportovní oddíly. Pěstovala se atletika, lyžování, míčové hry (především házená), volejbal, basketbal, cyklistika, jezdectví, plavání, šerm, zápas, tenis, turistika a pobyt v přírodě.

... Dnešní sokolský program navazuje na tyto tradice a je otevřen všem moderním a smysluplným směrům...

... Nestojíme o vynikající sportovce, pokud to nejsou slušní a dobří lidé. Jde nám především o zlepšení zdravotní, fyzické i kulturní úrovně celé populace. To chápeme jako svůj úkol, směr a cíl.

Náčelnice ČOS Jarina Žitná
Český deník, 1. února 1994

„Kde začínali sokolové

...u městských hradeb v dnešní Sokolské ulici koupil pozemek a nechal na něm postavit dům s tělocvičnou. Za jeho stavitele si vybral samotného arch. Ignáce Vojtěcha Ulmanna, autora Prozatímního divadla ...

... V této moderní budově, vybavené sprchami, plynovým osvětlením a vytápěné horkým vzduchem, si sokolové poprvé zacvičili v prosinci r. 1863.“

Večerní Praha, 14. února 1992

„První, druhý a třetí sokolský slet

Odpůrci umlčení

Po sletu řekl Tyrš: „Odpůrce sokolské věci jsme prací umlčeli a příznivce naší věci v jejich přesvědčení posílili ...“ Slet byl ve srovnání s pozdějšími slety počtem malý, ale byl podnětem k velkému rozmachu. Byl příkladem i pro mnohé národy, které přijaly Tyršovu tělovýchovnou soustavu.

Škoda že se spoluzakladatel a první starosta Jindřich Fügner slavného sletu nedožil. Ani Tyrš se z dalších sletů netěšil: zemřel tragicky 8. srpna 1884 v Tyrolích, kde si léčil nervovou chorobu.“

Stanislav Sembdner

Český deník, 23. května 1994

„Oslavy sokolů: radost, pýcha, ale také problémy s financemi

Ta také poukazuje na fakt, že děti se dnes čím dál tím méně umějí hýbat.

Ze školních tělocvičen totiž zmizely bradla, kladiny a další nářadí. „Všude jen koše a tělocvikáře to netrápí. Děcka pak neumí udělat ani kotoul nebo šplhat. Organizujeme tak cvičení rodičů s předškolními dětmi a učíme je, aby se uměly alespoň trochu hýbat,“ podotýká starostka.

Ještě palčivějším problémem je pak pro Sokol stále klesající finanční podpora, ať už od státu, nebo Sazky. Od té vypadly v posledních třech letech příjmy prakticky úplně.

„Na provoz župní kanceláře máme ročně třeba o 100 tisíc méně než dříve. Klesají nám i příspěvky od státu. Rodiče tak musí například dětem na sletová cvičení kupovat oblečení, což dříve nebyvalo. Nemáme třeba ani na housku s párkem a sodovku, kterou bychom jim po cvičení dali jako pohoštění,“ vypočítává Charvátová

a podotýká, že bez pomoci magistrátu a kraje by zlínský Sokol měl potíží ještě daleko více.

I Baťa s rodinou byli členové

Největší rozkvět zlínského Sokola tak souvisí až s rozvojem Baťových továren. Tomáš Baťa i další členové známé rodiny byli dokonce členy Sokola. „Hodně nám pomohli například se získáním řady pozemků,“ konstatuje Charvátová. Po druhé světové válce už měl Sokol Zlín na osm tisíc členů. Tolik je v dnešní době sokolů v celém Zlínském kraji. „V každé obci byla ještě před únorovým převratem v roce 1948 tělocvična, hrálo se divadlo, cvičilo. Sokolskou činností tehdy žila celá země,“ vzpomíná Charvátová, která v té době byla v dorosteneckém věku.“

Viktor Chrást

Zlínský deník, 18. 2. 2012

„Sláva sokolského hnutí

Chcete-li vidět vzácné památky na dobu vzniku Sokola, na jeho zakladatele, na vzestup a slávu sokolského hnutí a mnoho cenných dokumentů i uměleckých děl spjatých s jeho historií, navštivte Tyršovo muzeum v Praze na Újezdě.

... Další sletové výstavy se konaly v Uměleckoprůmyslovém muzeu a v Průmyslovém paláci na Výstavišti v Praze 7, vždy s úspěchem a širokým ohlasem.

Na vzniku děl se v průběhu dějin Sokola podílela velká řada předních umělců, kteří si pokládali za čest navrhovat výzdobu sokoloven, sochy pro areály sletišť, výtvarnou stránku sletových scén, plakáty, odznaky, diplomy, sletové poštovní známky i větší umělecká díla, která sloužila jako ceny pro závodníky a také jako dary sokolstva různým státníkům, hostům a spřáteleným organizacím.

... Těsně před první světovou válkou svítila naděje na zřízení sokolského muzea v zámečku na Santošce.

... Je jen škoda, že tato stálá výstava, hojně navštěvovaná cizinci, nemá v současné době katalog ani aktualizovanou informační brožurku. Přesto nutno ocenit neustálou snahu pracovníků Tyršova muzea ...

Zlata Kozáková

Svobodné slovo, 6. června 1994

„Sokol v odboji

Vypuknutí války znamenalo vyvrcholení nepřátelství ústředních mocností proti Sokolstvu, dokonané jeho rozpuštěním a pronásledováním členů; znamenalo však také

počátek odboje národa. V něm hrálo Sokolstvo vůdčí úlohu. Není tedy divu, že vznikla přirozená touha oslavit samostatnost a uctít památku padlých Sokolů všesokolským sletem – prvním po osvobození. Největší hnací silou byl 28. říjen 1918 – zrození svobodného Československa.

Brzy po 28. říjnu však pokleslo nadšení a svornost národa. Radost z dosažené svobody byla zkalena stranickou záští, závistí, nepochopením smyslu politické svobody a demokracie (Věrný obraz našeho lidu i dnes v roce 1994!). Nezdravé vody, do kterých se ubíral politický vývoj, byl zastaven alespoň po čas VII. sletu.

Tyršova stmelující idea

Velká Tyršova idea k sobě strhla česká srdce a národ žil v době sletu v ovzduší sokolských idejí (Kéž ba i XII. slet vyvolal stejnou odezvu!). Slet dokonale potvrdil, že osvobozením úkol Sokolstva nekončí.

Stanislav Sembdner

Česká deník, 7. června 1994

„Tyršův ideál zdravého, silného, morálně čistého a svobodného člověka platí i dnes

Pokládat sokolství a Tyršovy ideje za přežitek je nevhodné a dokazuje to neznalost věci. Vždyť samotný fakt, že sokolstvo bylo za svou 132 letou historii čtyřikrát rozpuštěno, ale znovu ožilo, svědčí o síle jeho idejí. Tuto skutečnost by si měli uvědomit především ti, kdo nesou odpovědnost za výchovu mladé generace!

...Srovnáme-li zásady vyhlášené Radou Evropy o etice fair play ve sportu se zásadami, které před více než sto lety prosazoval dr. Miroslav Tyrš, zjistíme, že se jeho zásady a názory se sportovní etikou fair play shodují. Jediný rozdíl je v tom, že Tyrš zamýšlel „podřídit tělesnou výchovu cele službě národu a vlasti“. Službu národu Tyrš ve své době chápal jako nutnou sebeobranu, ale bez šovinistickému podbarvení. Jako takovou ji národy potřebují i dnes.“

Stanislav Sembdner

Český deník, 18. května 1994

„Slet vzbudil u Sokolů naději

I když dobrovolně opustil pompézní scénu velkého Masarykova stadionu a musel se vzdát podmanivé choreografie pohybu na širší ploše, tak přece jen všesokolský slet, v pořadí třináctý, zaujal. A podmanil si jak diváky, tak své aktéry.

...Věrnou gardu provázel na plochu Sukův pochod V nový život, ale i vznosné verše: Zas jako Phoenix z popela do slunce sokol vzlétá ...

Nevzlétal by v realitě současnosti, která hromadným vystoupením příliš nepřeje, kdyby autorská dílna sletu nedokázala vytvořit moderní a svěží vystoupení pro starší žactvo i mladší žákyně, které přišli pozdravit při večerním vystoupení i autoři hudby a slova Jaroslav Uhlíř a Zdeněk Svěrák.

...Slet měl divácký úspěch a navodil v sokolských řadách optimismus.

„Možná, že se jednou zase přestěhujeme na velká stadion,“ doufá náčelnice Jarina Žitná.

Václav Pacina

Mladá fronta dnes, 3. července 2000

„Je to pro nás pořád domov, tvrdí Američan

... „To víte, na ty naše staré mozečky je toho moc,“ přiznává zpola žertem štíhlý muž sokolského držení těla, pětasedmdesátník Vladislav Slavík, náčelník Východní župy Amerického Sokola. Politický uprchlík z osmačtyřicátého roku, dlouholetý cvičitel, putující po jednotách z New Yorku do Texasu či Kalifornie, později typograf a odborářský boss.

„Přijelo nás z Ameriky sedm set padesát, z toho dvě stě padesát jich cvičí. Sokol v Americe pořád žije,“ říká s nádechem hrdosti.

Jaký je to dnes Sokol? Umí jeho členové vůbec česky?

„Dobře česky, to tak třetina, ta další česky spíš koktá, dobrý den, buchta, mák, děkuju. A ti ostatní česky už nepromluví, vždyť Americký Sokol sdružuje i lidi, kteří vůbec nejsou Slované.“

Co vrací stovky lidí přes oceán do Prahy na slet?

„Je to pro nás pořád ještě domov a pak, jsme přece sokolové,“ prohlašuje americký Čech i za svou dceru, která přiletěla s desetiměsíčním synkem.

Na velký Masarykův stadion poprvé američtí Sokolové nevypochodují. „Jsem tím zklamán, ale taková je doba s jiným stylem života,“ smiřuje se český Američan.

Mladá fronta dnes, 3. července 2000

„Vytrvalí sokolové

Ohlušení nářkem národů nad nespravedlivými penaltami, stržení problémem, kdy a jak šikovně přitáhnout soupeře za dres, a přitakajíce těmto problémům, můžeme

pokládat sokolstvo za jakousi sektu. Uchýlilo se v pranepatrném počtu dvaceti tisíc jedinců na jakýsi stadion a tam cvičí.

Nedostí na tom: cvičí veřejně, atraktivně a vymýšlejí takzvaná hromadná vystoupení.

Divák se baví, cvičenec též, leč správný sportovec i vyškolený intelektuál dobře vědí, že tohle je dávno přežitek, dril ubližující duši.

Jenže sokolové to nechtějí uznat. Jejich starosta dokonce tvrdí, že tenhle typ pohybu se tvrdí, že tenhle typ pohybu se přežitkem nikdy nestane. Někde v podvědomí máme ukotveno, prohlásil, že se nám to líbí a že to dělat budeme.

I když už dávno vyvanul ze sokolského cvičení silný národní a demokratický imperativ, o němž se český národ opíral ve chvílích nejsvízelnějších (věděl to Hitler i Gottwald), přece jen zůstal pohyb sám. A parta, která jej provozuje. I atmosféra, jež ho provází. Je to sokolský příspěvek, byť přece jen poněkud ochabující, k něčemu, co jaksí vyvanuje ze všedního dne, k radosti ze života.

Tuhle radost bylo možné spatřit po dva dny na Strahově. A přítakání sokolskému společenství nakažlivě tryskalo ze sokolského průvodu, pochodujícího téměř dvě hodiny Prahou. V něm i vrásčité tváře, nesoucí historické prapory, patří slavné tradici. Pochodovala ovšem i mládež, a to ve značné převaze.

Sokol má právo na život. Vždy znovu tím, co dělá, si jej musí vydobýt.

Václav Pacina

Mladá fronta dnes, 3. července 2000

„Spojení klasického tance s aerobikem se líbilo

... Byla to novinka, spojení klasického tance s modernou. Nikdo netušil, jak to dopadne. Jak se ženy srovnají na ploše, jak je přijmou diváci...

... „Byl to úplný experiment, ale jsem přesvědčena, že obecnost novinku dvou stylů na jednom prostoru přijalo,“ prohlásila autorka Mauzerová. Aplaus fanoušků její odhad potvrdil. Skladba Bolera se povedla i podruhé, včera důstojně zakončila celý slet.“

Mladá fronta dnes, 3. července 2000

„Sokol – tradice a současnost

... Až dosud se uskutečnilo jedenáct všesokolských sletů. Ty byly nejen přehlídkou činnosti Sokola, ale podstatně přispívaly i k šíření dobrého jména Čechů a Slováků v celém světě. Prezident T. G. Masaryk vystihl jejich smysl těmito slovy: „Vykonali jsme kus práce národní a politické. Vaše slety jsou krásným programem

pro mír, programem jednotné organizace celého národa, kázně nikoli mechanické, nýbrž kázně ideí, ideje sokolské, národní a republikánské. Sokol je víc než pouhé cvičení a sportování. Je výrazem národního cítění. Každý pravý, opravdu uvědomělý sokol je strážcem, tedy politickým a sociálním pracovníkem naší republiky, naší demokracie.“ ...

Vlastimil Lebr, člen vzdělávacího odboru Sokola pražského

Rozhlas, č. 2, 1993

„Dolétnou znavené perutě Sokola?

„Ta cesta daleká sokolika neleká...“

Ten teplý nedělní prázdninový večer se na pražském Žofíně zastavil čas. Nebo spíše ještě vrátil o kus dozadu. Všech sálů i do zahradní restaurace slovanského domu se slétl i sokolové z celého světa. Americká angličtina s němčinou se tu mísila s jazykem předků dávných i nejbližších. Ještě rozparádění z odpoledního z odpoledního cvičení ve Sportovní hale vzpomínali nad sklenicemi piva; tancovalo se v rytmu Kmochovy kolínské dechovky a Hybšova orchestru. Na těch pár hodin jako by zmizely šediny z vlasů, vrásky na tvářích a loupání v kloubech a bylo tak nějak zvláště veselo. Síla ideje přežila, jenže podaří se probuzenému dravci rozhybat skoro čtyřicet let násilně svázaná křídla? To ukáže teprve čas ...“

Tomáš Nohejl

Květy č. 35, 31. srpna 1990

„Na slet přijedou do Prahy sokolové z celého světa

„Všeobecné slety se konají jednou za 6 let a jsou vždy obrazem života české společnosti. Ten letošní je pod heslem Slet dobré vůle a neděje a my tak chceme vyjádřit víru v budoucnost českého národa,“ uvedl starosta České obce sokolské Miloslav Pleskač.“

Vladislava Tomanová

Večerní Praha, č. 16, 20. ledna 2000

„Větrnou hůrku zaplavili nadšení sokolové

Strahovský stadion Evžena Rošického hostil Třináctý všesokolský slet. Cvičenci sledovaly zaplněné ochozy.

... Třináctému všesokolskému sletu se samozřejmě nevyhnuly problémy, ať už to byly přečpané autobusy, dopravní omezení, špatné možnosti parkování

... Na stadionu docházelo k tlačenicím, při nichž šlo doslova k tlačenicím, při nichž šlo doslova o život, zvláště starší lidé a malé děti při obrovské kumulaci lidí hodně trpěli. V takových chvílích se z davu ozývaly rozlícené hlasy obviňující organizátory, vládu i celý svět. Přesto se ukázalo, že sokolská myšlenka žije dál, i v dnešní zběsilé době může národ oslovit a většina přítomných se tak dnes probouzela s pocitem, že o víkendů dostala šanci lepší část lidské povahy.“

Mladá fronta dnes, č. 154, 3. července 2000

„Let českého sokola

Zajímavou roli sehrál Sokol v předvečer prusko-rakouské války v roce 1866. Bylo jasné, že pruský vpád bude směřovat do Čech, a tak Sokol přišel s nabídkou zorganizovat dobrovolnický sbor. Tato snaha však narazila na odpor vídeňské vlády, která se zdráhala takovou nabídkou přijmout a postavila si podmínku, že do čela jednotek budou postaveni spolehliví armádní velitelé a tak pokus o „českou mobilizaci“ skončil nezdarem ještě dříve, než válka vypukla. Tato snaha však měla za následek, že řady Sokola Pražského značně prořídly, neboť mnozí členové, aby se vyhnuli riziku života, raději z organizace vystoupili. Sokolská myšlenka se začala brzy šířit i za hranice českých zemí. Už v roce 1863 vznikla v Lublani tělocvičná jednota Južni Sokol a v 70. a 80. letech pronikla do Haliče a mezi Jihoslovany. Ve druhé polovině 60. let zakotvila i mezi českými usedlíky ve Spojených státech amerických. Díky politicky příznivějšímu klimatu se zdejší sokolům podařilo vybudovat ústřední organizaci mnohem dříve než ve vlasti.

Michael Borovička

Lidová demokracie, 2. července 1994

„Letí Sokol správným směrem?

Zeptáte-li se lidí ve svém okolí, co vědí o Sokolu, určitě několikrát uslyšíte: „Cože? Ten tělocvičný spolek ještě existuje?“ Na takový výrobek lze odpovědět několika čísly: Česká obec sokolská (ČOS) má nyní v 1132 tělocvičných jednotkách přes 187 000 členů, z nichž polovinu tvoří mladí do šestadvaceti let a jen pětinu senioři nad šedesátkou. Z toho vyplývá, že sokolové nejsou veteránskými vysloužilci, jak se mnoho lidí domnívá. A třeba chystají za pár týdnů všesokolský slet, už dávno nemyslí jen na hromadná cvičení a nářadovou gymnastiku, takové to „hop na hrazdu“, ale modernizují svůj program, v němž se věnují zhruba šedesáti sportům.“

Mediální obraz

„Jak je podle vás Sokol veřejností vnímán?“ ptám se v Tyršově domě starosty, tedy nejvyššího představitele, inženýra Jaroslava Bernarda (68). „Nám se nelíbí, že dnešní mediální obraz Sokola tvoří vzpomínky na minulost. Za ni se jistě nemusíte stydět. Naopak. Jenomže novináři přijdou zpravidla jen na akty, kde klademe věnce. Tam je vidět věrná garda, starší sokolové a sokoly ve stejnokrojích. Avšak aby někdo zavítal na mistrovské utkání našeho ligového týmu nebo na cvičení dětí a udělal reportáž, to se nestane! Ale tohle tam nedávejte, nechceme kritizovat média.“

Namítám, že nevidím nic špatného na tom, bude-li kritický vůči novinářům. Vrtí hlavou a argumentuje: „Lepší je alespoň krátká zmínka o naší slavné historii než vůbec nic!“

Ptám se, co dělají sokolové pro to, aby je média viděla jinak. „Zveme je na všechny akce, co víc máme dělat?“

Reflex č. 21, 2006

„Splnil 15. slet vaše očekávání?”

Ano. Dokázali jsme, že něco umíme, že stále existujeme a že máme nejen starší členy, se kterými jsme neustále spojováni, ale i mladé. Sokol žije dál.“

Mladá fronta dnes, 7. července 2012

12.2. O spartakiádě

„Slavný je život v naší vlasti

Naše nejslavnější celonárodní tělovýchovná slavnost, I. celostátní spartakiáda, skončila. Byla to první celostátní spartakiáda svobodného lidu ve svobodném světě. Byly okamžiky, kdy se zdálo, že nemáme slov, abychom vyjádřili velikost díla, jaké v naší zemi ještě nikdy do té doby nebylo vykonáno. Ale jsou taková slova: svobodný lid a jednota lidu. V nich a v jejich plném smyslu, v jednotě slov a činů, jsou kořeny, dřeň, jádro naší slavné spartakiádní epepeje.“

Práce, 6. července 1955

„První celostátní spartakiáda skončila

Byla to mohutná manifestace síly a krásy, ale současně též lásky k rodné zemi a oddanosti k našemu lidově demokratickému zřízení, neochvějně věrnosti cestě socialistického budování a obrany světového míru. Touto cestou půjdeme nyní,

povzbuzení plným a nádherným zdarem spartakiády, dále vpřed – k novým úspěšným a slavným vítězstvím.“

Lidová demokracie, 7. července 1955

„Naše tělesná výchova a sport slouží k radosti a osvěžení pracujících, ke zvýšení pracovní zdatnosti a branné připravenosti. Po vzoru sovětské fyskultury stala se i naše tělovýchova nedílnou součástí výchovy nového socialistického člověka. Naše strana a vláda poskytují tělovýchově všestrannou a širokou pomoc, již vděčíme za všechny dosavadní úspěchy. Tělesná výchova a sport jsou v naší republice předmětem péče orgánů státní moci – národních výborů, v nichž pracují mezi nejlepšimi občany i četní příslušníci tělovýchovného hnutí.“

Rudé právo, 12. července 1955

„V úterý 5. července zazněla nad strahovským stadionem naposledy spartakiádní znělka. Skončila velkolepá přehlídka síly a jednoty našeho lidu, přehlídka nevídaná dosud v dějinách našich národů. Po čtyři odpoledne ve dnech mládeže a po čtyři odpoledne ve dnech dospělých zaznívala nad Strahovem píseň o štěstí a radosti, nezakrotná píseň svobodného lidu, který si vybojoval právo určovat svůj osud podle své vůle.“

Rudé právo, 7. července 1955

„Po spartakiádě dále kupředu

Neustálá podpora a péče naší strany a vlády povzbuzuje úsilí a snahu každého člověka o upevnění zdraví a tělesné zdatnosti. V tom je také hlavní smysl a poslání tělesné výchovy. Proto po úspěšné spartakiádě znovu volá naše tělovýchovné hnutí především nové desetitisíce a statisíce na hřiště a do tělocvičen. ve stále aktivnější a masovější milionové základně tělovýchovného hnutí je předpoklad ještě výraznějších úspěchů našich tělocvičkářů, sportovců doma i v zahraničí, ještě mohutnějších příštích spartakiád.“

Rudé právo, 27. července 1955

„Sláva dobrovolným pracovníkům

Uvědomíme-li si, že příprava na spartakiádu netrvala ani rok, že byla zahájena teprve na podzim roku 1954, je jasné, jak obrovská práce byla vykonána. Jak se podařilo připravit a uskutečnit tuto akci svým rozsahem dosud nevídanou? Hlavní příčina spočívá v podmínkách, které vytváří socialistický stát. Avšak mnohé

záviselo také na schopnosti organizátorů, na nadšení sportovních pracovníků a řadových cvičenců. Je třeba říci, že organizační a výcvikové práce prováděli především dobrovolní pracovníci.

V. Chomuskov
z článku v Komsomolské pravdě
Mladá fronta, 27. července 1955

„Jednota všeho lidu zvítězila na všech stránkách

První celostátní spartakiáda je toho dokladem, Můžeme být na ni právem hrdi. My všichni, všechen lid ve městech i na venkově. Byla důkazem naší síly, naší jednoty a správnosti naší síly, naší jednoty a správnosti naší cesty. Půjdeme po této cestě dále. Výstavbou socialismu v pevném svazku dělníků, rolníků a pracující inteligence k novým úspěchům na poli hospodářském, kulturním a tělovýchovném.

Dík všem, kteří se o zdar I. celostátní spartakiády zasloužili.“

Antonín Zápotocký
president republiky Československé
Stadion č. 29, 22. července 1955

„Výborný zdravotní stav cvičenců

Již průběhem prvního dne I. celostátní spartakiády byli lékaři a zdravotníci velmi spokojeni. Očekávalo je mnohem méně práce, než předpokládali. Jen 0,7% ošetřených cvičenců, tedy méně než 1%, to je skutečně důkaz o naší zdravé mládeži. Ukazuje se také, jak naše dobře organizovaná zdravotní péče dosahuje nových a nových úspěchů.“

Práce, 25. června 1955

„Vám všem!

Vy železničáři, vy zaměstnanci dopravních podniků, vy kuchaři a číšníci, vy školníci, tátové a mámy ze společných ubytoven; vy jste dali svůj kus radosti těm, které jste dovezli, nakrmili, kterým jste dali domov na několik dní pražského pobytu ... Nelze vypočítat všechny zasloužilé ... A nelze zapomenout ani na podíl nepřímý; kolik pracovníků zvýšilo výkon, aby, nebylo znát na pracovišti mezeru po cvičencích; každé

pracoviště i v nejzapadlejších koutech republiky přidalo pilnými rukama svých příslušníků svůj podíl, aby se spartakiáda stala společným dílem každého a všech.“

Václav Lacina

Lidové noviny, 9. července 1955

„Po celé vlasti se rozlilo nadšení a obdiv nad přehlídkou radosti, síly a vyspělosti našeho lidu – I. celostátní spartakiádou. Daleko za hranice naší lidové demokratické republiky se roznesla její sláva ...

Spartakiáda ukázala tvořivou sílu a nadšení naší mládeže. Ukázala současně, v jak širokém měřítku lze zapojit mládež do pravidelné tělovýchovné činnosti. A v tom je nejen jeden z nejdůležitějších výsledků spartakiády, ale i nejlepší odměna cvičencům a tisícům obětavých pracovníků v jednotách za jejich mnohaměsíční snažení a práci.“

Rudé právo, 27. července 1955

„Výzva nejmenších cvičenců do celého světa

Hlediště nedočkavě očekává nejmenší, nejroztomilejší cvičence – žáka a žákyně prvních a druhých ročníků ... Chlapci a děvčátka, žijící radostným životem, dali rozkvést strahovské louce. Za jásavých tónů melodické hudby se roztácejí malebné kruhy a stále sílící potlesk vlévá do budoucnosti naší vlasti nové nadšení ...

Nakonec vystupují poslední dvojice s vlajkami. 108 modrých vlajek s bílou holubičkou vévodí strahovskému stadionu, kterým doznívají recitovaná slova: Ať bílá holubička dá se cestou do sluníčka v let! Ať od nás pozdravuje celý mladý svět!“

Práce, 24. července 1955

(Viz obrázek č. na str.....)

„Strahov patřil rozjásanému mládí

Na zelené ploše se rozlévá čtyřicetičlenný proud dorostenců škol a zvolna zaplňuje celé cvičiště. Zelení Strahova se nesou slova básníka:

*„Do květů bezů, bílých kalín,
když národ svorně stál,
svobodu poslal soudruh Stalin
a novou cestu ukázal!“*

Před očima diváků se rozvíjí kouzelný děj. Hlediště budoucí potleskem hned při prvních taktech hudby, kdy oči ani nestačí vnímat nádherné obrazovce vytvořené pohyby paží a nohou.

V malé chvílce se největší jeviště světa mění v „přípravku“ na dobu, až školní dorost nastoupí na svá budoucí místa ...

Stojí v pevných sevřených řadách a jeden hlas mluví za všechny:

*„My nepřítelé dobře známe,
hrozí nám válkou každý den!
K obraně vlasti síly dáme,
buď každý k boji připraven!“*

To je hlas cvičenců, více než sto diváků, je to hlas celého národa!“

Práce, 24. června 1955

„Strahov nás přesvědčil, že v naší mládeži je ohromná zdravá síla, že je v ní radost a krása, že je v ní svoboda a kázeň. To nás dospělé zavazuje. S takovou mládeží, jakou přehlízíme na Strahově, můžeme dokázat, a dokázat také musíme, proměnit tuto zemi v socialistické společenství lidí svobodných a šťastných, statečných a krásných.“

Jan Kopecký, laureát státní ceny

Rudé právo, 24. června 1955

„Dojmy Australské krajanky ze spartakiády

Nikdy nezapomenu na ten pocit, když jsem po dvaceti sedmi letech opět stanula na půdě svého domova. Nebyla jsem hezkou chvílí schopna vypravit ze sebe jediné slovo. Tak silné bylo moje pohnutí. A když jsem seděla na tribuně a pohlížela na chlapce a děvčata na strahovském stadionu, připadala jsem si jako v překrásné zahradě pohádkově vypěstovaných květin. Jenom jedno mne mrzí. Až přijedu zpátky ke své rodině do Sydney, nikdo mi nebude věřit, že to vše, co jsem přece na vlastní oči viděla, může být skutečností“

Barbora Mládková ze Sydney

Lidová demokracie, 26. června 1955

„Když se novým závanem hudby zavlní a zableskne stejným pohybem šestnáct tisíc mladých těl a kdy ti ten pohyb připadne jako plavné hnutí jediné ohromné bytosti,

čímsi blízké a podobné dávným pohybům země, z nichž se rodila horstva a zvlínily po prvé vody moří, a blízké a podobné letu ptáků a podobné tajemství lesů a trav – si náhle v tu vteřinu uvědomíš: tato jediná nádherná práce, je slitím tisíců vůlí a talentů, je vrcholnou svobodou, jakou může dát jen největší kázeň, směřující k jedinému společnému cíli. Ale což toto není obraz socialismu, což to není chrám lidské myšlenky, což to není triumf humanismu?“

Sergej Machonin

Literární noviny, 2. července 1955

„Viděl jsem vystoupení vašich mladých lidí na spartakiádě. Mohu říci, že to byla skvělá přehlídka. Vaše spartakiáda je jedinečným řetězem vzorných nástupců, vyrovnaných linií a harmonického cvičení.“

Clark Stanley, dopisovatel agentury Reuter

Práce, 26. června 1955

„Nevěřil jsem vlastním očím, když jsem na vašem Strahově spatřil tolik krásy najednou. Spartakiáda je nejen obdivuhodná a nezapomenutelná, je to zázrak! Velmi na mne působila jednota v tak ohromné mase cvičenců. Líbí se mi také to, že dívky i chlapci cvičí společně.“

Udaj Šankar, indický tanečník

Svobodné slovo, 29. června 1955

„I. celostátní spartakiáda je událost, která významně zasahuje do všech úseků našeho života, znovu v ní ožívá tradice a krása masových vystoupení. věřím, že přivede i do řad sportovců tisíce nových talentů, z nichž vyrostou naši nástupci a příští rekordmani. Jsem také hrda na to, že jsem svým nedávným československým rekordem v hodu oštěpem mohla přinést aspoň skromný příspěvek k přípravám slavných spartakiádních dnů“

Dana Zátopková, zasloužilá mistryně sportu

Práce, 23. června 1955

„Mám radost z toho, že tolik lidí nacvičovalo na spartakiádu. Jistě všichni budou pěstovat tělovýchovu i v budoucnosti a naše tělovýchovné a sportovní organizace se stanou skutečně masovými organizacemi.“

Emil Zátopek

zasloužilý mistr sportu, nositel Řádu republiky

Večerní Praha, 24. června 1955

„Viděli jsme a obdivujeme se

To, co jsme zhlédli na Strahově, přesahovalo očekávání. Dojímal nás zejména mládež. Víme, že se připravovaly desetitisíce cvičenců dalších, kteří pro nedostatek místa nemohli vystoupit. Zvláště to platí o školách. A to je velmi cenné zjištění. V Praze čerpáme zkušenosti pro obdobnou tělovýchovnou slavnost, kterou v roce 1956 chceme uskutečnit v Lipsku.“

Erich Riedeberger

zasloužilý mistr sportu NDR

předseda sekce sportovní gymnastiky

náčelník maninské spartakiády v r. 1921

Mladá fronta, 5. července 1955

„Jsem po prvé v Praze a po prvé jsem účastníkem tak ohromné podívané. Co na mne nejvíce zapůsobilo? Jedinečné nadšení všech cvičících, důkaz vysoké fyzické a morální zdatnosti československé mládeže. Na takové události jako je spartakiáda v Československu se pozná velikost a síla národa.“

Remo Gherardi, italský novinář

Z projevu v Čs. rozhlasu

„V neděli dne 26. června 1955 bylo tomu přesně třicet čtyři léta, co na Maninách cvičili dělničtí revoluční tělocvikáři. Jako tehdy ani dnes to nebyla pouze slavnost tělesné výchovy, ani pouze manifestace radosti, síly a krásy, ale velký mohutný výraz jednoty a odhodlanosti našeho lidu. Z malého praménku se zrodilo to moře krásy a barev, z Internacionály pod zdmi pankrácké věznice i na cvičišti na Maninách vyrostla píseň o socialistickém vlastenectví a proletářském internacionalismu, jež zněla z každého pohybu i na Strahově.“

Ludvík Veselý

Literární noviny, 2. července 1955

„Šťastně budeme žít – radostně pracovat

Se čtyřiceti modrozlutými zástavami DSO SOKOL vpochovali Branou borců ke své strahovské premiéře mladí representanti tělovýchovy našich vesnic, mezi nimi

i cvičenci z Rakouska, Koreje a Řecka. Ne příliš složitý, ale přesně provedený nástup vyvolával vlnu nadšení přeplněného hlediště.“

Práce, 26. června 1955

„Na pochod

Je krásné žít, radovat se z obrovského kolektivu lidí, kteří mají tytéž tužby a cíle na sportovišti i ve všedním životě, v práci i při oddechu. Všichni mají jistotu, že jejich dny budou úspěšné, neboť vlastnosti získané při pěstování tělesné výchovy – kázeň, síla, vytrvalost, odvaha, bojovnost – se nutně musí projevit i v jejich práci. Ať ve svém životě nastoupí na kterékoliv pracoviště, ony jim dopomohou k úspěchu, k nejmenším vítězstvím, než byla ta na strahovském stadionu. Bude to správné, neboť vítězství v práci patří v naší milé vlasti k nejslavnějším.“

Mladá fronta, 26. června 1955

„Vítězné mládí naší krásné vlasti

Náš lid může být hrdý na svou novou směnu, která přijala do svých rukou slavné dědictví předků a je povolána uskutečnit jejich nejtoužebnější sny. Nezapomenutelné dna spartakiády mládeže jsou pevnou zárukou, že naděje nás všech, naše nová krásná mládež, nezklame.“

Svobodné slovo, 26. června 1955

„Opakovat, opakovat ...

Skončilo vystoupení dorostu Sokola. Celý stadion tleská. Ti pak – ruce nad hlavami – jim odpovídají. A v tom kterýsi z diváků na jižní tribuně vykřikl – opakovat! Připojily se další tisíce a celá část tribuny volala na mladé cvičence – opakovat, opakovat!“

Rudé právo, 26. června 1955

„Filmujeme jednotlivá vystoupení na spartakiádě a musíme říci, že na nás činí ten největší dojem. Je to fantastické, že tolik lidí najednou na stadionu takových obrovských rozměrů dokáže ten jednotlivě cvičit podle hudby ze stovek amplionů. Jsme přesvědčeni o tom, že až tyto filmy, které natočíme, a které se budou promítat ve Spojených státech, Kanadě, Holandsku, Dánsku a Británii, uvidí další tisíce lidí na celém světě, že tito diváci budou stejně dojatai jako my. Práce, kterou tu máme,

dá se vyjádřit třemi slovy – potěšení pro kameramana. Vaše spartakiáda, to je jen nejfotogeničtější objekt, jaký jsme kdy viděli.“

Cyril Bliss a Frank Cecil Binney
kameramani americké televize
Z projevu v Čs. rozhlasu

„Pohledy do hlediště

Žiji v té matičce naší stovčaté přes sedmdesát roků, ale řeknu vám, takovou nádheru jsem ještě neviděla. Jaká je ta mládež pěkná, ta síla mladých těl, jak byli všichni veselí, statní a čisté oblečení! Když děvčata začala tančit, to mně stoupalo až k srdci ... Pozdravujte je všechny od staré báby a řekněte, že jsem z nich měla radost. Nádherné to bylo! Řekněte jim, že nic tak krásného jsem za celý život neviděla.“

Karolina Hájková
článek Jana Kopeckého
Rudé právo, 3. července 1955

„Než se rozevře strahovská opona

Strahovské zákulisí působilo v prvním okamžiku dojmem lidského mraveniště. Tisíce mužů, žen, pořadatelů, prodavaček a členů různých spartakiádních odborů se hemžilo v ohromném prostoru, který se nazývá šatnovým městem. A věřte, že slovo „město“ není přehnané. Nejen, že zde žilo kolem 100.000 lidí denně – a to už je obyvatelstvo města slušné velikosti – ale jsou zde i všechna zařízení, která opravňují lidská sídliště, aby se nazývaly městy. Jsou to vysoké třípatrové budovy vybavené vším potřebným hygienickým zařízením. V nich se během několika minut převlékne a po cvičení vysprchuje tolik cvičenců, že se to zdá člověku neuvěřitelné. Vždyť se v devíti šatnových budovách vystřídá každý den kolem 100.000 cvičenců, kteří přijdou, převléknou se, odcvičí, vysprchují se, znovu se převléknou a odejdou tak, aby se mohli včas převléknout cvičenci příštího vystoupení.“

Svobodné slovo, 3. července 1955

„Jedinečný drahokam

Nádherný květ vykvetl na strahovském stadionu z toho nejdražšího, co bylo v tradicích obou našich národů, co strana a vláda rozvily na novém, socialistickém základě. Kdyby tak všichni naši lidé mohli být spolu s námi účastní této překrásné žatvy! Spartakiádní vystoupení nemá obdoby svým rozsahem, složitostí i pestrostí.

Ani v bohaté historii dělnických olympiád, proletářských spartakiád, sokolských co chvíli připomíná nepřehledné obilní lány, vonící novým chlebem, připomíná sotva rozkvetlé louky, ale i bijící moře i mohutnou hráz. Do pokladnice kulturních vítězství zemí lidové demokracie jsme vložili jedinečný drahokam.“

Zemědělské noviny, 3. července 1955

„Taneční rej cvičenců se soustředil do středu zelené plochy stadionu. Pestré šátky vylétají nad hlavy žen. Jako silný závan větru prolétá stadionem potlesk diváků ve chvíli, kdy příslušníci vojsk ministerstva vnitra vytvářejí kolem soustředěných barevných kruhů cvičenců obrovskou pěticípou hvězdu, nad jejímž středem vysoko zavlál rudý prapor s bělostným portrétem soudruha Stalina. Ze srdcí vytryskla a rozletěla se slova kantáty:

*A kdyby snad jednou ruka vraha
klidný spánek dětem chtěla brát,
Táborem se stane nová Praha,
gottwaldovsky půjdeme se rvát.“*

Mladá fronta, 6. července 1955

„Nedopustit ohrožení míru

Takoví ukáznění, uvědomělí lidé nedopustí, aby bylo Československo napadeno a porobeno jako tomu bylo v minulé světové válce.“

Ri Čchang Gvon, člen delegace Korejské lidové republiky

Svět v obrazech, 28. června 1955

„Pocit jistoty a síly

Díváš se se zatajeným dechem k Bráně borců – nastupuje armáda. Pevným, sebejistým krokem jdou vojáci v přílbách, s puškami v rukou. Řada za řadou se valí do středu stadionu. Díváš se, konce nedohlédneš ... Obraz splývá před očima, srdce prostupuje nádherný pocit jistoty, síly a důvěry ...“

Mladá fronta, 6. července 1955

„Jediné, ale jedinečné vystoupení se zbraní

Jediným cvičením příslušníků čs. ozbrojených sil se zbraněmi bylo cvičení s puškami: „Tělesná příprava – neoddělitelná součást bojové a politické přípravy.“ V dokonale sladěném, nacvičeném a opravdu bojovně předvedeném vystoupení ukazují osm tisíc vojáků v čele se sto šedesáti veliteli, jak soustavná a cílevědomá

tělesná příprava vytváří předpoklady výcviku vojáka a vede k mistrovskému ovládní zbraní.“

Lidová demokracie, 6. července 1955

„Spartakiáda se stala věcí všeho lidu

Spartakiáda nebyla věcí jenom tělovýchovy. Byla současně přesvědčujícím dokladem o jednotě našeho lidu. Stala se cele jeho věcí. Její idea pronikla i do nejzapadlejších vesnic. Pro její uskutečnění pracovali tisíce obětavých pracovníků a statisíce lidí – dělníci i rolníci, studenti, úředníci, lékaři, lidé všech povolání, ženy i muži, často rodiče se svými dětmi nacvičovali po večerech a o nedělních volnech. A právě proto, že tak jasně potvrzuje naší jednotu a naši sílu, vyvolala spartakiáda takový obdiv našich přátel a takovou nenávist našich nepřátel.

Spartakiáda však není cílem. Neskončila sejmutím vlajky o Dnu ozbrojených sil. Je pro nás prostředkem k trvalému získávání dalších tisíců lidí pro tělesnou kulturu, aby se základna sportu ještě více rozšířila, aby stále víc našeho lidu žilo zdravěji a radostněji, aby naše vlast byla den ode dne silnější.“

Československá armáda, 2. července 1955

„Poslední den slavných spartakiádních vystoupení skončil, 250.000 diváků se rozcházelo do svých domovů s trvalými nezapomenutelnými dojmy. Příslušníci naší lidové armády předvedli skvělé ukázky své vyspělosti, dovednosti a připravenosti hájit v případě potřeby šťastný mírový život naší krásné vlasti.“

Rudé právo, 6. července 1955

Podíváme-li se na mediální informace o Šibřinkách, nenajdeme informaci, která by tuto již tradiční akci hanila nebo o ní informovala v negativním smyslu. Pokud jde o regionální noviny, objevovaly se pouze texty informační o tom, že Šibřinky „v našem městě“ proběhly, na jaké téma se tentokrát odehrály, kolik přišlo diváků, vždy se to divákům líbilo, a těšíme se na příští rok. Když se něco negativního našlo, byla to stížnost maximálně na počasí. Najdeme slova jako zdařilé, povedené, honosné atd.

Pokud se mluví o sletech, tak už najdeme i zoufalá zvolání, máme finanční potíže, ale my to zvládneme. Je pro nás čest cvičit na sletu. Navazujeme na Tyrše a Fügnera. A hlavně, a to skoro v každém textu o sletech, navazujeme na tradice. Pokud se hovoří o přípravách na slet, tak: přípravy jsou v plném proudu. Novináři používají stále stejné výrazy a podobné věty.

Sokol je hnutí ideologické, nepolitické. S nástupem roku 1948 se vše mění. Mění se politická situace, a tím i pohled na sport. Pokud si přečteme články o spartakiádě v roce 1955, již jde o politická prohlášení a vzletná slova. Bez komunistické strany by se tak úžasná akce nemohla uskutečnit a podobně. Až do roku 1994, kdy se uskutečnil slet v nových politických podmínkách, se psalo stejně.

Pak nastupuje opět oslavná doba na Sokol a slety. Ovšem již s přiznáním problému s penězi nebo s prostorem na cvičení. Texty už nejsou tedy jen oslavné, ale nastupuje doba, kdy se i chyba může přiznat.

PRAKTICKÁ ČÁST

13. HLOUBKOVÉ ROZHOVORY

13.1. Miloslav Czechman, o sobě a bratru Zbyňkovi

Czechman 21. srpna 1930, bratr Zbyněk 12. listopadu 1926

S bratrem jste kralupští rodáci? A kdo vás přivedl do Sokola?

Samozřejmě rodiče, ti byli taky sokolové. Začali jsme jako žáci. Ale kdy přesně nevím. Asi jsme začali tak v první třídě a skončili jsme v roce 1939. Když nás obsadili Němci, 15. 10. 1939, a udělali z nás protektorát Čechy a Morava, zarazili Sokol. Jako žáci jsme cvičili na náradí, prostrná a sem tam nějaké míčové hry, ale nedílnou

tohoto cvičení byla i pořadová cvičení. Učili nás nástup, pozor, vlevo, vpravo v bok a u toho se zpívalo.

Proč se učila pořadová cvičení?

Protože součástí byla i výchova, kterou založil Tyrš a Fügner. Jejich heslo bylo ve zdravém těle zdraví duch, nebo tělo tuž, vlasti služ. A samozřejmě součástí byly i pravidelné návštěvy v tělocvičně, kde nás seznamovali s historií Sokola a s historií republiky.

To učili dříve vzdělavatelé. Je nyní funkce vzdělavatel také tak důležitá jako dřív?

Seznamovali mládež s historií Sokola a republiky. To byla záslužná činnost. To se teď pravděpodobně neděje. Tehda to bylo nejen součástí Sokola, ale bylo to i součástí výchovy ve školách. A poznamenalo nás to natolik, že jsme patrioti.

Pro to se pravděpodobně tolik starých Sokolů vrátilo po roce 1989 do Sokola, protože na to vzpomínali jako na součást vlastenectví. Je to tak? Vy jste se také vrátili?

Po roce 1989 se do Sokola vrátil jenom brácha.

Co jste dělali za války?

Za války samozřejmě Sokol nebyl. Ale Němci si vymysleli, jmenovalo se to kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě¹⁶⁹. A to bylo povinný. Takže jsme museli chodit do kuratoria. Snažili jsme se to všelijak ošvindlovat.

Četla jsem, že se v Kralupech za války cvičilo?

Nikoli v Sokole. Jen v tom kuratoriu pro výchovu mládeže.

S bratrem jste se věnovali hokeji. K tomu jste se dostali jak?

---

169 Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě (KVMČM) byla organizace v Protektorátu Čechy a Morava programově zaměřená na rozvoj sportovních aktivit a branné zdatnosti mladých. Do kuratoria byla koncentrována většina zájmových pohybových aktivit občanů protektorátu. Hlavním ideovým cílem organizace byla podpora tzv. protektorátního vlastenectví, spolupráce s německou říší a pozvolná převýchova v duchu nacionálně-socialistické ideologie.

Do roku 1941 jsme bydleli v Kralupech ve Vrchlického ulici. Potom jsme se odstěhovali a to bylo štěstí. Při náletu na Kralupy 22. 3. 1945 dostal dům zásah zrovna tam, co jsme bydleli. Odstěhovali jsme se do Lobečku do ulice Třebízského. A protože řeka a tůň byla kousek a hodně mrzlo, v tu dobu byly velké zimy. Tak jsme chodili bruslit na tůň. Né že by mě někdo učil, ale naučil jsem se a s klukama jsme tam mydlili hokej. A to byl začátek. Brácha začal chytat a já hrál. Tehdy vedl hokej pan profesor Ševčík, profesor z kralupského gymnázia. Učil tělocvik a zeměpis. Jmenovali jsme se Sokol Kralupy.

To se tedy jak datuje?

Až po válce. A po pětačtyřicátým se začalo budovat hokejové hřiště na sokoláku. Uprostřed hřiště bylo kluziště. Více méně jsme si to museli dělat sami. Nanosit mantinely, smontovat osvětlení a čekat až přijde zima. A když přišla zima, tak se začalo stříkat, až to bylo schopný a začalo se na tom hrát. Bylo to jediné kluziště v Kralupech, kromě zamrzlých tůní, a tak Sokol umožňoval všem občanům bruslit.

Co bylo do roku 1948 se ještě najít dá, ale co bylo potom? Skončilo se s cvičením?

Ano, vlastně se skončilo. Komunisti to zakázali.

Někdo chodil cvičit do tělovýchovných jednot, vy jste tedy úplně skončili?

Já jsem šel v roce 1951 na vojnu.

Dal vám něco Sokol pro vojnu?

Tak to mi dal moc. Na vojně se v rámci tělesné přípravy cvičilo i na hrazdě, přeskok přes koně a to mi nedělalo problém. To jsem ze Sokola uměl. Pro některé kluky bylo překvapením přeskočit koně nadél. Ve vojenském oblečení aniž by člověk špatně přistál. A výhoda Sokola bylo to, že jsem to všechno uměl.

Z vašeho pohledu. Poznalo se na vojně, kdo měl sokolskou průpravu?

To víte, že jo, samozřejmě.

A mluvili jste o tom, kdo co v Sokole dělal?

Ano, vzpomínali jsme na to. Nejvíc na období kolem sletu v roce 1948. To byla euforie. Bylo to už po únoru.

A kdy byl slet přesně, v jakém měsíci a proběhl bez problémů?

Byl to červenec a bez problémů neproběhl.

Už jste cítili, že se něco děje?

Řeknu vám příhodu, která více méně mě rozhodila až v roce 1989. V roce 1989, když se obnovil Sokol, tam přišel Kralupský rodák pan Runt. Tam, co je nyní

Kaučuk, tam bylo za války letiště a někdy kolem února 1948, nebo po únoru, na tom letišti byl sportovní klub, který se zabýval sportovním létáním, plachtěním. A tato skupina, toho pana Runta, po únoru, už za bolševiků, zorganizovala tajný odlet do emigrace. Ono se to nějak prozradilo a pana Runta zavřeli. A ten nám pak v roce 1989 vyprávěl, jaké to bylo, když byl zavřený. Byl zavřenej někdy od roku 1950 až do roku 1962, a že s ním šli domů v tom roce 1962 sokolové, kteří byli zatčeni ve sletovém průvodu, kdy panovala ta obrovská euforie, a ty tajný je začali zatýkat. To byl skoro můj případ. Mám tady fotku z průvodu, a netuším, proč si zrovna tajný vybrali mě. Přiběhli, my jsme šli v první řadě a chtěli mě z toho davu vytáhnout. Přiběhl esembák a chtěl mě z toho průvodu vytáhnout. Jenomže ti ostatní Sokolové to nedovolili, strhli mě do davu a tím mě skryli. A až v roce 1989 jsem si teprve uvědomil, čemu jsem v podstatě nevědomky unikl.

Tak i přesto, že slet byl ještě povolen, tak už se zatýkalo.

Ano, ještě Sokol nebyl zakázán a panovala ta obrovská euforie. Přestože už Beneš prezidentem nebyl, tak se provolávalo, ať žije Beneš.

Jak vzpomínáte přímo na cvičení na sletu 1948?

Ohromně. Ono to nezačínalo sletem, ale před sletem byly ještě Župní slety. To jsem ještě cvičil jako dorostenec. Ale při nácviu na tento slet mě náčelník Jaroslav Čermák povolil cvičit prostná za muže.

To, co jste cvičili, to by se dalo připodobnit k pozdějším cvičením vojáků na spartakiádě?

Spartakiáda, to byla kopie sletů. To naše cvičení, to bylo takový patetický. To byla vzpomínka na válečná léta. Lidi, teda Sokolové, kteří přišli o život v odboji. Začalo to tím, že jsme měli roztažený ruce a někdo přednášel motiv. Bylo to něco jako „vám padlým, čest vám padlým, z hrobu vám padlým naše srdce hrobem jest“ asi tak. Tady jsem cvičil společně s bratrem.

Do sletu 1948 jsme žili na sokoláku, tam jsme se scházeli skoro denně. Kromě nácviu na prostná se různě sportovalo. Hrál se tam volejbal, fotbal, basketbal. Probíhali tam společenský setkání a v zimě hokej. Byla tam vynikající parta, přestože jsme byli mladí a byli tam také sokolové o generaci, možná o dvě starší, ale byla to jedna parta.

A Šibřinky?

Šibřinky byly původně na sokoláku., protože tam bylo jeviště. Bývaly nejdříve v létě. V Kralupech moc sálů nebylo. Byla tady Slávie, hotel Slávie, nyní finančák. Byla to obrovská společenská euforie. Všichni jsme se při tom bavili.

Řekl byste, že se Šibřinky vrátily do stejné atmosféry?

Myslím, že ano, také je to jako společenské setkání.

**Je nějaké sokolské pravidlo, kdy a kolikrát do roka se uskutečňují?
Nebo to je tak, že se sokolové prostě rozhodnou a uspořádají je.**

Ne, na to pravidlo není. Dřív to bylo v létě, protože tady nebyl sál a na sokoláku bylo pódium.

Vzpomenete si na „Memoriál kapitána Čermáka“?

To jo. To bylo družstvo, které bylo složeno z cyklistů, běžců. Běželo se z Kralup, přeplavala se Vltava, na kole do Velvar, další úsek kde se běželo a zase z Velvar se jelo na kole, a tak se zase běželo.

Tak já jsem našla. V týmu závodilo celkem 9 mužů (2 cyklisté, 6 běžců a 1 plavec). Start byl na sokolišti a závodilo se přes Velvary, Uhy, Chržín, Veltrusy a přes Vltavu. Byl jste někdy členem týmu?

Ano, byl a běžel jsem úsek přes Velvary. Od velvarské věže k nádraží. Bylo to asi 800 m.

Dá se říci, že většina lidí, kteří se pohybovali kolem Sokola, byli vzdělaní lidé.

Pokusil bych se to vyjádřit takto. Sokol byl taková organizace, že spousta lidí si pokládalo za čest stát se členy Sokola.

To je myšlenka, která se mi moc líbí, že kdo byl členem Sokola, tak si toho vážil. Je to tak?

Ano. To určitě.

Bylo to kruté přestat cvičit v po roce 1948, nebo jste si našli jinou aktivitu, jiný sport?

Od raného mládí jsem hrál ještě tenis. Kralupský Sokol měl taky oddíl tenisu. To bylo někdy ve dvacátých letech. Ale to si nepamatuji, jak se změnil. Já jsem hrál tenis díky rodičům. Začal jsem ho hrát někdy v 6 letech.

Tenisu se říkalo buržoazní sport.

Takzvaných horních deseti tisíc. Ale před válkou ještě ne. Začalo se tomu tak říkat až po roce 194. Tenis nebyl olympijský sport, tak šel stranou. Až když vyhrál Kodeš Wimbledon, tak se začal tenis brát. Tady všude mám tenisové trofeje.

Jak vidíte rok 1989 - 90? Váš bratr se do Sokola vrátil. Dokonce jako starosta. Vy jste se do Sokola také vrátil?

Už jenom podporovatelem. Zůstal jsem u tenisu.

Váš pohled na slet a spartakiádu.

Na spartakiádě jsem nikdy necvičil.

Proč?

Byl jsem proti tomu.

Vy jste byl ten starý sokol a oni vám to vzali?

Ano, tak se to dá říct. Jsou to takové generační názory. Účast na sletu, to byla spontánní záležitost. Taky probíhala vyřazovací kola, ale jen málo. A všechny to mrzelo. Kdežto na spartakiádu byla kvóta a tam se muselo. Takže rozdíl: spontánnost a mus.

Život se Sokolem sice skončil sletem v roce 1948, ale sport byl a stále je součástí života pana Czechmana. Vzpomínek na Sokol má mnoho. On je právě ten člověk, který si uchoval vzpomínky na ten původní Sokol s ideály nepolitičnosti.

Obrázek č. 22 na str. 142, Obrázek č. 23 na str. 142,

Obrázek č. 24 na str. 143

13.2. Libuše Vacková

nar. 14. června 1944

Jaké bylo vaše první setkání se Sokolem?

Bylo to v raném dětství. Bydlela jsem na Berounsku, v ulici, která se jmenovala Fügnerova. To je moje nejprvnější setkání se Sokolem. Ulice byla bohužel přejmenována na Palackého, což je také hezké jméno, ale ten sokolský název už byl pryč. Sousedka byla o něco šťastnější, tam je Tyršova ulice do dneška. To bylo moje první setkání se Sokolem, aniž bych to vůbec tušila. A jinak co si pamatuju ze Sokola na Berounsku, to byla velice příjemná vzpomínka, jak jsme chodili kolem tělocvičny ve dvojicích, zpívali jsme, pochodovali a bylo to takový radostný, udatný a příjemný.

Kolik vám bylo asi let?

To už jsem asi chodila do školy. Z dnešního pohledu by se tomu mohl někdo smát, ale to byla poválečná léta, a tahle soudržnost, udatnost a pocit toho bezpečí, ten zpěv k tomu. Do dneška je to pro mě hezká vzpomínka.

Do Sokola vás přivedli rodiče nebo škola?

Rodiče. Maminka ráda cvičila na spartakiádách. Pamatuji si hlavně tu s kuželi.

A vy jste na spartakiádě také cvičila?

Ano také. Obrovský zážitek byl, když jsme procházeli Bránou borců na Strahově. To už bylo na gymnáziu a byla to skladba s obručemi¹⁷⁰.

V roce 1948, když proběhl poslední slet, to jste asi moc nevnímala. A když se začal Sokol zakazovat, tak to jste asi taky nevnímala. Ale cvičit jste chodila a vždycky se říkalo, jdu cvičit do Sokola. I když to Sokol nebyl, ale byla to tělovýchovná jednota.

Na Berounsku to bylo taky tak. A když se vrátím ke spartakiádě, tak je mi moc líto, když se spartakiády zatracují. Cvičili jsme rádi a měli jsme z toho velké potěšení.

Z vyprávění jste určitě něco o sletech slyšela. Máte pocit, že je rozdíl mezi sletem a spartakiádou?

Určitě ano. Spartakiáda je modernější. Mnohem větší počet cvičenců. Jiné dresy. Jiná hudba. Vnímám to úplně jinak. Ať mi prominou sokolské slety, ale vnímám to jako modernější fázi.

Když se Sokol vrátil po 90. roce, tak jste na novém sokolském sletu cvičila?

Ne, už jsem se nevrátila.

Jak vzpomínáte na léta, když jste přišla do Kralup? Byla to 60. léta. Chodila jste cvičit?

Nejvíce vzpomínám na Aničku Lipšovou. To byla fantastická paní učitelka, která měla hodiny dokonale připravené. Byla to průkopnice cvičení s hudbou. Byla to také divadelnice. Vlastně renesanční osobnost. Vždycky v té hodině udělala

---

170 Radostné mládí. Cvičení s bílými obručemi pro dorostenky. Autorky Blažena Petrová a Věra Mojžíšová, hudba Oldřich Flosman. Rok 1960

skvělou atmosféru, a my, co jsme přišli do Kralup, tak ona nás přijala naprosto dobře. V té době to byla vlastně tělovýchovná jednota Kaučuk.

V jakých oddílech jste v Sokole cvičila?

Základní tělesnou výchovu.

Nyní je cvičení rozdělené na několik různých oddílů.

Ano, to jsem viděla na oslavě výročí 130 let Sokola, to všechno nám ukazovali.

A který oddíl by vás nejvíce lákal?

Já chodím cvičit v úterý dopoledne, s Ivankou Hurdíkovou, cvičení pro seniory. Když jsme začínali, tak nás tam bylo 10 až 15, a nyní nás tam bylo i 32.

Když jsem se byla na hodině podívat, tak jsem si všimla, že vás paní Hurdíková nešetří.

Ne, to ona nás vůbec nešetří. Na to, že je jí skoro 80 let.

Jak vzpomínáte na Šibřinky?

Nejsem moc šibřinkový typ. Jsem trémista. Cvičit na veřejnost jsem si netroufala. Vždycky jsem se zúčastňovala jako divák.

Jak vidíte tedy Sokol?

Optimismus, výchovu k jakési statečnosti, dochvilnosti, dodržování slova, ukázněnost, respektování kolektivu a to myslím naprosto vážně. A o tom se dneska moc nehovoří.

Jaká je funkce vzdělavatelů?

Vzdělavaté vedli k vlastenectví, milovat vlast. Chápu, že na to staří sokolové vzpomínají. Ono to je nezapomenutelné, ale dneska ten vývoj, jde spíš k evropským sdružením a evropanství.

A z vašeho pohledu, vy byste podporovala vlastenectví, nebo také spíše evropanství?

Já bych si vybrala to evropanství. Myslím si, že je to určitá nutnost, způsob určitého přežití v Evropě. Ale s úctou hledím ke starým sokolům, kteří měli tyto ideály. Doba je už ale někde jinde a jde jiným směrem.

Souhlasíte se sokolským heslem ve zdravém těle zdraví duch?

Souhlasím a říká se také sportem ku zdraví.

Oblékla jste si někdy sokolský kroj? A líbí se vám?

Oblékla. Na slavnosti k výročí ho měli také obléknutý a je to moc elegantní a slušivé. Zvlášť na štíhlých vysportovaných postavách. Dřív pod Sokol patřil ještě divadelní spolek a také pěvecký sbor. To muselo být mohutné. Sedmdesát zpívajících mužů. Nevím, zda by se to ještě v Kralupech dalo dohromady.

Řekla bych, že každý, kdo v Kralupech něco znamenal, prošel Sokolem. A dřív to bylo tak, že z každé rodiny byl někdo v Sokole.

Je fantastické to, že i když byl Sokol zrušený, tak ten duch tam byl pořád.

To revoluci jsem dost těžko snášela, ten pohrdavý přístup k postoji ke spartakiádě, já jsem byla hrdá, když jsem tam mohla cvičit. A nebyla jsem sama. Myslím, že by se na to mělo vzpomínat s úctou. Vždyť spartakiáda, to je československý fenomén. Ty obrovské tělovýchovné sestavy v nejrůznějších krojích na Strahově. Né každý národ to má. Pořád se mi vybavuje Brána borců. A když cvičili vojáci, třeba když přšelo, a oni v tom blátě.

Nyní má tělocvik paní Vacková jen jako aktivitu na protažení a udržení pružné postavy. Život má spojený hlavně s kulturou. Na akce Sokola v Kralupech chodí pravidelně, žádnou nevynechá.

Obrázek č. 21 na str. 141

13.3. Ivana Hurdíková

nar. 7. září 1935

Žena, na které je vidět radost z pohybu a radost práce s lidmi. Ve svých myšlenkách, ale v činech šla jednoznačně s dobou. Neustále se snažila a stále se snaží o moderní rozvoj kralupského Sokola.

Jaké bylo vaše první setkání se Sokolem?

Když se podívám na úplný začátek, tak to my mohlo být tak 4 nebo 5 let, když moje maminka s tatínkem, ještě v rámci sokolské jednoty Praha Střešovice, vyrazili na výlet. To vím všechno z vyprávění. Vzali vozík, naložili na to všechno, co se potřebovali ke kempování a vyrazili jsme.

Cvičila jste za války?

V roce 1945 jsem byla desetiletá a tak za války jsem necvičila vůbec v Sokole a před válkou jenom jako malé dítě. Po válce v roce 1948, jsme se přestěhovali do Libáně u Jičína. Tam moje maminka, jako stará sokolka, začala cvičit. Ještě se vrátím do roku 1945. To jsme ještě bydleli v Úžicích. Tam byla krásná sokolovna, a kdybyste jí viděli teď. Je neopravená, a zajímalo by mě, jestli se tam vůbec cvičí. Moje máma jako cvičitelka a i táta jako velký fotbalista, funkcionář, pracovali v Sokole. A to bez nějakých velkých školení. Maminka zavedla cvičení žákyň.

Cvičila jste celé dětství. Jak to pokračovalo s cvičením dál?

Když mi bylo asi 15 let, tak jsem si řekla, že tělocvik je nadevše, že se mi cvičení moc líbí, a že si to zvolím jako svoje zaměstnání. Dost snadno jsem se dostala na gymnázium. Po ukončení septimy nám řekli, že budeme maturovat. Pan profesor Ševčík mi navrhl, že by bylo dobrý, kdybych šla na institut tělesné výchovy a sportu¹⁷¹, který v té době otevírali. Hned jsem napsala přihlášku a byla jsem přijata. Byl to úplně první ročník, kdy bylo 100 žáků ve 4 třídách. My jsme byly zařazeny mezi gymnastky. Gymnastika byl sport, který jsem od malička milovala.

Jaká byla studia na institutu?

---

¹⁷¹ Fakulta tělesné výchovy a sportu je jednou z nejmladších fakult Univerzity Karlovy v Praze. Stala se její součástí v roce 1959 zprvu jako Institut tělesné výchovy a sportu, od roku 1965 jako fakulta Univerzity Karlovy. Původně se učitelé tělesné výchovy pro obecné školy vzdělávali na čtyřletých učitelských ústavech s maturitou a pro střední školy se od roku 1892 vzdělávali na Vzdělávacích kurzech pro učitelství tělocviků na středních školách a učitelských ústavech při lékařské fakultě UK. Roku 1945 německý vzdělávací kurz zanikl a český se přeměnil v Ústav pro vzdělávání profesorů tělesné výchovy při Univerzitě Karlovy v Praze. V roce 1948 byl ústav včleněn do pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, ze které v roce 1953 byla vytvořena Vysoká škola pedagogická, v jejímž rámci byla katedra tělesné výchovy začleněná do tzv. společenské fakulty VŠP a byla pověřena výukou učitelů tělesné výchovy pro II. a III. stupeň škol. V roce 1953 byla současně zřízena samostatná vysoká tělovýchovná škola pod názvem Institut tělesné výchovy a sportu, která měla vychovávat vysokoškolsky vzdělané pracovníky pro tělovýchovné hnutí, trenéry a metodiky, a pro vysoké školy učitelé tělesné výchovy a vědecké pracovníky. V roce 1958 byl Institut spojen s katedrami tělesné výchovy VŠP s cílem vychovávat jak odborné pracovníky, tak středoškolské a vysokoškolské učitele tělesné výchovy. FAKULTA TĚLESNÉ VÝCHOVY A SPORTU. [online]. 2012 [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: <http://www.ftvs.cuni.cz/fakulta.html>

Bylo to velké sportování. Na institutu byl rektorem Ladislav Serbus¹⁷². To byl starý Sokol a úžasný gymnasta. Vložil nám základy všeho, co se týče morálních základů cvičení, pohybových úkonů a vedl nás k tomu, abychom tělocvik milovali.

Na institutu jsem se poprvé seznámila se spartakiádou. Vysoké školy měly svoje speciální cvičení. Děvčata s obručemi a chlapci měli odrazové můstky a trampolíny.

A co léta padesátá?

V padesátých letech jsme začali vést oddíly ZRTV (základní a rekreační tělesná výchova) jako studentky. Já jsem byla na soustředění, kde byla i Věra Čáslavská¹⁷³, tehdy jako dorostenka. Tu jsme všichni hýčkali a viděli jsme, jaký má velký talent a nadání.

Jak je podle vás rozdíl mezi všesokolským sletem a spartakiádou?

Všechny spartakiády jsem nacvičovala jednak jako cvičitelka a jako okresní vedoucí starších žákyň. Skladby to byly nádherné. Když se zamyslím třeba nad skladbou, sestry cvičitelky Žerovnické¹⁷⁴, cvičení s míčky¹⁷⁵. Další krásná skladba byla s tyčkami a s bubínkem. Michal David napsal krásnou hudbu pro starší žákyně

---

¹⁷² prof. Ladislav Serbus, Narodil se v r. 1908. Nymburské gymnázium absolvoval v roce 1926. Byl význačným českým tělovýchovným pedagogem. V letech 1953 byl rektorem nově vzniklého ITVS v Praze. V letech 1967 – 1969 byl děkanem FTVS UK. Byl autorem řady melodických a vědeckých prací, zejména v oboru teorie tělesné kultury a gymnastiky. Složil několik spartakiádních pohybových skladeb a byl zaníceným propagátorem pohybové aktivity. Byl nositelem řady nejvyšších státních vyznamenání, např. Řádu práce, Za zásluhy o výstavbu, Za vynikající práci aj. Gymnázium Nymburk. [online]. 2014. vyd. Nymburk [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: <http://www.gym-nymburk.cz/vyznamni-absolventi/prof-ladislav-serbus.html>

¹⁷³ Věra Čáslavská, 3. května 1942 Praha, bývalá československá sportovní gymnastka, trenérka a významná sportovní funkcionářka, sedminásobná olympijská vítězka, čtyřnásobná mistryně světa, jedenáctinásobná mistryně Evropy a čtyřnásobná Sportovkyně roku Československa. Po sametové revoluci byla v letech 1990–1996 předsedkyní Československého olympijského výboru a v letech 1995–2001 také členkou Mezinárodního olympijského výboru.

¹⁷⁴ Jarmila Žerovnická, 1907,

¹⁷⁵ Červené míčky. Cvičení pro dívky ve věku 12 - 14 let. Autorky: Jarmila Kostková a Jarmila Žerovnická, hudba Josef Ceremuga. Rok 1960

s názvem *Poupata*¹⁷⁶. Ty písničky si děvčata zpívala všude. Na chodbě v tělocvičně. Byla to taková velice působivá, moderní, nádherná skladba.

Vy jako sokolka tedy spartakiádu nezatracujete?

Já jsem ta hromadná cvičení vždycky obdivovala. Co do počtu, umění a hlavně schopností vedoucích, že dokázali dát tak obrovské masy dohromady. Pohled na Strahov, když jsme například cvičily jako ženy Vltavu, tak to bylo něco tak nádherného, že děvčata, která se na Strahov nedostala, tak brečela, že do Prahy jet nemohou. Já jsem se zúčastňovala téměř všech spartakiád. Nejkrásnější byla asi skladba Vltava.

A rozdíl mezi sletem a spartakiádou?

*Velký rozdíl v obsahu nevidím. Ani ve způsobu cvičení. Vystoupení sletová i spartakiádní byla úžasná, ale rozdíl byl v tom duchu. Při spartakiádách přišli okresní vedoucí do školy a řekli. Třída ta a ta musí dát dohromady určitý počet dětí. Nacvičovalo se to ve školách, v učilištích, na vojně, muži ve sportovních oddílech. V některých případech to bylo z musu. Kdežto složky ženské, dětské, dívčí ty ten nácvik milovaly. Skladbu *Poupata* děvčata cvičila s velkým nadšením. Ženy téměř všechny dobrovolně nacvičovaly mimo normální hodiny, v sobotu v neděli.*

A jak se vše změnilo po roce 1990?

Po devadesátém roce se na slety nacvičovalo už jen dobrovolně. Všichni cvičenci se přihlašovali dobrovolně, a tak se počty rapidně snížily. Ve školách už se nenacvičovalo, nacvičovalo se pouze v jednotách. Kus práce v tom udělalo i ASPV¹⁷⁷, kteří pomáhali v nacvičování svých skladeb a účasti na sletech.

---

176 Starší žákyně. Věk 11 - 14 let, červený úbor s bílými pruhy na bocích. Autorky: Eva Veselá, Jarina Žitná, hudba František Janeček, text písně *Poupata* Jaroslav Machek, zpíval Michal David, Celkem nacvičovalo 107 000 dětí, na Strahově vystoupilo 13 824 cvičenek. Rok 1985

177 Činnost České asociace Sport pro všechny se snaží zpřístupnit tělesnou výchovu a sport široké veřejnosti. Hlásí se k odkazu dr. Miroslava Tyrše a jeho následovníků. Čerpá z práce lékařů, tělovýchovných pedagogů a dalších odborníků, kteří pochopili význam pohybové aktivity pro člověka. Uvědomuje si, že smysl přiměřeného pohybového režimu může být zcela naplněn jen ve spojení s racionální výživou a celkově dobrou životou správou. V tomto širším rámci spatřuje vysoký společenský význam sportu pro všechny jako racionální alternativy proti drogové závislosti, asociálnímu chování a dalším negativním jevům.

A co kralupští sokolové a kultura? Zavzpomínáte na Šibřinky¹⁷⁸?

Šibřinky jsou asi nejdůležitější kulturní událostí. Začala s nimi v Kralupech, ještě v době základní tělesné výchovy, paní učitelka sestra Lipšová. Byla to ona, která začala cvičení s hudbou. S pomocí ještě paní Šimákové z Lobečku¹⁷⁹, se uskutečnil program o pěti šesti číslech. Byla to vždycky velice moderní vystoupení. Pamatuji si třeba na vystoupení uklízeček. Začalo to tím, že jsme měly košťata, na košťata jsme si sedly a s hudbou „Raketou na Mars poletíme zas“ jsme tancovaly. Nebo vtipné vystoupení Slepice a kohouti. Slepice snášela veliká vejčička, kohouti kolem nás lítali. Takto jsme se bavili. V té době tolik zábavy nebylo a tak jsme se bavili na Šibřinkách.

Ve svých letech jste stále aktivní, máte ráda jógu, lyžování, cyklistiku. Ve vašem věku je to obdivuhodné. Kdy jste naposledy stála na lyžích a kdy jste se byla naposledy projet na kole?

Tak, jak přibývají léta, tak ubývají síly. Každý člověk, a i já, se musí snažit, aby ještě nějaká pohybová aktivita byla. Když mi bylo 65, tak jsem skončila s lyžováním. Celkem pětkrát, v této nové době, jsem se dostala do Alp. Přestala jsem jezdit v 65 letech po úrazu. Pak jsem teprve začala jezdit s ženami na cyklozájezdy do zahraničí. Byly jsme několikrát v Rakousku. A když už nám to tolik nešlo, tak jsme začaly jezdit tady, po vlastech českých. Byly jsme na Šumavě, na Mělníku, na Řípu. Vždycky se dalo dohromady několik žen a vyrazily jsme. Bylo to pro nás vždycky velké rozptýlení a načerpání nových sil.

V Sokole Kralupy jste zakladatelkou a cvičitelkou seniorského cvičení. Jak vás napadlo, že založíte cvičení pro tuto věkovou skupinu?

Jak ubývaly síly, tak jsem přestávala chodit mezi ženy cvičit zdravotní cvičení. Ale moje tělo pohyb potřebovalo. Tak jsem řekla sousedkám, že bychom mohli u nás v obýváku cvičit. To se ale nelíbilo mému muži. Ten by raději koukal na mladá těla. Tak jsem si říkala, jak by se to dalo vyřešit. Zjistila jsem, že je v tělocvičně dopoledne

---

178 Šibřiti se, znamená starší češtinou veseliti se, zábava s tancem.

179 Lobeček je část města Kralupy nad Vltavou v okrese Mělník. Trvale zde žije 5996 obyvatel. V minulých dobách patřil Lobeček k obci Nelahozeves na protějším břehu řeky. První písemná zmínka o Lobečku pochází z roku 1390. Od roku 1623 byl Lobeček v majetku Lobkoviců. V roce 1919 byl Lobeček připojen k městu Kralupy nad Vltavou.

volno. Představte si, když jsem začala, tak na první hodinu přišlo kolem dvaceti žen. A dosud tam chodí takových 25 někdy 28 žen. Cvičíme zdravotní cviky, zatancujeme si country, na gymballech¹⁸⁰, s overbally¹⁸¹, s flexi bary¹⁸². Využíváme všechna moderní náčiní. Cvičení s flexi bary můžeme dělat jen tak deset patnáct minut. V našem věku máme bolavá ramena a delší cvičení má vliv i na bederní páteř. Hodně cvičíme v sedu na lavičce nebo na gymballech, tím se bederní páteř zpevní. My starší už tu bederní páteř máme velice chabou. Tak abychom jí posilovali. Někdy jdeme také do lehu na zem, ale to je už problém se vstáváním. Vstávat se musí na jednu stranu, přes jednu nohu a pomalu se zvedneme.

Chodí mezi vás i nějaký muž?

Jeden chodí, přijde s dvěma holemi, ty tam odhodí, chytne se žebřin a jako mladík cvičí.

Kdo je mezi vámi nejstarší?

Kdo myslíte? Nejstarší jsem já. Tam už nikdo starší není.

Když se v Kralupech řekne jméno Ivany Hurdíkové, zaváhá jen mladý člověk. Zná jí každý, kdo prošel Sokolem nebo na nějaké akci Sokola byl. Ve svých, skoro osmdesáti letech je to žena stále aktivní a pro všechny by měla být vzorem. Cvičení pro seniory, které založila a pravidelně vede, má takový úspěch, že vznikla již druhá skupina cvičenců.

---

180 GYM BALLY, velký gymnastický míč. Cvičení je zaměřené na odstraňování vadného držení a svalové dysbalance těla.

181 Cvičení s overbally je kompenzační cvičení pomalejšího charakteru zaměřené na odstraňování vadného držení a svalové dysbalance těla. Jedná se o malý nafukovací pružný míček, se kterým se dá dělat řada posilovacích, protahovacích a vyrovnávacích cviků, které se dají cvičit doma i při různých cvičebních lekcích. Cvičení s overbally zapojuje hluboký stabilizační svalový systém - zejména svaly zad, krku, břicha a pánevního dna. Cvičení s overbally s využíváním balancování a zapojování hlubokých svalů odstraňuje svalovou nerovnováhu a pomáhá správně zpevnit tělo a zlepšit jeho držení.

182 Vibrační kmitací tyč FLEXI-BAR je původem rehabilitační náčiní. Cvičení s FLEXI-BAREM je vynikající prevencí proti bolestem zad. Toto cvičení je skvělým tréninkem pro všechny stupně výkonnosti a pro všechny věkové skupiny. Vibrační tyč FLEXI-BAR pomáhá stabilizovat trup, především pak páteř.

ZÁVĚR

V tomto roce Sokol oslavil 152 let. Vznikl jako ryze česká, víceméně vůči Němcům vyhrazená tělovýchovná organizace a od začátku se vymezoval jako politicky nezávislý a ryze nadstranický. Zanedlouho se vytvořila masivní organizace čítající statisíce členů. Právě díky celospolečenskému renomé mohl Sokol sehrávat v průběhu let podstatnou konsolidační roli.

Miroslav Tyrš se narodil v německé rodině, ale brzo přišel do Čech, kde prožil dětství. Tam bylo centrum politického češství a on se pod dojmem revolučních let 1948 přiklonil na českou stranu. Změnil si příjmení z Tiersch na Tyrš.

Tyrš zorganizoval a během dvou měsíců zařídil založení Tělocvičné jednoty pražské. Oficiálně tedy 16. února 1862.

Mnoho lidí si myslí, že sokolský kroj vznikl jako dobová móda. Ale od počátku byl míněn jako provokační, jako něco, co na sebe mělo upozornit. Mužský sokolský kroj potom v různých obměnách, jak ho Mánes navrhl, vydržel dlouho.

Sokol byl pozdně obrozenecké hnutí. Nebyl nějak politicky orientován, byl jenom čistě národní, nadstranický. Podle spolkového zákona, platného v Rakousku-Uhersku, nesměly spolky vyvíjet politickou činnost. Možná i proto Tyrš vytyčil heslo „Sokol není pro strany, ale pro národ veškerý“. To, že Tyrš budoval Sokol nadstranický, se ukázalo jako velice prozíravé. Koncem 19. století a za první republiky byl totiž společenský život i ostatní tělovýchovné organizace v Českých zemích a později v Československu stranictvím doslova prosyceny. A velice důležité bylo, že to vlastenecky a celonárodně chápala i česká veřejnost. Sokol se považoval za vůdce národa a jeho aspirace byly skutečně veliké. Heslo „Co Čech, to sokol“ vlastně znamenalo, že se snaží zahrnout celou národní komunitu, kterou však definoval výlučně česky. Sokol v podstatě propojoval myšlenku politické samostatnosti českého národa, která nebyla přesně formulována. Ostatně předseda Sokola Scheiner byl později členem Maffie a jedním z prvních podporovatelů Masaryka během první světové války.

Legionářské jednotky v Rusku byly často tvořeny ze sokolů, kteří tam učili tělocvik. První legionářská jednotka v roce 1915, založená v Paříži, dostala jméno „Nazdar“. Velkou část této jednotky tvořili právě pařížští sokolové.

Ještě v 19. století byl skutečně zájezd do Paříže. Sokolové Francii fascinovali tím, že chodili ve svých krojích, zpívali sokolské písně a pili pivo. Pro Francouze to bylo nezvyklé a měli z nich nejdříve legraci. Ale po gymnastických závodech naše tři sokolská družstva obsadila první tři místa. A najednou se říkalo, to jsou statní junáci, tak má vypadat výchova mládeže k tělesné zdatnosti. Tím se vše prolomilo. Sokolové se stali výkonnými činiteli české zahraniční politiky.

Československá republika vznikla 28. října 1918, ale postrádala dva základní mocenské nástroje státu. Ochromenou armádu a policii a četnictvo. Sokolové tehdy ustavili národní stráž.

Masarykovské ideje víceméně odpovídaly tomu, co Sokol do té doby hlásil – asketismus, kulturu těla i duše. Sám Masaryk používal pro cvičení slovo „sokolování“.

Být Sokolem bylo módou. Navíc to bylo užitečné být sokolem. Bylo to užitečné z hlediska kontaktů, ale i z hlediska toho, že sokolové měli v počátku první republiky přístup do státní správy podobně jako legionáři. S výjimkou Husáka a Novotného byli

všichni členy Sokola. V roce 1938 přichází mobilizace a později X. slet. Němci si museli uvědomit, že Češi jsou mohutná síla.

Další zajímavou informací, nalezenou při hledání podkladů pro diplomovou práci, byl postoj Sokolů vůči Židům. Ve 30. letech se objevily antisemitské hlasy. Padlo rozhodnutí, aby byli Židé vyloučeni ze sokolských jednot. Je to jakási skvrna na neposkvřněném štítu Sokola.

Za druhé světové války měli Sokolové velké ztráty. Oběťmi byla sokolská elita včetně starosty. Válka skončila. Došlo k zajímavému posunu. Sokol versus nová vláda. Sokol zrušil zákaz vstupu lidovcům i komunistům. Sokol se jakoby pootevřel. Komunisté také obrátili. Místo zákazů naopak doporučovali vstup do Sokola. Měli to dobře promyšlené. Gottwald se také stává členem malostranského Sokola.

Přišel únor 1948. Sokol se nikdy nevyjadřoval k politickým otázkám, nezkoumal politickou příslušnost svých členů, nezaujímal postoje k politickému dění od osvobození až do února 1948. Když pak po únoru byla sjednocena tělovýchova, komunisté využívají sokolské organizace a přejmenovávají na Československá obec sokolská.

Část vedení Sokola to možná uvítala, ale vedení jako celek rozhodně ne. Nepřivítala to ale většina členské základny, což ukázala protikomunistická demonstrace na XI. všesokolském sletu po únoru 1948. Václav Černý ve svých vzpomínkách píše: *"Co by se stalo, kdyby na náměstí pode mnou čelo kterékoli župy zahrulo náhle přes most a zamířilo rovnou k Hradu? Kdo mohl zabránit tisícům a desetit tisícům mužů obsadit sídlo československých prezidentů a jednat po svém?"*

Sokol nevyjadřoval vůli celého národa odmítnout nastupující režim. Byly také velmi silné složky, které režim podporovaly. A byly dokonce i uvnitř Sokola, což zároveň vysvětluje, proč se velká část sokolského hnutí účastnila sjednocovacích procesů.

Především sletový průvod po XI. sletu se stal zdaleka největší demonstrací proti nastupujícímu komunistickému režimu, a to až do konce 80. let. Přitom to byla demonstrace zcela pokojná a kultivovaná, která by s brutálním zásahem nemohla obstát.

Byl to velmi působivý protest. Když sokolové procházeli kolem tribuny nově ustaveného prezidenta Gottwalda, který byl prezidentem pár dní, otáčeli se na druhou stranu, případně skandovali hesla "Ať žije prezident Beneš!". Byla to hozená rukavice režimu a znamenalo to velkou osobní odvahu těchto lidí. Také si to mnoho lidí z řad činovníků velmi tvrdě odneslo.

Jak vyplývá z rozhovoru s panem Czechnamem, v 50. letech spousta sokolů cvičit přestala. Sami komunisté si stěžovali, jaký je to úpadek, skoro půl milionu aktivních členů včetně sportovců.

Jak to bylo s přechodem ze sletů na spartakiády, to je také složitá otázka. Byly spartakiády iniciativou komunistů? Jak ukazují archivní materiály, velkou roli v organizování spartakiád hráli sokolští činovníci, kteří chtěli uskutečnit další slet za nových podmínek, ale s novým názvem. Jednoznačně to navazovalo na maninskou spartakiádu z roku 1921, která byla vlastně proti sokolským sletům. Je to v podstatě jenom název. V roce 1955 spartakiáda vypadá jinak než slety. Ale postupně, jak jde jedna spartakiáda za druhou, znovu se začíná více a více podobat sletům a čím dál více se hlásí k tradici sokolských sletů.

Je důležité říct, že komunistický režim neměl se sokolskou tradicí zásadní problém. Tyrš byl pro ně vždycky velký hrdina. Když se podíváme na lidi, kteří spartakiády vytvářeli, a kteří tam cvičili, je podobnost se Sokolem takřka stoprocentní.

Když přišel rok 1989, Sokol se znovu obnovil, přestože vlastně nikdy formálně nezanikl. Být sokolem bylo považováno za čest. Za dobu své existence zažil Sokol nejen vzlety, ale také pády. Totalitními režimy byl několikrát rozpuštěn a měl být i zcela zapomenut. Žádné politické moci se však Sokol zničit nepovedlo. Sokolové vždy našli sílu a způsob, jak bojovat za mravní zásady, ve kterých byli vychováni, za svobodu, za svůj národ.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- ✓ *BARTOŠ, Josef. Data Českých dějin: od příchodu Slovanů do r. 1996. Indiana University: Alda, 1997. ISBN 9788085600407.*
- ✓ *BARTOŠ, Josef. Miroslav Tyrš: studie kritická: Zlatoroh; sbírka ilustrovaných monografií, sv. 31-32 – Svazky 31–32. Praha, 1916.*
- ✓ *BĚHALOVÁ, Štěpánka. Tužme se!: z historie a současnosti jindřichohradeckého sportu. Jindřichův Hradec: Muzeum Jindřichohradecka, 2005, 142 s. ISBN 80-862-2722-7.*
- ✓ *Borovička, Michael. Lidová demokracie. Let českého sokola. č. 50, 2. 7.1994*

- ✓ *BUKOVSKÝ, Stanislav. Odešla Velká žena: Nekrolog. Národní listy. 23. 2. 1937, roč. 77, č. 54.*
- ✓ *ČERVINKA, Václav. U kolébky Sokola: Vzpomínky účastníkovy. Praha: Šolc a Šimáček, 1920*
- ✓ *DVOŘÁKOVÁ, Zora. T. G. Masaryk, Sokol a dnešek, Praha: Hříbal, 1991*
- ✓ *HAVLÍČEK, Věnceslav. Kdo je: Miroslav Tyrš. Praha: Orbis, 1947.*
- ✓ *HNITKA, Josef. Padesát let Sokola Kralupy n. V.: Vydáno péčí vzdělávacího odboru jednoty. 1. vyd. Kralupy nad Vltavou: Grafický závod Josef Bláha, 1934.*
- ✓ *http://www.nm.cz/admin/files/HM/download/novod_dejiny/telesna_vychova/spar_takiady.pdf*
- ✓ *KOCOUREK, Milan. Dějiny Sokola Londýn. Praha: Olympia, 1990. ISBN 10911/90.*
- ✓ *KOLEKTIV AUTORŮ. Život kralupského Sokola aneb tři ženy v tělocvičně. 1. vyd. Mělník: Tělocvičná jednotka Sokol Kralupy nad Vltavou, 2010.*
- ✓ *KOUKAL, Pavel. Sokolové proti Heydrichovi: z historie a současnosti jindřichohradeckého sportu. Duchcov: Vydalo nakl. Kapucín pro Sokolskou župu Krušnohorskou-Kukaňovu, 2002, 43 s. ISBN 80-864-6701-5.*
- ✓ *KOZÁKOVÁ, Zlata. Sokolské slety. Praha: Orbis, 1994. ISBN 80-235-0029-5*
- ✓ *KOZÁKOVÁ, Zlata. Praha pohyb Sokol. 1. vyd. Praha: ČOS, 1998.*
- ✓ *Martin Jan Vochoč: Kalendář historický národa českého, Prague 1940, pp. 811–812*
- ✓ *MUCHA, Vilém. Dějiny dělnické tělovýchovy v Československu. Praha: Olympia, 1975. Kapitola Doba vzniku Sokola*
- ✓ *Památník: X. sletu všesokolského v Praze 1938. Praha: ČOS, 1939.*
- ✓ *Paní Renáta Tyršová: Památník na počest jejích sedmdesátých narozenin. 1. vyd. Praha: Národní rada československá, 1926. ISBN D5a4a.*
- ✓ *PANÝREK, Duchoslav. Pyaemia. In OTTO, Jan. Ottův slovník naučný. Praha: J. Otto, 1905. Dostupné online. Svazek 20, s. 1029.*
- ✓ *PELIKÁN, Jan. O Sokole. Praha: Nákladem Československé obce sokolské, 1920*
- ✓ *PELIKÁN, Jan. Sokolská myšlenka. Praha: Nákladem Československé obce sokolské, 1930*
- ✓ *PELIKÁN, Jan. Sokolstvo a sport. Praha: Nákladem Československé obce sokolské, 1931*

- ✓ PELIKÁN, Jan. *Vznik, vývoj a cíle sokolské práce vzdělávací*. Praha: Nákladem Československé obce sokolské, 1927
- ✓ Pohřeb Jindřicha Fügnera. *Národní listy*. 1865-11-20, roč. 5, čís. 259, s. 1. Dostupné online [cit. 2014-02-08].
- ✓ *Pravidla Tělocvičné jednoty pražské Sokola*. Praha: s.n., 1862
- ✓ REITMAYER, Ladislav. *Přehled vývoje tělesné výchovy na území čssr*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství v Praze, 1978. ISBN 14-549-78
- ✓ Robert Šimek: *Miroslav Tyrš – Paže tuž, vlasti služ!*, Profit.cz 2010
- ✓ Rudolf Chadraba, Josef Krása, Rostislav Švácha a Anděla Horová: *Kapitoly z českého dějepisu umění I: Předchůdci a zakladatelé*, Prague 1987.
- ✓ SCHEINER, Josef. *Dějiny Sokolstva: v prvním jeho pětadvacetiletí*. Praha: Grégr, 1887
- ✓ *Spartakiády 1953–1990*, Národní muzeum, Archiv sportu a tělesné výchovy, inventář č. 80, NAD č. 171, v Praze 2007, Lucie Swierczeková
- ✓ TYRŠ, Miroslav. *Miroslav Tyrš a jeho místo v dějinách české pedagogiky: Z dějin pedagogiky – Svazek 33*. Praha: Státní ped. nakl., 1989. ISBN 9788004232061.
- ✓ TYRŠ, Miroslav. *Tyršova idea národní armády*. Svaz československého důstojnictva, 1937.
- ✓ *Velké dny československé tělesné výchovy*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1980. ISBN 27-002-80.
- ✓ WALDAUF, Jan. *Sokol: malé dějiny velké myšlenky*. Luhačovice: Atelier IM, 2007. ISBN 978-80-85948-67-7.
- ✓ *XIV. všesokolský slet: Praha 2006*. Editor Zdeněk Kubín. Praha: Česká obec sokolská, c2006, 303 s. ISBN 80-86402-15-0.
- ✓ *Zemřelí v Praze*. *Národní listy*. 1865-11-17, roč. 5, čís. 256, s. 3. Dostupné online [cit. 2014-02-08].
- ✓ ŽIŽKA, Jiří. *Dějiny a současnost Sokola*. Praha: Česká obec sokolská, 2005. ISBN 80-86402-14-2.

Seznam použitých internetových zdrojů

- ✓ *Atletika Kralupy*. [online]. 2009 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://atletikakralupy.nolimit.cz/rubriky/historie-sokola/osobnosti-kralupskeho-sokola>

- ✓ *Atletika Kralupy. [online]. 2009 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://atletikakralupy.nolimit.cz/rubriky/historie-sokola/osobnosti-kralupskeho-sokola>*
- ✓ *Česká televize. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10350893065-heydrich-konecne-reseni/>*
- ✓ *Česká televize. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10176269182-retro/209411000360026/>*
- ✓ *Česká televize. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10435283878-xv-vsesokolsky-slet-i-program-hromadnych-skladeb/212471291800001/>*
- ✓ *Česká televize. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/873537-hledani-ztraceneho-casu/202324246000311-stanislav-olmer-uvadi-1/video/>*
- ✓ *Česká televize. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10176269182-retro/209411000360026/>*
- ✓ *Česká televize. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10435283878-xv-vsesokolsky-slet-i-program-hromadnych-skladeb/212471291800001/>*
- ✓ *Česká televize. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/873537-hledani-ztraceneho-casu/202324246000311-stanislav-olmer-uvadi-1/video/>*
- ✓ *Český rozhlas: Radio Praha. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/krajane/i-sokol-v-zahranici-ma-vic-jak-stoletou-historii>*
- ✓ *ČOS. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.sokol-cos.cz/sokol-v-dejinach-naroda-F5C0>*
- ✓ *ČOS. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.sokol-cos.cz/sokol-v-zahranici-FD6A>*
- ✓ *ČOS. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.sokol-cos.cz/sokol-v-zahranici-FD6A>*
- ✓ *ČOS. ČOS [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.sokol-cos.cz/casopisy-E5AF>*

- ✓ ČOS: [http://www.sokol-cos.cz/: manual_sokol.pdf](http://www.sokol-cos.cz/manual_sokol.pdf). Sokol [online]. [cit. 2014-04-18]. Dostupné z: [?page=graficky-manual-D1D0](http://www.sokol-cos.cz/?page=graficky-manual-D1D0)
- ✓ E-dějiny. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.edejiny.cz/1955-spartakiada/>
- ✓ E-dějiny. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.edejiny.cz/1955-spartakiada/>
- ✓ Host: Měsíčník pro literaturu a čtenáře. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2008/9-2008/josef-barak-vlastenec-nejen-s-hubou-od-piva>
- ✓ Host: Měsíčník pro literaturu a čtenáře. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2008/9-2008/josef-barak-vlastenec-nejen-s-hubou-od-piva>
- ✓ Host: Měsíčník pro literaturu a čtenáře. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2008/9-2008/josef-barak-vlastenec-nejen-s-hubou-od-piva>
- ✓ Libri: Kdo je kdo. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo18/search.php?zp=1&name=Bar%E1k+Josef>
- ✓ Lidé města. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://lidemesta.cz/archiv/cisla/5-2003-10/telocvicny-spolek-pani-a-divek-prazskych.html>
- ✓ Neviditelný pes: Lidovky. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: http://neviditelnypes.lidovky.cz/historie-150-let-od-skvele-myslenky-sokolske-2-fmv-/p_spolecnost.aspx?c=A120609_230644_p_spolecnost_wag
- ✓ Osobnosti.cz. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.osobnosti.cz/jindrich-fugner.php>
- ✓ Pohřeb Jindřicha Fügnera. Národní listy. 1865-11-20, roč. 5, čís. 259, s. 1. Dostupné online [cit. 2014-02-08].
- ✓ Sokol.cz. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.osobnosti.cz/jindrich-fugner.php>
- ✓ Sokol.cz. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.osobnosti.cz/jindrich-fugner.php>

- ✓ Sokolská župa Budečská. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.zupabudecska.cz/clanky/znate-historii-sokolskeho-pozdravu-nazdar>
- ✓ Stopař: Trampský internetový časopis. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://stopar.cs-info.cz/index.php/lanky-mainmenu-28/46-pvod-pozdrav-nazdar-ahoj-a-au>
- ✓ TJ Sokol Vysočany: ČOS. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: http://www.tjsokolvysocany.cz/?page_id=256
- ✓ TJ Sokol Vysočany: ČOS. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: http://www.tjsokolvysocany.cz/?page_id=256
- ✓ USTRCR. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/sokol/panel04.pdf>
- ✓ USTRCR. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/sokol/panel11.pdf>
- ✓ USTRCR. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/sokol/panel25.pdf>
- ✓ Vlast. [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://vlast.cz/prezident-kennedy-chvalil-rol-i-sokola-v-americe/>
- ✓ Župa Baráková. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: http://sokolbrod.cz/wp-content/uploads/2013/12/Nazdar18_201312.pdf
- ✓ Župa Baráková. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: http://sokolbrod.cz/wp-content/uploads/2013/12/Nazdar18_201312.pdf
- ✓ Župa Baráková. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: http://sokolbrod.cz/wp-content/uploads/2013/12/Nazdar18_201312.pdf

Seznam použitých rozhlasových a televizních zdrojů

- ✓ *Spartakiáda, Retro, premiéra 28. 6. 2009*
- ✓ *František Morkes: Jak vzniklo slovo „spartakiáda“, Český rozhlas Leonardo, 18. 12. 2005*
- ✓ *Martina Niklová: Rok 1928 a komunistický pokus o velkou protestní akci, Český rozhlas, 18. 3. 2008*
- ✓ *Martina Niklová: Rok 1928 a komunistický pokus o velkou protestní akci, Český rozhlas, 18. 3. 2008*

SEZNAM OBRÁZKŮ

OBRÁZEK Č. 1 – NÁVRHY SOKOLSKÝCH KROJŮ	131
OBRÁZEK Č. 2 – NÁVRH KROJE OD JOSEFA MÁNEŠA	131
OBRÁZEK Č. 3 – NÁVRH SOKOLSKÉHO KROJE.....	132
OBRÁZEK Č. 4 – NÁVRH SOKOLSKÉHO KROJE.....	132
OBRÁZEK Č. 5 – NÁVRH SOKOLSKÉHO KROJE.....	133
OBRÁZEK Č. 6 – VÝLETNÍ KROJ SOKOLSKÝCH DOROSTENEK	134
OBRÁZEK Č. 7 – DOCHOVANÝ SOKOLSKÝ KROJ.....	134
OBRÁZEK Č. 8 – MILOSLAV TYRŠ.....	135
OBRÁZEK Č. 9 – MILOSLAV TYRŠ, STUDIE POSTAVY, AUTOR JOSEF MÁNEŠ	135

OBRÁZEK Č. 10 – JINDŘICH FÜGNER	136
OBRÁZEK Č. 11 – JOSEF BARÁK.....	136
OBRÁZEK Č. 12 – POMNÍK JOSEFA BARÁKA NA OLŠANSKÝCH HŘBITOVECH.....	137
OBRÁZEK Č. 13 – LEGIE VE FRANCII.....	137
OBRÁZEK Č. 14 – POZVÁNKA NA PRVNÍ ŠIBŘINKY	138
OBRÁZEK Č. 15 – VSTUPENKY NA ŠIBŘINKY.....	138
OBRÁZEK Č. 16 – CVIČITELSKÝ SBOR V ROCE 1882.....	139
OBRÁZEK Č. 17 – JAN MALÝPETR	139
OBRÁZEK Č. 19 – KLEMEŇA HANUŠOVÁ.....	140
OBRÁZEK Č. 20 – ŽENY SOKOLKY NA SLETU	140
OBRÁZEK Č. 21 – HLAVIČKA ČASOPISU SOKOL	140
OBRÁZEK Č. 22 – LIBUŠE VACKOVÁ	141
OBRÁZEK Č. 23 – KRALUPŠTÍ NA XI. VŠESOKOLSKÉM SLETU	142
OBRÁZEK Č. 24 – KRALUPŠTÍ NA STRAHOVĚ	142
OBRÁZEK Č. 25 – MILOSLAV CZECHMAN V PRŮVODU XI. VŠESOKOLSKÉHO SLETU..	143
OBRÁZEK Č. 26 – LOGO AMERICKÉHO SOKOLA.....	143
OBRÁZEK Č. 27 – KAREL ŠTULÍK.....	144
OBRÁZEK Č. 28 – SVĚCENÍ PRAPORU KAROLÍNOU SVĚTLOU	144

Příloha A – Obrazová příloha

Obrázek č. 1 – Návrhy sokolských krojů

Obrázek č. 2 – Návrh kroje od Josefa Mánesa

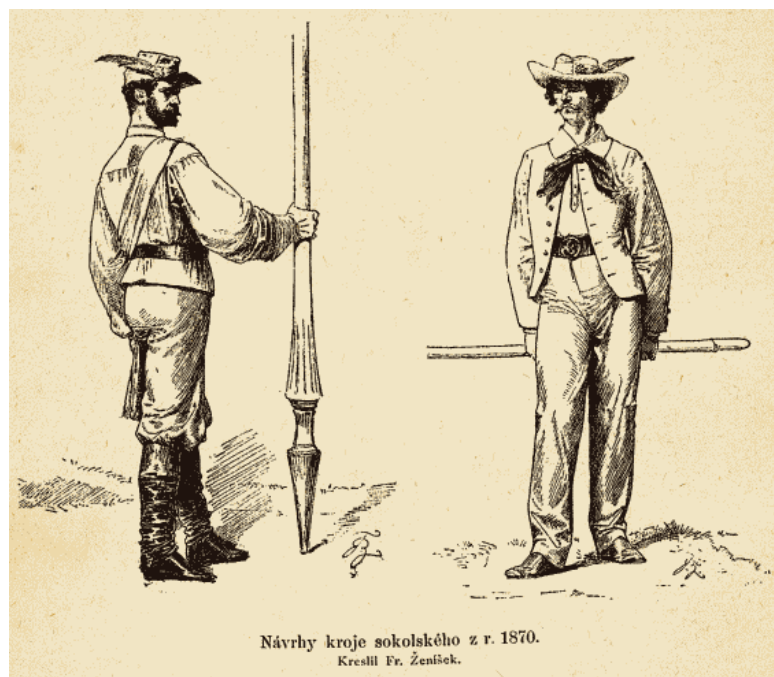

Zdroj: MÜLLER, Josef; TALLOWITZ, Ferdinand. Památník Sokola Pražského: Památník vydaný na oslavu dvacetiletého trvání Tělocvičné jednoty Sokola Pražského. Praha: Sokol Pražský, 1883.

Obrázek č. 3 – Návrh sokolského kroje

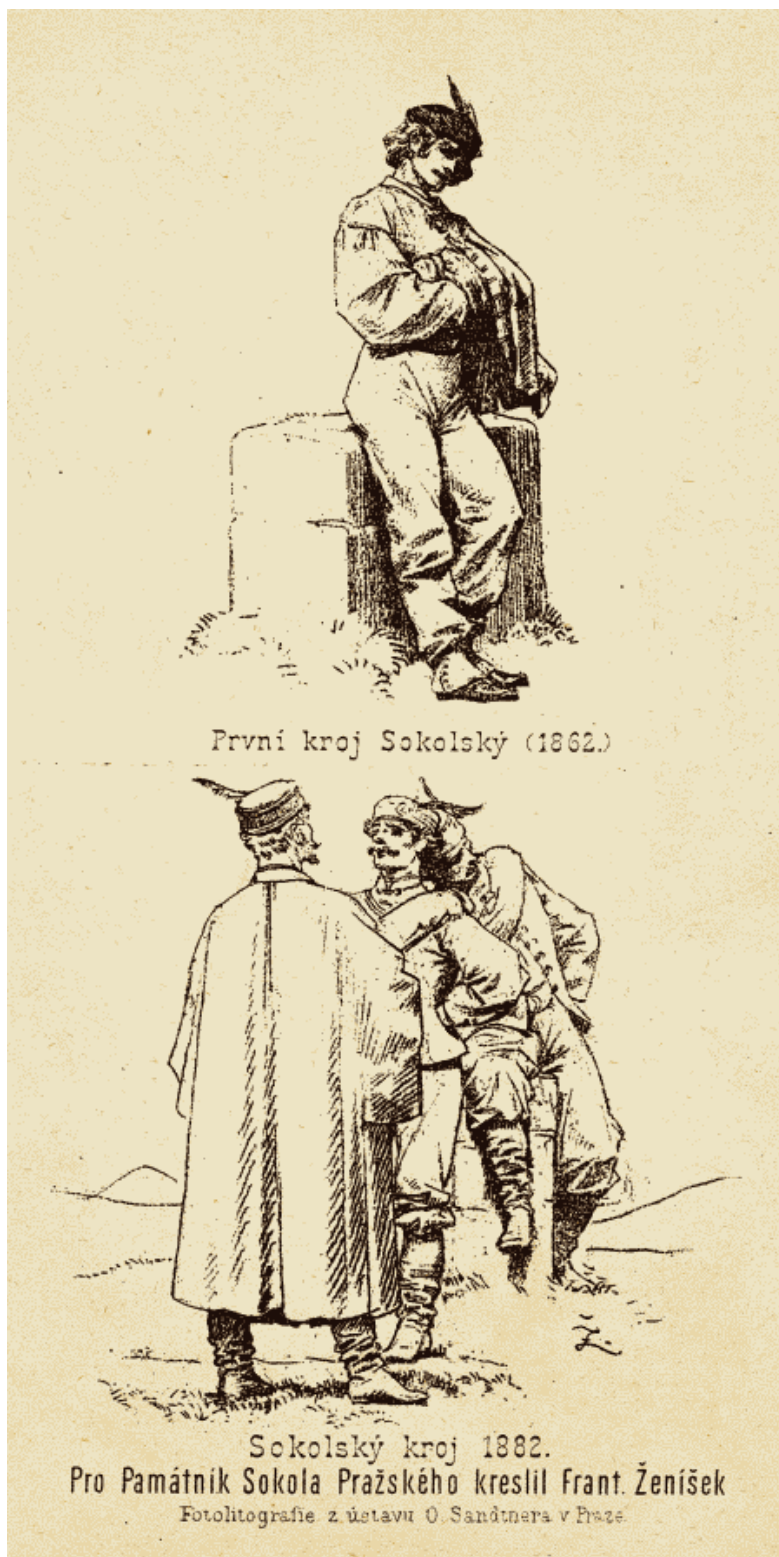

Obrázek č. 4 – Návrh sokolského kroje

Zdroj: MÜLLER, Josef; TALLOWITZ, Ferdinand. *Památník Sokola Pražského: Památník vydaný na oslavu dvacetiletého trvání Tělocvičné jednoty Sokola Pražského.* Praha: Sokol Pražský, 1883.

Obrázek č. 5 – Návrh sokolského kroje

Zdroj: MÜLLER, Josef; TALLOWITZ, Ferdinand. *Památník Sokola Pražského: Památník vydaný na oslavu dvacetiletého trvání Tělocvičné jednoty Sokola Pražského. Praha: Sokol Pražský, 1883.*

Obrázek č. 6 – Výletní kroj sokolských dorostenek

Zdroj: antikvariatmotyl

Obrázek č. 7 – Dochovaný sokolský kroj

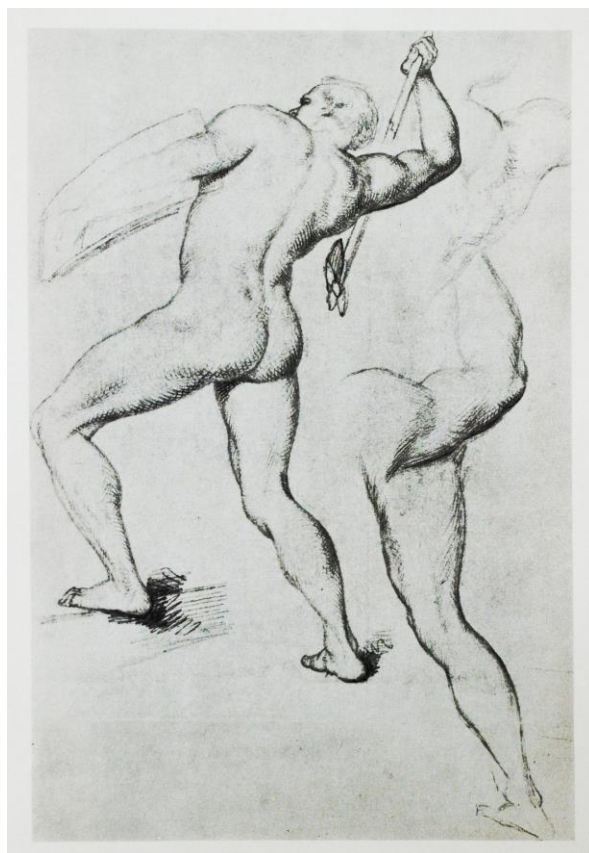

Obrázek č. 8 – Miloslav Tyrš

Zdroj: MÜLLER, Josef; TALLOWITZ, Ferdinand. *Památník Sokola Pražského: Památník vydaný na oslavu dvacetiletého trvání Tělocvičné jednoty Sokola Pražského.* Praha: Sokol Pražský, 1883.

Obrázek č. 9 – Miloslav Tyrš, studie postavy, autor Josef Mánes

Obrázek č. 10 – Jindřich Fügner

Zdroj: **ŽIŽKA, Jiří. Dějiny a současnost Sokola. Praha: Česká obec sokolská, 2005. ISBN 80-86402-14-2.**

Obrázek č. 11 – **Josef Barák**

Obrázek č. 12 - **Pomník Josefa Baráka na olšanských hřbitovech**

Obrázek č. 13 – *legie ve Francii*

Zdroj: <http://www.cslegie.wz.cz/francie.htm>

Obrázek č. 14 – *Pozvánka na první Šibřinky*

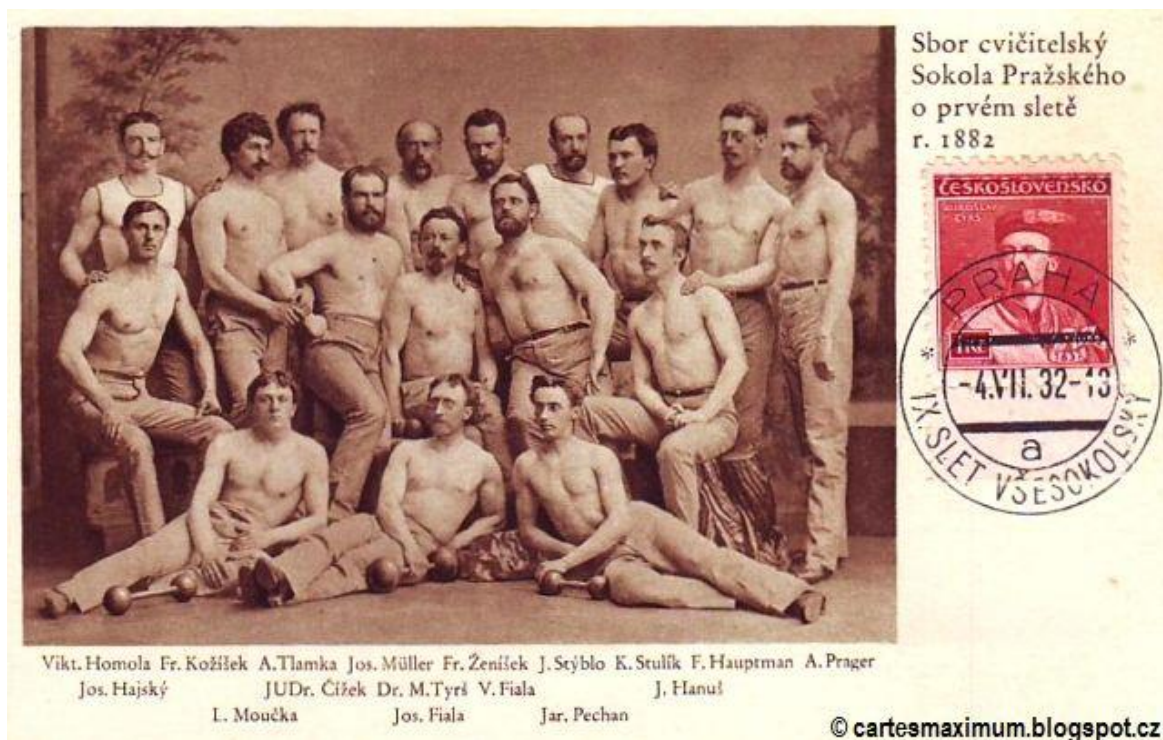

Obrázek č. 15 – vstupenky na Šibřínky

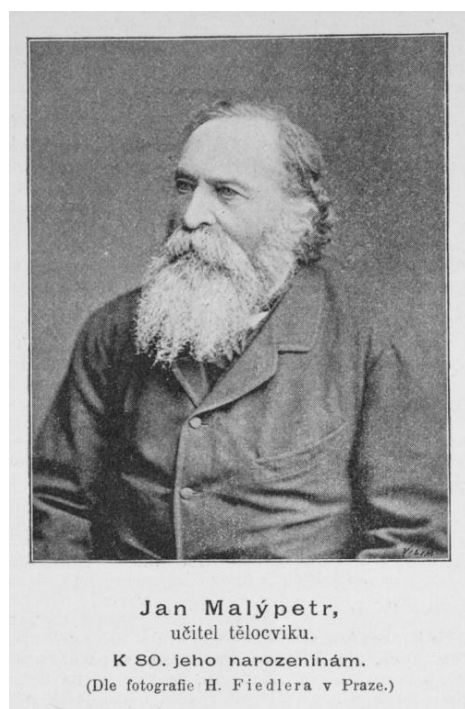

Zdroj: ŽIŽKA, Jiří. *Dějiny a současnost Sokola*. Praha: Česká obec sokolská, 2005. ISBN 80-86402-14-2.

Obrázek č. 16 – cvičitelský sbor v roce 1882

Obrázek č. 17 – Jan Malýpetr

Zdroj: ŽIŽKA, Jiří. *Dějiny a současnost Sokola*. Praha: Česká obec sokolská, 2005. ISBN 80-86402-14-2.

Obrázek č. 18 – Klemeňa Hanušová

Obrázek č. 19 – **Ženy sokolky na sletu**

Zdroj: **ŽIŽKA, Jiří. Dějiny a současnost Sokola. Praha: Česká obec sokolská, 2005. ISBN 80-86402-14-2.**

Obrázek č. 20 – **Hlavička časopisu Sokol**

Zdroj: MÜLLER, Josef; TALLOWITZ, Ferdinand. Památník Sokola Pražského: Památník vydaný na oslavu dvacetiletého trvání Tělocvičné jednoty Sokola Pražského. Praha: Sokol Pražský, 1883

Obrázek č. 21 – Libuše Vacková

Zdroj: foto Eva Čermáková

Obrázek č. 22 – Kralupští na XI. všesokolském sletu

Obrázek č. 23 – Kralupští na Strahově

Zdroj: z archívu Miloslava Czechmana

Obrázek č. 24 – *Miloslav Czechman v průvodu XI. všesokolského sletu*

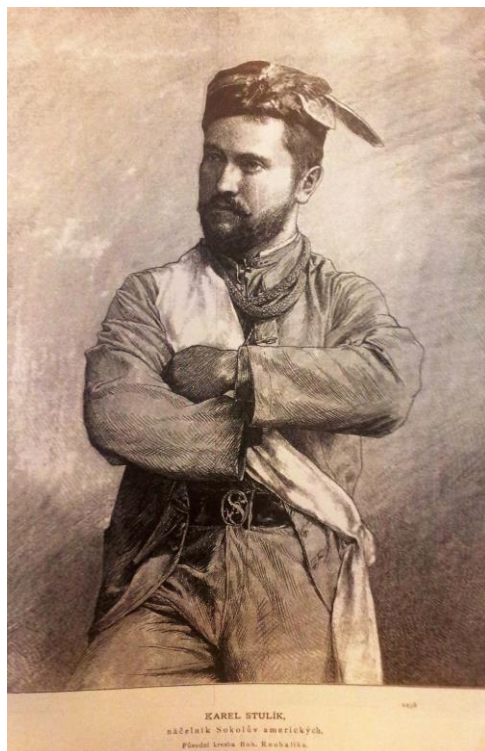
Zdroj: *archív Miloslava Czechmana*

Obrázek č. 25 – *Logo Amerického Sokola*

Obrázek č. 26 – **Karel Štulík**

Zdroj: **MÜLLER, Josef; TALLOWITZ, Ferdinand. Památník Sokola Pražského: Památník vydaný na oslavu dvacetiletého trvání Tělocvičné jednoty Sokola Pražského. Praha: Sokol Pražský, 1883**

Obrázek č. 27 – **svěcení praporu Karolínou Světlou**

Zdroj: **MÜLLER, Josef; TALLOWITZ, Ferdinand. Památník Sokola Pražského: Památník vydaný na oslavu dvacetiletého trvání Tělocvičné jednoty Sokola Pražského. Praha: Sokol Pražský, 1883**

Příloha B – Sokolské zajímavosti

Sokolský slib

„Podáním ruky starostovi
a slovem slibuji, zavazuji se
své jednotě a celému sokolstvu,
že dobrovolně a podle svého
vědomí a svědomí budu co
nejlépe plnit vše, co mi členství
v Sokole ukládá, zejména také,
že budu zachovávat sokolskou
kázeň, poctivě, ochotně
a přesně. Že budu všem
příslušníkům Sokola
upřímným a obětavým bratrem
či sestrou v duchu tvořit, šířit
a chránit jednotu národa,
jehož službě v duchu učení
Tyršova zasvěťím svou
sokolskou práci a podřídím
všechny své zájmy. Slibuji, že
budu sokolem – sokolkou
v duchu a v pohodě.“

Příloha C – Sokolská hymna, věnovaná Sokolu Kralupy autorem

Fr. J. Pelz

LVÍ SILOU

Lví silou vzletem sokolím kupředu krácejme

a drahé vlasti v oběti své síly snášejme.

A byť i cesta daleká, ta Sokolíka neleká,

jen mužně, statně kupředu, vždyť drahá vlast čeká.

Vlast máti až nás zavolá, co věrné dítky své,

tu mocná paže Sokola své škůdce v souboj zve.

Tož blahá bude naše slast, za obět svůj i život klást,

to svaté heslo Sokola: za národ, drahou vlast.

Jen, bratři, silou hrdinnou svou hajme vlast i řeč,

To chloubou buď nám jedinou a pro ni pějme v seč.

A potom teprve v spasný den nám vzejde krásný, zlatý sen,

Pak sluncem jasným bude plát nám povždy volnost jen.

— 16 —

Však ještě při druhu stojí tu druh, - Čechy jak vídala Sláva. - Naše ta země a náš je ten luh, - kde Sokol perutí mává! - Ku předu, ku předu, krok nikdy zpět, - s rachotem bubnů, jak v boj chodil děd! - Však živ je doposud náš starý Bůh! - Vlast česká na vždy buď zdráva! Jos. V. Stádek.

⊛

Lví silou.
Svížným pochodem. F. J. Pelz.

Lví si - lou, vzle - tem so - ko - lím ku
pře - du krá - čej - me a dra - hé vla - sti
vo - bě - ti své sí - ly sná - šej - me! A

— 17 —

byť i ce - sta da - le - ká, ta So - ko - lí - ka
ne - le - ká! Jen mu - žně, sta - tně ku pře - du, vždyť
dra - há vlast če - ká!

Vlast máti až nás zavolá - co věrné dítky své, - tu mocná paže Sokola - zlé škůdce v souboj zve! - Tož blahá bude naše slast - za obět svůj i život klást! - To svaté heslo Sokola: - Za národ, drahou vlast!

Jen, bratři, silou hrdinnou - svou hajme vlast i řeč, - to chloubou nám buď jedinou, - a pro ni spějme v seč, - a potom teprv v spasný den - nám vzejde krásný, zlatý sen, - pak sluncem jasným bude plát - nám povždy volnost jen!

⊛

2

Příloha D – Sokolské zajímavosti Vlastenecké desater

zdroj: <httpwww.i-sn.czfotoalbum150-let-sokolavlastenecke-desatero.-.html>

Příloha F – Píseň hraná na prvních Šibřinkách

Andante

Bradla, kopr, hrinolíny a činky, Jednatel a velké důtky, be zink-y,

Ředřík, fištrón, drátky, šrouby, kalendáře, pumca troudy, hřebíky, hřebíky!

Revisoři a turnéři zuřiví,
špadóny a ajbišceltle, bandury,
forturněři – brumajzlíci,
kasírové – držgrešlíci [bačkory].

Těloevična, flastr, invalidenhaus,
patokáři, parlament a krankenhaus,
mnoho pense, velké dluhy,
pěkné řeči a tluchuby [armenhaus].

Mám zde také ještě jeden pěkný plán,
pracoval jsem celý týden na něm sám,
objednal ho jeden sládek,
má „kohoutí“ pivovárek [je to tam, pan hulán].

Nepatrný náklad na tuto zábavu byl lehce sebrán po následující sloce:

Unternémr dnešní švandy jsem já sám,
ajntrít nebyl ale žádný, známo vám;
hudebníci jsou teď drahy
protož budu prosit všady [dejte nám].

Příloha G – Vzpomínka na slet v Americe

Emma Jarošová

Sokolský slet ve Spojených státech amerických

Název českých sokolských jednot v USA je AMERICKÁ OBEC SOKOLSKÁ. Byla založena roku 1865. Oficiální název slovenského Sokola je: TĚLOCVIČNÁ JEDNOTA SOKOL USA. Byla založena roku 1896. Ta pořádala 1. července 1979 svůj XVIII. celostátní Sokolský slet ve státě Pensylvánie ve městě Betlehemu.

Auty i autobusovými zájezdy se sjeli Sokolové – cvičenci i diváci z tělocvičných jednot z New Yorku, z Washingtonu, z Chicága, z Detroitu, z Clevelandu, z Omahy (stát Nebraska), z Kalifornie, z blízkých i vzdálenějších českých a slovenských Tělocvičných jednot z USA. Z Kanady Sokolové z Montrealu a z Toronta.

My, torontští Sokolové, dorostenky, dorostenci, ženy a muži, jsme ujížděli časné ráno podél jezera Ontario, vinic a sadů, přes Niagarský poloostrov do Fort Erie, kde uprostřed Peace Bridge (most Míru) překročili jsme kanadské hranice do města Buffalo ve státě New York. Za městem Syracuse jsme se stočili na jih a za městem Binghamton jsme přešli do státu Pensylvánie a dále do velikého hornického střediska Scrantonu. Odtud přímo do města Betlehemu ležícího poblíž hranic státu New Jersey.

Z Toronta jsme jeli dálkami téměř deset hodin a vzhlíželi jsme se v kráse letní krajiny plné stínované zeleně. Světlá luční, zpestřena kvítím a pásy větrolamů, místy přecházela k temnějším lánům fouskující kukuřice. Tu a tam zazářilo i zlato dozrávající pšenice, zablýsklo se jezero i řeka. Zemědělský kraj se pyšnil bohatými farmami. U jejich hospodářských budov se stříbřila sila. U některých farem v pastvinářské oblasti v odstínech rezavých tónů trávy líně polehovala černo a červenostřakatá stáda skotu a koní.

Rovinu, místy hustě zabydlenou, vystřídává mírná pahorkatina s listnatými hájky a osadami. Ve vyšší zalesněné vrchovině připomíná naše české Orlické podhůří. V táhlém návrší v syté zeleni listnatých starých stromů se bělají rodinné domky. Jsou stavěny ze dřeva a obíleny. I města se zahradními čtvrtěmi se v dálce bělají, jako by zelená a bílá byly výsostnými barvami bohaté Ameriky. Ten dlouhý, zalesněný hřeben nejvýše na obzoru zamženě modravý je Apalačské pohoří. Dálnice si dlouhým tunelem přímo veskrz prorazila cestu dál na jih. Rozkošné byly i projížďky skalnatými průsmyky – opukovými, břidličnatými i cihlově červenými. Z jejich drtě byly úseky dálnice zbarveny běložlutě, černošedě i cihlově temně. Průmyslové město Betlehem

je zkrášleno zelení starých listnatých stromů, a nad ně se vysoko tyčí začernalé komíny rozlehlých oceláren BETLEHEM STEEL COMPANY. Město je rozloženo na vršcích po obou březích řeky Lehigh. Lehigh Universita je po svahu hory South. Byla založena roku 1886. V městě a okolí žije přes tisíc českých a moravských rodin. Věděli jsme o nich jen to, že jsou stoupenci původní Jednoty českých a moravských bratří, v historii mezinárodně známé pod latinským názvem UNITAS FRATRUM a že zde působí. Netušili jsme, že objevíme rozlehlé misionářské středisko v plném rozkvětu.

V sobotu po skončení sletových závodů jsme se vydali na průzkum. Torontskou skupinu vedl bratr J. Waldauf, starosta zahraničního Sokola, montrealskou bratr Chochola, kronikář. Na historickém hřbitově pod mohutnými lipami i morušemi jsou předlouhé řady hrobů. Místo pomníků jen kamenné desky s vytesanými jmény, s údaji narození a úmrtí. Užasli jsme: většina jmen bylo německých.

Představili jsme se: kanadští Sokolové z Čech a Moravy, ze země, ve které vznikla i jejich víra. Šťastnou náhodou jsme se setkali s pastorem Weidnerem. Pověděl nám místní historii Moravských bratří. Po bitvě na Bílé hoře se těžiště působení Českých bratří přeneslo postupně na Moravu. V době temna mnozí odolávali perzekuci, ale pak museli též uprchnout do Německa, do Saska. Tam našli útočiště na statcích šlechtěného hraběte Zizendorfa. I on přistoupil na jejich víru jako mnoho jiných Němců, a ti pak postupně početně převládli. Vybuodovali tam celé město Herrenhut. Tehdy ještě nebyla národnostní nenávisť tak vyhraněna. Naopak němečtí protestanti pomáhali českým. Tiskli pro ně bible a pašovali je do Čech a na Moravu. Pouhých deset let po příchodu do Saska bratří z Jednoty bratrské z Čech a Moravy počali odcházet do světa za náboženskou svobodou a zamýšleli misionářskou činnost mezi Indiány, Eskymáky a černochoy. Byli to protestantští misionáři. Také přišli do státu Pensylvánie, kde roku 1741 založili město Betlehem jako první misii Moravských bratří v USA.

Za kostelem je obecní dům, místně známý jako GEMEINHAUS, první to budova z roku 1741. Sloužila jako středisko Moravského sídliště. Bylo to první místo bohoslužeb a sídlo moravského biskupa Zizendorfa. Konaly se tam mnohé konference v dobách koloniálních i revolučních. Byla tam uzavřena dohoda mezi indiánskými kmeny NANTICOKE a SHAWNEE na jedné straně a Moravskými bratry na straně druhé. Nyní slouží jako Moravské muzeum. V něm je Brožíkův obraz Mistr Jan Hus před kostnickým koncilem a Komenského mapa Moravy. Před starobyloou kamennou budovou College Comenius stojí od Vincenta Makovského pomník Komenského

v životní velikosti s nápisem: OTEC MODERNÍ VÝCHOVY – BISKUP JEDNOTY BRATRSKÉ – Dar Karlovy University v Praze a Moravian College jako výraz přátelství mezi lidmi ČSR a USA – březen 1964. Druhý takový pomník Komenského je v Nardenu v Holandsku a třetí, originál, je na Moravě v Uherském Brodě, v Komenského rodném kraji. Čtvrtý v podorlické obci Kunvaldě, kde je staletý evangelický sbor i stará chalupa Na sboru. Moravští bratři založili školu a teologický seminář, v roce 1746 první americký penzionát pro děvčata (nyní kolej). Byla tam jediná škola v USA, kde se vyučovaly indiánské jazyky. Vlivem Komenského školení na výši. Patrně na popud bratří bylo Komenskému nabídnuto první rektorství Harvardské university. On však odmítl odstěhovat se do Ameriky.

Celé dva městské bloky – město Moravských bratří, to není jen slavná historie, je to hlavně důležité náboženské, výchovné, kulturní i charitativní středisko. Odtud vycházejí misionáři do celého světa. Ve středisku je výbor pro světové misie, školní rada a Moravskobratrský archiv, se mimo jiné chlubí i časným vydáním Kralické bible. Je tu hudební nadace, letní divadlo, kolej, vysílací stanice VRMC, oddělené svobodárny pro muže, ženy a vdovy, ubikace pro misionáře, rozsáhlé knihkupectví, muzeum, stará kaple, hlavní kostel, fara. Všechny tyto instituce mají jméno MORAVIAN.

Při budování Betlehemu zavedli Moravští bratři různá řemesla, jako jsou lití zvonů, umělecká řemesla i pěstování bource morušového a předení hedvábí, a jiné. Moravské ženy vyšily krásný prapor pro vojska generála Pulaskiho, když během revoluce hájil Betlehem.

V kostele nás udivovalo mimořádně velké rozpětí bez vnitřních podpěrných sloupů. Kostel byl dostavěn roku 1806 a má jeden tisíc sto sedadel. Výzdoba sedadel je jednoduchá, aby odpovídala skromnosti bratří. Je tu pouze obraz Mistra Jana Husa a busta Komenského, kteří stále jsou jejich duchovními vůdci. Kupodivu, že tolik Němců následovalo Jana Husa i Komenského, přestože měli svého Martina Luthera.

V neděli dopoledne po sletových zkouškách v moravském kostele jsme se zúčastnili bohoslužeb. Překvapila nás převeliká účast věřících (skoro přes tisíc). Pan pastor Čechokanaďany z Toronta a Montrealu při svém kázání přivítal a řekl, že byl při včerejším setkání velmi potěšen naším vlasteneckým zájmem o historii Moravských bratří. Hlavní rysy jejich víry vyznačuje motto: "V podstatných věcech jednota, v nepodstatných věcech svoboda a ve všem láska a dobročinnost."

Chránová hudba a zpěvy jsou důležitou složkou bohoslužeb. Už v Čechách roku 1501 vydali bratří první kostelní zpěvník. Jediný exemplář je uložen v Národním muzeu

v Praze. Tradici hudebního vyjadřování pobožnosti si bratří přinesli z historických česko-moravských zemí až do daleké Ameriky.

Betlehem se stal nejstarším hudebním střediskem v Novém světě. Bohatství rané americké hudby, komponované i hrané Moravskými bratry, zahrnuje chorály, árie, komorní hudbu i symfonie. Bratři v Betlehemu mají čtyři pěvecké sbory, z nichž Bachův sbor má věhlas po celých USA. Dále vystupuje zvonkový soubor, trombónový a symfonický orchestr.

Moravští bratří působí dnes ve všech světadílech vyjma Austrálie. Nejpočetnější jsou v Německu, kde jim říkají HERRENHUTERN, v Anglii a v Americe. Celkový počet se odhaduje na čtvrt milionu. Jen v USA je sto padesát moravských kostelů se sto osmdesáti pastory a osmatřicet tisíc příslušníků. Světová synoda se jmenuje THE UNITY.

I když už jen málo z bratří je původem naší krve, přece jen nás blaží, že ta slavná historická minulost a dosud významná přítomnost má kořeny v naší staré, rodné vlasti.

Avšak vraťme se do sokolské sletové slávy. Řady aut a autobusů parkovaly v serpentínách svahu mezi masivními kamennými budovami Lehigh University. Za mírný poplatek nás ubytovali na kampusu. Stravovali jsme se v universitní jídelně.

Vše tu bylo jako v klubíčku, na odskočení jen: stadion i sokolovna, i výstavná Grace Hall. Zde v sobotu večer s jásotem a zápalem pro sokolskou myšlenku prožili závodníci vyhlášení závodů v tělocviku, na náradí a v lehké atletice, a slavnostní rozdání diplomů a medailí vítězům. V pěkné sokolovně až v pozdním večeru vyhrávala k tanci a poslechu Polka band.

V neděli ráno po zkouškách sprchlo, ale na odpolední sletové cvičení se zářivě vyjasnilo. Sokolský průvod obtáčel pažit rozlehlého Taylorova stadionu Lehigh University. Do pochodu vesele vyhrávala Československá dechová kapela z New Yorku pod taktovkou ženy.

Za plaketou Sokol Kanada, kanadskou vlajkou a sokolskými prapory, prapory Tělocvičné jednoty Montreal a Toronto kráčely v národních krojích jen dvě Sokolky: v táborském kroji Anuš Škvorová z Montrealu a v blatském kroji Emma Jarošová-Koukolová z Toronta. Za nimi pochodovali žáci a žákyně, dlouhý trojstup dorostenek a dorostenců, žen a mužů torontského a montrealského Sokola. Ze žerdí československých praporů vlály stuhy Sokolstvím ke svobodě, K sokolskému století 1962, Vídeň 1956 a Vídeň 1976, III. slet čsl. sokolstva v zahraničí Vídeň 1972, Sokol Masaryk v Montrealu, Sokol Toronto a jiné.

Po průvodu američtí a kanadští Sokolové, seřazeni na stadionu pod svými prapory, zazpívali hymny: americkou, kanadskou a československou.

Všechny nás zalil nesmírný pocit štěstí sokolské pospolitosti a bratrství v naší nové vlasti Severní Americe, v zemi svobody .

A nás starší i silné dojetí ve vzpomínce na naše velkolepé sokolské průvody Prahou s provoláváním Nazdar!, Sláva Tyršovi a Fügnerovi – zakladatelům Sokola, Ať žije prezident T. G. Masaryk, nazdar, nazdar! Jásaly a mávaly nám řady diváků až na náš milený strahovský stadion. Tam jsme se s hrdostí rozestupovali na značky a za své župy sokolské závodili v sedmi disciplínách pro slávu celku – župy a jednoty.

Slavnostními řečníky na sletu byl starosta města Betlehemu a ředitel oceláren, který radostně zdůraznil svůj český původ.

Nadšení diváci neutuchajícím potleskem provázeli kouzelná cvičení žákyň, žáků, dorostenek, dorostenců, žen a mužů. Prostrná byla proložena vložkami: cvičením na nářadí, Českou besedou zatančenou betlehenskou mládeží v kyjovských krojích a zpěvem a tancem pěveckého kroužku Tatra.

Přátelskými polibky a slibem na shledanou o příštím sokolském sletě v Torontu v roce 1980 jsme se loučili s našimi betlehenskými hostiteli a s americkými Sokoly, kteří už v nedělním podvečeru odjížděli do svých bližších i vzdálenějších domovů.

My torontští a montrealští sokolíci i vzácný host ze Sokola Paříž jsme se veselili dlouho do noci v Sokolovně. Vyzpívali jsme přes sto písní sokolských, národních, Hašlerových a Kmochoových. Svlažení pivem, rozjaření, dozpívali jsme každou píseň do poslední sloky. Nejedna podnítila mladší i k tanci.

Každý z nás přispěl svou písní do mlýna. A ty rozzářené tváře všech napovídaly, jak věrnými vyznavači radostného sokolského života a jeho ušlechtilých zásad do jednoho jsme a budeme.

Kéž by svůj skromný nástin zájezdu na Sokolský slet v Betlehemu 1979 vzbudil v liknavých krajanech, zejména v osmašedesátnících, touhu zařadit se i s dětmi do našich sokolských řad.

Příloha H – Ukázky sletových plakátů a pohlednic (z archivu České obce sokolské)

Zdroj: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/873537-hledani-ztraceneho-casu/206522161510011-vsokolske-slety-pred-davnymi-lety/>

Příloha I – Dopis Renáty Tyršové Sokolům z Kralup

„Vzkaz sestry Renáty Tyršové

Tyršovi velice záleželo na zdatu jednotek mimopražských a šlo mu hlavně o to, aby hned při začátku se členstvo dostalo do pravých rukou.

Když do Kralup poslal Štulíka, věděl, že je to jeden z těch, na které se lze spolehnout. Měť v stálé patrnosti: povahu členů svého sboru a na to kladl váhu stejnou, jako na výcvik odborný.

Posílaje do Kralup bratra Štulíka, věděl, že je z těch, kteří dovedou i výchovně působit na členstvo a že hned při začátku budou k tomu hleděti, aby se na cvičišti vychovali jinochové ideálního vzhledu schopní, mužové statní a charaktery pevné, věrní sobě, věrní každé věci, kteréž v prospěch celku se byli oddali, schopní sebezapření, jehož každý cíl vyšší vymáhá. Jen ten národ může pak životem zdárným jít a zdárně obstát, v němž každý jednotlivec cílům společným se podřizuje, tam, kde třeba, oběti přináší, sebe zapírat dovede, slovem, národní svou povinnost všude bez rozpaků koná.

Tak Tyrš si představoval cíle sokolské výchovy. Připomínám Vám tato jeho slova u příležitosti, kdy vzpomínáte padesátého výročí své jednoty a účastenství Tyršova při jejím založení.

Vaší jednotě přeji pro další padesátiletí zdar.

Renáta Tyršová¹⁸³

Tento dopis je zachován již pouze v tištěné podobě v almanachu k 50. výročí založení Sokola Kralupy nad Vltavou. Většina sokolských dokumentů byla zničena při nečekaně velké povodni v srpnu 2002.

---

183 HNITKA, Josef. Padesát let Sokola Kralupy n. V.: Vydáno péčí vzdělávacího odboru jednoty. 1. vyd. Kralupy nad Vltavou: Grafický závod Josef Bláha, 1934. Str. 9

Příloha K - Prezident T. G. Masaryk předvádí v Topolčiankách v roce 1926 ve svých 76ti letech, co si představuje pod pojmem „sokolovat!“

Zdroj: USTRCR. [online]. Praha [cit. 2014-05-30]. Dostupné z:
<http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/sokol/panel28.pdf>

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Bc. Eva Čermáková

Obor: SMK

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Historie sokolského hnutí a jeho odraz v médiích

Rok: 2014

Počet stran textu bez příloh: 123

Celkový počet stran příloh: 27

Počet titulů českých použitých zdrojů: 38

Počet internetových zdrojů: 38

Počet ostatních zdrojů: 4

Vedoucí práce: PhDr. Soňa Štroblová